

Brukerundersøkelser i Hallingskarvet og Varangerhalvøya nasjonalparker, sommeren 2014

Odd Inge Vistad, Vegard Gundersen og Line C. Wold

NINAs publikasjoner

NINA Rapport

Dette er en elektronisk serie fra 2005 som erstatter de tidligere seriene NINA Fagrapport, NINA Oppdragsmelding og NINA Project Report. Normalt er dette NINAs rapportering til oppdragsgiver etter gjennomført forsknings-, overvåkings- eller utredningsarbeid. I tillegg vil serien favne mye av instituttets øvrige rapportering, for eksempel fra seminarer og konferanser, resultater av eget forsknings- og utredningsarbeid og litteraturstudier. NINA Rapport kan også utgis på annet språk når det er hensiktsmessig.

NINA Temahefte

Som navnet angir behandler temaheftene spesielle emner. Heftene utarbeides etter behov og serien favner svært vidt; fra systematiske bestemmelsesnøkler til informasjon om viktige problemstillinger i samfunnet. NINA Temahefte gis vanligvis en populærvitenskapelig form med mer vekt på illustrasjoner enn NINA Rapport.

NINA Fakta

Faktaarkene har som mål å gjøre NINAs forskningsresultater raskt og enkelt tilgjengelig for et større publikum. De sendes til presse, ideelle organisasjoner, naturforvaltningen på ulike nivå, politikere og andre spesielt interesserte. Faktaarkene gir en kort framstilling av noen av våre viktigste forskningstema.

Annen publisering

I tillegg til rapporteringen i NINAs egne serier publiserer instituttets ansatte en stor del av sine vitenskapelige resultater i internasjonale journaler, populærfaglige bøker og tidsskrifter.

Brukerundersøkelser i Hallingskarvet og Varangerhalvøya nasjonalparker, sommeren 2014

Odd Inge Vistad
Vegard Gundersen
Line Camilla Wold

Vistad, O.I., Gundersen, V. & Wold, L.C. 2014. Brukerundersøkelser i Hallingskarvet og Varangerhalvøya nasjonalparker, sommeren 2014. NINA Rapport 1109. 54 s + vedlegg.

Lillehammer, desember 2014

ISSN: 1504-3312

ISBN: 978-82-426-2729-2

RETTIGHETSHAVER

© Norsk institutt for naturforskning

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

TILGJENGELIGHET

Åpen

PUBLISERINGSTYPE

Digitalt dokument (pdf)

REDAKSJON

Odd Inge Vistad & Vegard Gundersen

KVALITETSSIKRET AV

Jon Museth

ANSVARLIG SIGNATUR

Forskningssjef Jon Museth (sign.)

OPPDRAGSGIVER(E)/BIDRAGSYTER(E)

Miljødirektoratet

KONTAKTPERSON(ER) HOS OPPDRAGSGIVER/BIDRAGSYTER

Inger Anne Ryen

FORSIDEBILDER

Odd Inge Vistad, øverst (Varangerhalvøya)

Vegard Gundersen, nederst (Hallingskarvet)

NØKKEWORD

Nasjonalparker, brukerundersøkelser

KEY WORDS

National parks, visitor studies

KONTAKTOPPLYSNINGER

NINA hovedkontor

Postboks 5685 Sluppen
7485 Trondheim
Telefon: 73 80 14 00

NINA Oslo

Gaustadalléen 21
0349 Oslo
Telefon: 73 80 14 00

NINA Tromsø

Framsenteret
9296 Tromsø
Telefon: 77 75 04 00

NINA Lillehammer

Fakkeltgården
2624 Lillehammer
Telefon: 73 80 14 00

www.nina.no

Sammendrag

Vistad, O.I., Gundersen, V. & Wold, L.C. 2014. Brukerundersøkelser i Hallingskarvet og Varangerhalvøya nasjonalparker, sommeren 2014. NINA Rapport 1109. 54 s + vedlegg.

I forbindelse med Miljødirektoratets arbeid med styrking av besøksforvaltningen i Norges nasjonalparker, så er det pekt ut fire piloter. I to av disse er det gjort brukerundersøkelser i løpet av barmarksesongen 2014, nemlig i Hallingskarvet nasjonalpark og i Varangerhalvøya nasjonalpark. Denne rapporten oppsummerer funnene fra de to undersøkelsene, som i hovedsak ble gjennomført ved hjelp av utplasserte svarkasser og korte spørreskjema.

Hallingskarvet nasjonalpark

Hallingskarvet nasjonalpark inngår som en del av Nordfjella villreinområde og ligger nær viktige turistdestinasjoner som Gol, Geilo og Ål på Hallingdalsiden. Disse områdene har stor konsentrasjon av private hytter og overnattingsbedrifter. Studieområdet har stor bruksintensitet, både i randområdene rundt og inne i selve nasjonalparken. Bruken, er foruten studieområdet i de sørlige deler mot Hallingdalen, konsentrert til T-merka stier fra Finse og over til Geitrygghytta og Raggsteindalen. Utenfor nasjonalparken har Rallarvegen i sør-vest spesielt stor trafikk sommerstid. Hallingskarvet nasjonalpark har en del T-merka stier og flere områder er godt tilrettelagt for bruk. I alt 7 innfallsporter ble valgt for datainnsamling i denne studien, og totalt ble det samlet inn 2141 utfylte skjemaer i perioden 18. juni til 1. oktober. Dataene er her presentert samlet sett for hele området, i tillegg til mer detaljerte beskrivelser fra den enkelte innfallsport. Det er også gjort noen enkle vurderinger i forhold til nytteverdien av datamaterialet for videre forvaltning av området.

Hallingskarvet nasjonalpark er, sammenlignet med mange andre fjellområder, karakterisert av å ha besøkende som er positive til tilrettelegging og også det å møte andre på tur. Bruksintensiteten er høy, samtidig som det er et nasjonalt villreinområde. Dette gir nasjonalparken spesielle utfordringer fordi man har et ansvar for både å ta godt vare på de besøkende og å ta hensyn til villreinens krav til arealer. Det at de besøkende etterspør og også bruker eksisterende infrastruktur gir et visst handlingsrom i forhold til å finne gode løsninger på problematisk bruk.

Prosentvis fordeling for ulike variabler om de besøkende i Hallingskarvet

HALLINGSKARVET NASJONALPARK			
Antall innsamlede skjema 2014: 2141			
Andel nordmenn (N=2111)	75,5	Andel som går utenfor sti (N=2092)	2,0
Andel førstegangsbesøkende (N=2141)	28,7	Andel lav-purister (N=1863)	69,3
Andel som er på dagstur (N=1988)	82,9	Andel mellom-purister (N=1863)	22,1
Varighet dagstur (gj.snitt timer) (N=1462)	3,8	Andel høy-purister (N=1863)	8,6
Varighet flerdagerstur (gj.snitt dager) (N=340)	6,3	Andel som overnatter i nasjonalparken (N=2090)	19,6
Andel som er med på organisert tur (N=2112)	2,9	Kvinneandel (N=2128)	54,3
Andel som går bare på sti (N=2092)	77,6	Andel som går alene (N=2013)	13,1
Andel som går både på og utenfor sti (N=2092)	20,4	Andel som går med barn under 15 år i følget (N=2098)	29,5

De detaljerte analysene av den enkelte lokalitet viser at det handlingsrommet forvaltningen har til å påvirke brukeren varierer fra lokalitet til lokalitet. Så selv om det generelle bildet er at de besøkende til Hallingskarvet er tilretteleggingsvennlig og at det er forholdsvis lett å påvirke bruken, så er det samtidig stor variasjon fra lokalitet til lokalitet og fra individ til individ. I analysen er

det viktig å få frem denne variasjonen, slik at forvaltningen kan tilpasse tiltak til brukernes ønsker og behov.

Fenomenet Prestholtseter viser på en god måte hvordan forvaltningen kan påvirke ferdselen i området gjennom aktiv forvaltning. Utvikling av infrastruktur og oppbygging av en attraksjon ved markedsføring osv. har medført stor trafikkøkning fra Prestholtseter i perioden 2010-2014. De besøkende ved Prestholtseter er tilretteleggingsvennlige og følger i stor grad eksisterende infrastruktur. Gjennom tilretteleggingstiltak har man skapt en attraksjon og samtidig skapt en forutsigbar situasjon av kanalisert trafikk. Ved å forstå de besøkendes ønsker og behov har forvaltningen verktøy til å utvikle attraksjoner og gi økt brukertilfredshet, og i visse tilfeller endre (i tid og rom) problematisk bruk.

Hivjudalen og Prestholtseter er de mest typiske turistlokalitetene i området i den forstand at det er stor andel utlendinger og besøkende som er der for første gang. Disse har klare behov for veiledning og infrastruktur for turen. Hivjudalen har et stort potensial for ytterligere å legge til rette for gode besøksopplevelser. Bismivegen og Skarvevegen er typiske lokaliteter for hytteeiere og andre lokalkjente brukere. Selv om de ligger i kort avstand fra hverandre har brukerne ganske forskjellige preferanser. De besøkende inn fra Bismivegen er langt mer tilretteleggingsvennlige, de går mer i gruppe, og det er langt flere barnefamilier enn inn Skarvevegen. Skarvevegen har høyere grad av folk som ønsker å gå tur alene og de går langt oftere av stien og ut i terrenget fra denne lokaliteten. Selv om de besøkende ved begge lokalitetene ønsker enkel tilrettelegging, vil forvaltningen med fordel kunne prioritere tiltak i Bismivegen, spesielt i forhold til barnefamilier. Budalen er preget av mange lokalkjente besøkende, og de etterspør på mange måter det som finnes der i dag av enkel tilrettelegging. Dette er en lokalitet som kunne vært utviklet videre, men beliggenhet i forhold til nasjonalparkgrensen og villreinområdet, og også de som bruker lokaliteten i dag, tilsier at man skal være forsiktig med ytterligere tilrettelegging ved denne lokaliteten. Vestrheim fikk besvarer i tilknytning til turisthytta der, og det var få besvarer. I Vestrheim er de besøkende spesielt positive til at det bør finnes turisthytter med matservering, og også at det etableres mer merkede stier med god skilting. Haugastøl er den lokaliteten der flest ønsker å være alene på tur, gå utenfor sti, og de er mindre vennlige til tilretteleggingstiltak. Haugastøl er på en måte motsatsen til Prestholtseter når det gjelder viktige karaktertrekk ved de besøkende, selv om de har det til felles at stiene går opp til toppen av Hallingskarvet.

Vi vurderer det dithen at brukerundersøkelsen i Hallingskarvet nasjonalpark virket etter planen, og det ble samlet et stort datamateriale fra alle lokaliteter med unntak av Vestrheim. Med et såpass stort volum av turister og hytteeiere som vanligvis er flinke til å svare på denne type undersøkelser, har vi et godt materiale til å si noe om det store volumet inn mot nasjonalparken. Lokalbefolkning utgjør et stort mindretall og da det er en tendens til at disse er underrepresentert i slike undersøkelser, er det mer usikkerhet knyttet til representativiteten for denne gruppen i undersøkelsen. Forvaltningen har vanskeligere med å nå lokalbefolkningen med de virkemidlene den har av tilrettelegging, service og informasjon.

Varangerhalvøya nasjonalpark

På Varangerhalvøya er det få eller ingen merka stier, men dels veldig mange tråkk og mulige innfallsporter, og dessuten mye lettgått terreng som inviterer til ferdsel også utenom stier og tråkk. Dessuten har Varangerhalvøya nasjonalpark lav bruksintensitet. Dette er et vanskelig utgangspunkt for å gjennomføre en effektiv brukerundersøkelse. Det ble identifisert bare tre ganske tydelige innfallsporter og konklusjonen ble derfor å bruke totalt tre svarkasser, nemlig i Komagdalen, i Nattfjelldalen, og i Syltefjorddalen. I tillegg ble det lagt ut skjema på to åpne hytter i nasjonalparken og gjennomført to dager med intervjuing. Totalt ble det fylt ut 222 skjema i løpet av perioden 25. juni til 1. oktober. Bare kassene i Nattfjelldalen og Komagdalen har så høye registreringstall at de blir presenterte selvstendig, og da sammenlignet med funnene for hele nasjonalparken.

Skjemaet omfattet variabler som vist i tabellen nedenfor, samt kartlegging av aktiviteter/gjøremål og hvordan brukerne har fått informasjon om nasjonalparken. Vi brukte den «faste» skalaen for å kartlegge brukernes purismegrad, bestående av åtte spørsmål om preferanser for ulike typer fysisk tilrettelegging og toleranse/preferanse for andre brukere i sitt «idealområde».

Prosentvis fordeling for ulike variabler om de besøkende på Varangerhalvøya

VARANGERHALVØYA NASJONALPARK			
Antall innsamlede skjema 2014: 222			
Andel nordmenn	80,3	Andel som går utenfor sti	20,6
Andel førstegangsbesøkende	31,1	Andel lav-purister	47,9
Andel som er på dagstur	64,6	Andel mellom-purister	29,2
Varighet dagstur (gj.snitt timer)	5,2	Andel høy-purister	22,9
Varighet flerdagerstur (gj.snitt dager)	4,8	Andel som overnatter i nasjonalparken	30,3
Andel som er med på organisert tur	3,2	Kvinneandel	49,1
Andel som går mest på sti/veg	39,4	Andel som går alene	23,0
Andel som går både på og utenfor sti	39,9	Andel som går med barn under 15 år i følge	5,0

I grove tall er 3 av 5 brukere fra Øst-Finnmark, en femtedel fra resten av landet (utenom Finnmark) og den siste femtedelen er utlendinger, der finnene er den største gruppa med 35 %. I alt er 12 nasjoner representert. Den klart viktigste aktiviteten er fottur som vel 2/3 krysser av for. Nest viktigst er fisketur (26 %). Fuglekikking er det 14 % som har markert, mens jakt er registrert med 7 %. Det er også noen få som har kryssa av for bær/sopp-tur, og for sykkelstur.

Nær 70 % har vært i området før, og med så mange lokale og gjenbrukere er det som forventet at de fleste «alltid har visst om» området eller fått informasjon via venner/bekjente. «Alltid visst om» er faktisk også den viktigste kategorien for de som ikke er finnmarkinger. Men det er en høy andel tilreisende som har fått informasjon over internett.

Selv i en så lite tilrettelagt nasjonalpark som Varangerhalvøya så sier nær halvparten at de (i sitt «idealområde») setter pris på tilrettelegging (≈ lav-purister, som utgjør 48 %). Den tilretteleggingen som blir framheva er skilting ved stistart/-kryss, stokklegging i våte parti, og stimerking, altså tiltak som i stor grad gjør det lettere/tryggere å gå og å finne fram dit en skal. Tilrettelegging i form av hytter som tilbyr overnatting og matservering er mange motstandere av – i deres «idealområde», og de aller fleste er veldig positive til det å kunne gå i «timevis» uten å møte et menneske. Begge disse to siste er klart puristiske trekk. Det er verdt å merke seg at de mest puristiske brukerne er utlendingene – de setter altså mer pris på å besøke områder med lite tilrettelegging og lite folk enn det de norske gjør. I dette tilfellet er utlendingene sterkest representert i Komagdalen, sannsynligvis fordi de fleste er fuglekikkere og at det der er åpna en ny fuglesti med informasjonsposter.

Abstract

Vistad, O.I., Gundersen, V. & Wold, L.C. 2014. Visitor surveys in Hallingskarvet National Park and Varangerhalvøya National Park, summer 2014. NINA Report 1109. 54 pp + attachments.

In connection with the Norwegian Environment Agency work on strengthening the visit management in Norway's national parks, four pilot areas were identified. Visitor studies were carried out in two of these pilots during the summer of 2014, namely in Hallingskarvet National Park and Varangerhalvøya National Park. This report summarizes the findings from the two surveys, which were mainly conducted using self-registration checkpoints (boxes) with a short questionnaire – see pictures at the front page.

Hallingskarvet National Park

Hallingskarvet national park is a part of the Nordfjella wild reindeer area and the area is in the fringe of major tourist destinations like Gol, Geilo and Ål in the valley of Hallingdal. These villages also encompass large concentration of private cottages and accommodations. The study area has great intensity of tourism and recreational use, both in fringe regions around the villages and also within the border of the national park in the south-eastern part. The use is concentrated along T-marked trails, however, there are also a dense network of unmarked trails in the high intensity use zone in the fringe of Hallingdalen. Rallarvegen (the Rallar-road) just outside the border of national park in the south, is a very popular road for bicycling in the summer season. In all, Hallingskarvet national park include network of marked and unmarked trails, and especially the fringe of the area include a lot of facilities for easy access and availability to the mountain. Altogether 7 main entrances towards the national park border in south were selected for the survey, and 2141 completed forms were collected in the period 18 June to 1 October. The data is here mainly presented as target population of visitors using these 7 entrances, additional to more detailed descriptions of the target population visiting each of the entrances. We also made some assessments in relation to the usefulness of the data for further management of the area.

Hallingskarvet National Park, is compared with other mountain areas NINA have studied, characterized by having visitors who are positive for simple adaptation of facilities and recreational service functions. The use intensity for the purpose of recreation and tourism is high, and at same time the area is defined as national protection area for wild reindeer. A combination of satisfied visitors (facilities, service, accommodation etc.) and wild reindeer protection give certain challenges. Our data specify the visitors needs and preferences, and this knowledge give possibilities to find adequate management solution that both take care of the visitors and the wild reindeer.

Percentage distribution of different variables concerning visitors in Hallingskarvet National Park.

HALLINGSKARVET National Park			
Number of respondents 2014: 2141			
Norwegians (N=2111)	75,5	Mainly off marked trails (N=2092)	2,0
First time visitors (N=2141)	28,7	Low-purists (N=1863)	69,3
Day-trip (N=1988)	82,9	Mid-purists (N=1863)	22,1
Durability day-trip (mean hours) (N=1462)	3,8	High-purists (N=1863)	8,6
Durability multi-days trips (mean, days) (N=340)	6,3	Overnight stay in the national park (N=2090)	19,6
Organized trips (N=2112)	2,9	Women (N=2128)	54,3
Mainly following marked trails (N=2092)	77,6	Walking alone (N=2013)	13,1
Both marked and unmarked trails (N=2092)	20,4	Together with children less than age 15 years (N=2098)	29,5

The detailed analysis of each site shows that the possibilities to find adequate solutions for visitors and wild reindeer vary from locality to locality. Although the overall picture is that the visitors of Hallingskarvet national park are quite facilitation friendly and that it is relatively easy to influence usage, there is a great variation from locality to locality and from individual to individual. In the analysis it is important to bring out these variations, so that management can adapt measures to user needs.

The Prestholtseter site gives an excellent example of how management can affect the use of the area through active management of physical facilities. Development of infrastructure (marked trails, steps, information, parking lot etc.) and building an attraction by marketing for the visitors, has caused huge traffic increase from Prestholtseter in the period 2010-2014. Visitors by Prestholtseter entrance use to a very large extent present infrastructure in the locality. Facilitation measures step by step in the period have created an attraction and simultaneously created a predictable situation of channeled traffic. By understanding visitor needs and preferences this is an example of useful management tools to develop attractions and provide increased user satisfaction, and in some cases find solutions (in time and space) of problematic use.

Hivjudalen and Prestholtseter are the most typical tourist sites in the area in the sense that these sites include large percentage of foreigners and visitors who are there for the first time. These kind of visitors have clear need for service, guidance and use to a large extent the present infrastructure for the trip. Our data from Hivjudalen shows that this site has a great potential to facilitate and manage good visitor experiences in a better way. Bismivegen and Skarvevegen are typical localities where cottage owners start their trip and these localities also include high amount of users from the local community. Although Bismivegen and Skarvevegen are situated in a short distance from each other, our data shows that the visitors are very different regarding needs and preferences for facilities and recreational infrastructure. The visitors using the entrance of Bismivegen is far more facilitation friendly, they do recreation to a larger extent as a social activity, and there are far more families than at Skarvevegen. Skarvevegen has a higher degree of people who want to hike alone and they go far more often trail-off. The management authority will advantageously be able to prioritize measures at Bismivegen, particularly in relation to enhance the opportunity for families with children. Budalen is characterized by high amount of visitors from the local community, and the visitors have demand for simple adaptation, much like the characteristics of the locality today. Since the visitors in this locality also have spatial overlap with areas important for the wild reindeer, new facilitation in the locality should however not be developed. Vestrheim got answers related to the visitors staying at the tourist lodge, and there were also few answers in this locality. In Vestrheim the visitors are especially positive to enhance the opportunities of tourist huts in the area, as well as establishing more marked trails. Haugastøl is the locality where most visitors want to be alone for a hike, go outside marked trails, and they are also less friendly to facilitation measures. The locality of Haugastøl is in a way the opposite of Prestholtseter regarding important characteristics of the visitors, although both localities have in common that the trails reach the top of Hallingskarvet.

We consider that the user survey in Hallingskarvet national park went as expected regarding methodology design, sampling of data and also analyses of the data. In general, the most important types of visitors in the area (tourist and cabin owners) are positive to answer questionnaires in the self-registration checkpoints. The data material is representative for this kind of users, and may be used for further management and development for visitors in the area. However, users from the local community have the tendency to be underrepresented in this kind of studies. The management authorities have in general larger challenges to meet local users with adequate measurements.

Varangerhalvøya National Park

There are barely any marked trails in the Varanger peninsula area, but quite many tramples and possible entrance points. Generally the terrain is easy to walk, and “invites” visitors to walk even outside paths and tramples. There are relatively few visitors in this national park. All in all this makes it difficult to implement an efficient visitor study. Only three clear entrance points were identified and the conclusion was therefore to use only three self-registration boxes (check-points): in Komagdalen, in Nattfjelldalen, and in Syltefjorddalen. In addition the questionnaire was made available for visitors in two small open cabins in the central part of the national park, and two specific days and locations were chosen for personal interviewing. All in all 222 questionnaires were filled out during the period from 25th June till 1st October 2014.

The questionnaire covered the variables shown in the table below, in addition to cover the activities/tasks and how the visitors have reached information about the national park. We have also used the “usual” (in a Norwegian context) wilderness purism scale, composed by eight questions on preferences for different physical facilities and tolerances/preferences for social conditions in their “ideal area”.

Percentage distribution for different variables for Varangerhalvøya National Park

VARANGERHALVØYA National Park			
Number of respondents 2014: 222			
Norwegians (N=218)	80,3	Mainly off marked trails (N=218)	20,6
First time visitors (N=222)	31,1	Low-purists (N=192)	47,9
Daytrip (N=206)	64,6	Mid-purists (N=192)	29,2
Durability daytrip (mean, hours N=115)	5,2	High-purists (N=192)	22,9
Durability multi-days-trip (mean, 4,8 days) (N=73)	4,8	Overnight stay in the national park (N=218)	30,3
Organized trips (N=217)	3,2	Women (N=220)	49,1
Mainly following marked trails (N=218)	39,4	Walking alone (N=209)	23,0
Both marked and unmarked trails (N=218)	39,9	Together with children < 15 years old (N=218)	5,0

In rough figures 3 of 5 visitors come from East-Finnmark (the local region), one fifth from Norway south of Finnmark, and the last fifth are foreigners (where the Finns constitute the biggest group with 35 %). In total 12 nations are represented. The most important activity is walking (2/3 of the respondents), and the second most important is fishing (26 %). Birdwatching is checked off by 14 %, and hunting by 7 %. A few are also picking berries/mushrooms, or bicycling.

Close to 70 % have been in the area before, and with so many locals and re-visitors it is expectable that most of the «always has been aware of» the area or been informed by friends/acquaintance. But «always been aware of» is also the greatest category also for those residing outside Finnmark. But a high portion of the long distance visitors has learnt about the area on the internet.

Even in a so little developed national park like Varangerhalvøya almost half of the visitors say that they appreciate physical facilities in their ideal area (meaning the low-purists, constituting 48 % of the visitors). The kinds of facilities that are especially appreciated are signposts at trail starts and –crossings, boardwalks in wet areas and marked trails; in other words: facilities that make it easier to walk and to find their ways.

Facilities like tourist cabins offering beds and serving meals seem to have many opponents in this areas, and the majority very much favors the opportunity to “walk for hours” without meeting a single person (in their “ideal area”). Both of these opinions are typical purist opinions. And it is also worth noting that the foreigners are generally more puristic than the Norwegians, meaning: the foreigners appreciate more a low level of service facilitation and few visitors, compared to the Norwegians. In Varangerhalvøya NP the foreigners are most dominating in Komagdalen,

probably because most of them are birdwatchers and a new bird-watching-trail with information posts are located here.

Odd Inge Vistad, NINA Lillehammer, Fakkeltgården, 2624 Lillehammer. odd.inge.vistad@nina.no
Vegard Gundersen, same address, vegard.gundersen@nina.no
Line Camilla Wold, same address, line.wold@nina.no

Innhold

Sammendrag	3
Hallingskarvet nasjonalpark	3
Varangerhalvøya nasjonalpark	4
Abstract	6
Hallingskarvet National Park	6
Varangerhalvøya National Park	8
Innhold	10
Forord	11
1 Innledning	12
2 Metoder	13
2.1 Svarkasser med spørreskjema	13
2.2 Hallingskarvet nasjonalpark	14
2.3 Varangerhalvøya nasjonalpark	16
3 Resultater for Hallingskarvet nasjonalpark	18
3.1 Noen generelle trekk ved de besøkende	18
3.2 Ferdselsintensitet	20
3.3 Forskjeller mellom innfallsportene	21
3.4 Sammenlignet med tilsvarende tall fra 2010	30
3.5 Forskjeller mellom innfallsportene og hele nasjonalparken	31
3.6 Avledninger om bruk og forvaltning av Hallingskarvet	37
4 Resultater for Varangerhalvøya nasjonalpark	40
4.1 Noen generelle trekk ved de besøkende	40
4.2 Hovedlokalitetene	42
4.3 Forskjeller mellom innfallsportene og hele nasjonalparken	44
4.4 Avledninger om bruk og forvaltning av Varangerhalvøya	47
5 Kort diskusjon om utvalgte resultater, og om metoder for brukerundersøkelser	49
5.1 Om utvalgte resultater	49
5.2 Om undersøkelsesmetoden	52
6 Litteratur	55
Vedlegg	56

Forord

I forbindelse med Miljødirektoratets arbeid med styrking av besøksforvaltningen i Norges nasjonalparker, så har Miljødirektoratet (etter en søknadsrunde fra nasjonalparkstyrer) valgt ut fire piloter. I to av disse er det gjort brukerundersøkelser i løpet av barmarksesongen 2014, nemlig i Hallingskarvet nasjonalpark og i Varangerhalvøya nasjonalpark. Denne rapporten summerer funnene fra de to undersøkelsene. I de to andre pilot-parkene, Jotunheimen nasjonalpark og Rondane nasjonalpark er det allerede et ganske godt kunnskapsgrunnlag om bruken.

NINA fikk oppdraget med å gjennomføre disse brukerundersøkelsene. Vi takker direktoratet for oppdraget og samarbeidet, og også for godt samarbeid med nasjonalparkforvalterne lokalt og med representanter for SNO – Statens naturoppsyn – både sentralt og lokalt. Arbeidet var helt avhengig av et godt samarbeid og solid arbeidsinnsats lokalt både i forbindelse med planlegging, gjennomføring i felt og punsjing av utfylte skjema. SNO Vadsø fikk også bygget nye solide registreringskasser til denne brukerundersøkelsen. Takk også til Ingrid Nerhoel, Villreinsenteret Nord, for å ha digitalisert ferdselsintensitet i Hallingskarvet nasjonalpark.

Desember 2014, Odd Inge Vistad

1 Innledning

Formålet med oppdraget er å beskrive karaktertrekk ved de besøkende og bruksmønster, samt vurdere hvor mange det er som besøker lokaliteten (dersom dataene gjør det mulig). Med bakgrunn i blant annet dette skal nasjonalparkstyret kunne vurdere behov for tiltak for bedre opplevelse for brukerne og avbøtende tiltak i forhold til villrein, tamrein, andre forstyrrelser, slitasje etc. Ambisjonen er at nasjonalparkstyret lettere skal kunne prioritere forvaltningsinnsatsen mellom ulike lokaliteter, på bakgrunn av bedre kunnskap om dagens bruk.

Når det gjelder Hallingskarvet så er det en god del eksisterende kunnskap. GPS-merkeprosjektet av villrein i Nordfjella hentet inn data på ferdsel og bruk i 2010 og 2011 (Strand m.fl. 2010, 2011), både sommer- og vinterstid. Metodene var basert på svarkasser med spørreskjema på i alt 28 lokaliteter i Nordfjella villreinområde i 2010, og det ble utplassert automatiske tellere både sommer og vinter i området (Andersen m.fl. 2011, Wold m.fl. 2011). I tillegg ble det gjennomført observasjonsstudier i utvalgte fokusområder. I forbindelse med regional plan for villrein for Nordfjella villreinområde ble kunnskapsgrunnlaget på ferdsel og villrein brukt mer spesifikt i en utredning om konsekvenser av forespeilte endringer på villreinens arealbruk og trekk i fokusområder (Gundersen m.fl. 2013). I sammenheng med besøksstrategier for turisme og friluftsliv i Hallingskarvet nasjonalpark gir de nevnte rapporter relevant og helhetlig informasjon om nasjonalparken og villreinområdet, og supplerer undersøkelsen som presenteres her fra 2014.

Det dokumenterte kunnskapsgrunnlaget om bruk og brukere av Vargangerhalvøya er mangelfullt eller fraværende. Men mange av lokalbefolkningen, nasjonalparkforvalter og naturoppsynet, har god lokalkjennskap og gode forestillinger på hva slags bruk det er snakk om, i de ulike delene av området, hvem som er brukerne og når de er der. En vet i utgangspunktet at det her er få brukere som har et stort område «til disposisjon». Denne utgangskunnskapen om bruksmønster er avgjørende for å kunne designe opplegget for å bygge kunnskap om dagens bruk av området.

Dette er to nasjonalparker som begge ble oppretta i 2006, men som ellers er ganske ulike, både i tilgjengelighet, kulturhistorisk og naturgeografisk særpreg, faglige utfordringer og i bruk. Dessuten dekker Hallingskarvet bare $\frac{1}{4}$ (450 km²) så stort areal som Varangerhalvøya (1804 km²). Hallingskarvet nasjonalpark ligger i grenseområdet mellom Buskerud, Hordaland og Sogn og Fjordane fylker, langs nordsida av Bergensbanen. Varangerhalvøya nasjonalpark ligger i Øst-Finnmark, nord for Varangerfjorden og E 75.

2 Metoder

Vi har i hovedsak kombinert bruk av svarkasser (selv-registreringskasser) med et lite spørreskjema og automatiske persontellere plassert i nærheten av kassene. Arbeidet med å designe undersøkelsen og utplassere kassene/tellerne har vært et samarbeid mellom nasjonalparkforvalteren, SNO og NINA. Tilsyn med tellerne og analyse av tellerdata er gjennomført av SNO. Dette kapitlet omhandler bare bruken av svarkasser, skjemautfylling, og analysen av skjemaresultatene.

Utgangspunktet for planlegging og design av en brukerundersøkelse er at den må bli så effektiv som råd, både for å kartlegge bruksvariasjon og omfang, og i forhold til god ressurs- og arbeidsinnsats (se Vorkinn, 2013).

2.1 Svarkasser med spørreskjema

For en generell beskrivelse av metoden kan vi vise til f.eks. Vorkinn (2013) og Vorkinn & Andersen (2011). Tilsvarende opplegg er i løpet av de siste tiårene utprøvd i en rekke norske verneområder i fjellet. Svarkasser er en enkel og lite kostnadskreven datainnsamlingsmetode når en ønsker å dekke store områder over en lengre tidsperiode. Det er derfor en metode som er utbredt internasjonalt. Svarkassene gjenbrukes fra år til år, og NINA har i alt ca. 40 svarkasser tilgjengelig. Svarkassene står i ulik avstand fra startpunkt på turen, og plasseringen er bestemt av faktorer som går på at folk må være på tur, synlighet, naturlig stoppested, stikryss eller av andre mer praktiske årsaker som å komme ut av hyttefelt. Men metoden har sine svakheter, først og fremst fordi den forutsetter at ferdselen er forutsigbar og følger «linjer» (i praksis stier eller veier) og fordi at frafallet ved kassene kan være forholdsvis stort. I amerikanske undersøkelser har bortfallet i ulike studier variert mellom 11-69 % (Fredman et al. 2009), og erfaringer fra villreinområdene Nordfjella, Snøhetta Øst, Snøhetta Vest, Rondane og Forollhogna de siste årene viser store variasjoner i svarprosent. Det er mange årsaker til dette, både knyttet til kassens plassering og utforming, kø ved kassa, men først og fremst er svarprosenten knyttet til typen av brukere. Vi vet at lokalbefolkningen i mindre grad enn besøkende langveis fra fyller ut skjema i svarkassa i fjellet (Kaxrud 2010, Vistad 1995).

Svarkassene var plassert langs stier, og slik at de var godt synlige for de som ferdes langs stiene. Utenpå kassene var det en plakat som oppfordret de passerende til å stoppe og fylle ut et kort i kassa. Svarkort og instruksjoner for utfylling forelå på norsk, engelsk og tysk (Hallingskarvet) og norsk, samisk og engelsk (Varangerhalvøya).

Det er brukt nesten identiske skjema i de to nasjonalparkene (se **vedlegg 1 og 2**). Den eneste forskjellen ligger i lista over aktuelle aktiviteter, siden variasjon i naturforhold og tilrettelegging gir noe ulike invitasjoner og muligheter for bruk. På baksida av skjemaet var det et kart der brukerne var oppfordra om å tegne inn turruta si. Skjemaet og kartet fikk plass på et dobbeltsidig og bretta A4-ark.

I undersøkelsene blir respondentene bedt om å svare i forhold til en generell kontekst, for å få et bedre inntrykk av hvem de ulike brukerne er når det gjelder eventuelle ønsker om tilrettelegging og trivsel/mistrivsel med mye/lite folk i deres «idealområde»:

"Tenk deg at du skal gjennomføre en flertimers tur i skogs- /fjellterreng om sommeren. Tenk deg at området er slik du helst vil ha det – som om det var ditt "idealområde" for en slik tur".

Respondentene blir bedt om å ta stilling til åtte utsagn, på en skala fra 1 "Svært negativ", via 4 "Nøytralt" og til 7 "Svært positivt". De åtte utsagnene er:

Vil det være positivt eller negativt for deg:

... at det finnes tilrettelagte leirplasser med do, ved, bål, søppeldunker

... at du kan bli kvitt søppel i utplasserte søppeldunker

... at det finnes merkede stier i området
 ... at det er god skilting ved stistart og stikryss i området
 ... at det er lagt ned trestokker til å gå på der stien går over våt myr
 ... at det finnes hytter med matservering og oppredde senger i området
 ... at du møter mange andre friluftsfolk i løpet av turen
 ... at du kan gå milevis uten å møte et menneske

Poenget er å få fram hvor brukerne ligger på den såkalte «purismeskalaen» - en skala som går mellom «lav-purist» ($\approx$ trives best med god tilrettelegging og mye folk) og «høg-purist» ($\approx$ trives best med lite tilrettelegging og lite folk). Ved å snu svarskalaen på de sju første variablene og så summere svarene på alle åtte spørsmålene (for de som har besvart alle åtte) og deretter dele på åtte, så finner vi en "gjennomsnittsholdning" til fysisk tilrettelegging og det å møte andre mennesker i turområdet. Skårverdien ligger mellom 1 og 7, der 7 er den mest høg-puristiske verdien. Gjennomsnittsholdningen er altså uttrykk for folks "purisme-grad", og vi sorterer mellom lav-purist (1-3,5), mellom-purist (3,51-4,49) og høg-purist (4,5-7) – se Vistad & Vorkinn (2012).

Spørreskjemaet inneholder i tillegg sentrale spørsmål om hvem brukerne er, tidligere erfaring fra området, den aktuelle bruken/turen, hvor de fikk informasjon om nasjonalparken mm. Vi har utarbeidet et sett indikatorer med bakgrunn i spørreskjemaet, som sier noe om de viktigste karaktertrekkene ved de enkelte innfallsportene (se **tabell 2.1**). Dette er et indikatorsett som er brukt for å tolke karaktertrekk ved de besøkende for de ulike lokalitetene.

2.2 Hallingskarvet nasjonalpark

I alt 7 svarkasser ble utplassert ved de viktigste innfallsportene i de sørlige deler av Hallingskarvet. Plasseringen av kassene ble diskutert underveis av personell fra SNO, NINA og fra nasjonalparkforvaltningen. Det ble tatt GPS-posisjon på alle svarkasselokaliteter. SNO og nasjonalparkforvaltningen hadde ansvar for å varsle grunneiere og andre interessenter om plassering av svarkasse og undersøkelsen. Vanligvis gjøres dette per brev. I tillegg ble det på baksiden av svarkassa montert et informasjonsbrev om hvorfor undersøkelsen gjennomføres, med tilhørende kontaktinformasjon ved spørsmål. Noen ganger gjennomfører man en bortfallstudie ved svarkasseundersøkelser, for å speile de respondenter som svarer i kassene med de som ikke svarer. En slik bortfallstudie ble ikke gjennomført i Hallingskarvet, så vi vet lite om representativiteten spesielt for dette området. Det er en del kunnskap fra bortfallstudier i andre områder som kan brukes inn i vurderingen av materialet fra Hallingskarvet.

Her er svarkasselokalitetene (se **figur 2.1** for kart):

1. Hivjudalen	(N=322)
2. Budalen	(N=131)
3. Vestrheim	(N=30)
4. Prestholtseter	(N=900)
5. Bismivegen ved Eimeheia	(N=357)
6. Skarvevegen ved Ruken	(N=219)
7. Haugastøl	(N=182)
Hele Hallingskarvet NP	(N=2141)

Svarkassene ble plassert slik at de var godt synlig fra stien, og med en frontplakat som tydelig oppfordret de passerende til å stoppe opp å fylle ut et svarkort. Inne i svarkassen var det ytterligere informasjon om undersøkelsen på tre språk, svarkort på norsk, engelsk og tysk, samt materiell som er nødvendig for å fylle ut svarkortet. Det ferdige utfylte skjemaet ble puttet i en postkasse på undersiden av svarkassa. Alle frontplakater og alt skriftlig materiell i svarkassa ble laminert for å kunne stå imot vær og vind. Svarkassene ble ettersatt av nasjonalparkforvalter / SNO jevnlig i løpet av sesongen, slik at svarkassa fungerte godt i hele perioden fra slutten av juni til begynnelsen av oktober. Ettersynet inkluderte tømning og etterfylling av skjemaer, og

ellers å se til at alle plakater, informasjon og materiell var på plass. Behovet for å etterse svarkassene varierte stort med hensyn på antall besøkende, og spesielt svarkassa på Prestholtseter og Hivjudalen måtte etterses ofte. I utgangspunktet er det ønskelig at alle svarkassene etterses minst hver 14. dag på grunn av at eventuelle hendelser ved svarkassa skal kunne oppdages fort. Utfylte svarskjema ble forseglet i en plastpose som inneholdt informasjon om tømmedato og lokalitet. Det er ikke rapportert inn forhold om at svarkassa ikke har fungert som planlagt i de 7 lokalitetene i Hallingskarvet.

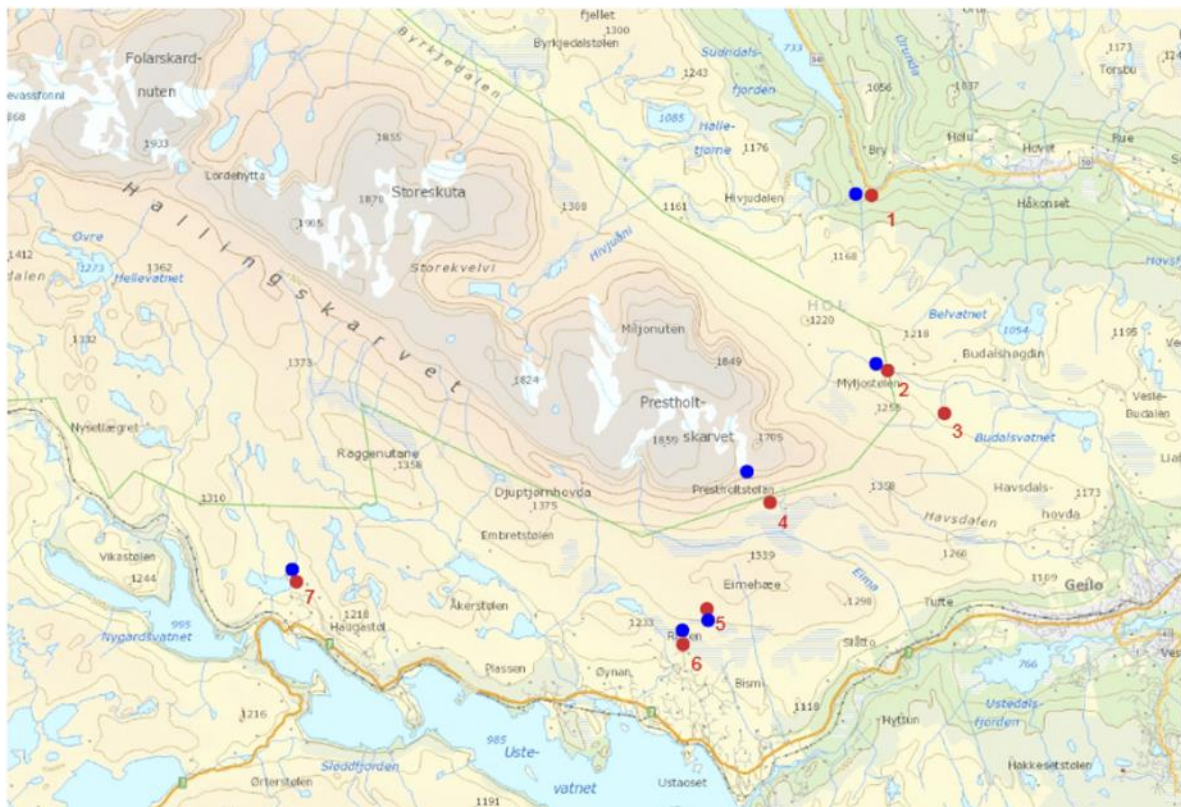
I alt ble det samlet inn 2111 selvregistreringskort sommeren 2014. Det kan være slik at en person har fylt ut skjema på vegne av en større gruppe, men vi har ikke korrigert for dette i materialet. Vi har heller ikke korrigert for alder, ved å utelate de som for eksempel er under 15 år. Det er med andre ord valgt å presentere råmaterialet i denne undersøkelsen.

Spørreskjemaet er vedlagt og inneholder i tillegg sentrale spørsmål knyttet til den turen som har blitt eller skal gjennomføres i nasjonalparken. Vi har utarbeidet et sett indikatorer med bakgrunn i spørreskjemaet, som sier noe om de viktigste karaktertrekkene ved de enkelte innfallsportene (**tabell 2.1**). Dette er en standard indikatorsett som er brukt for å tolke karaktertrekk ved de besøkende for alle lokaliteter. Nederst på spørreskjemaet ba vi om e-posten til respondenten, slik at det er mulig å sende ut en oppfølgende undersøkelse i etterkant. I tillegg var det et kart over området på baksiden der vi oppfordret de besøkende til å tegne ned turruten sin, enten før eller i etterkant av at turen er gjennomført. Alle turrutene som er samlet inn ble brukt som et underlag for å lage et intensitetskart for hele området, med utgangspunkt i de 7 valgte innfallsporter.

Alle skjemaene er punsjet i Excel i regi av nasjonalparkforvalter. Dette følger standard prosedyre. I tillegg er alle stisegmenter fra de nedtegnete turrutene overført til et felles kartgrunnlag. Stisegmentene ble deretter digitalisert, og for å angi den relative stiintensiteten ble beregnet en «bruksfaktor» for hvert stisegment. Telledata fra Prestholtseter ble brukt som et referansepunkt for å angi hva de relative verdiene fra stinedtegnelsene utgjør av passeringer. Det er gjennomført enkle analyser av datamaterialet i SPSS og Excel.

Tabell 2.1 Indikatorer på karaktertrekk ved de besøkende som har de 7 innfallsportene i studien som utgangspunkt for turen.

HALLINGSKARVET NASJONALPARK			
Antall innsamlede skjema 2014: 2141			
Andel nordmenn		Andel som går utenfor sti	
Andel førstegangsbesøkende		Andel lav-purister	
Andel som er på dagstur		Andel mellom-purister	
Varighet dagstur (gj.snitt timer)		Andel høy-purister	
Varighet flerdagerstur (gj.snitt dager)		Andel som overnatter i nasjonalparken	
Andel som er med på organisert tur		Kvinneandel	
Andel som går bare på sti		Andel som går alene	
Andel som går både på og utenfor sti		Andel som går med barn under 15 år i følget	

Figur 2.1 Svarkasselokaliteter (rødt) for Hallingskarvet nasjonalpark i 2014. Svarkasse nummer 7 Høyelva og nummer 4 Prestholtseter var identiske i 2010 og 2014.

2.3 Varangerhalvøya nasjonalpark

På Varangerhalvøya er det få eller ingen merke stier, men dels veldig mange tråkk og mulige innfallsporter, og dessuten mye lettgått terreng som inviterer til ferdsel også utenom stier og tråkk. Dessuten har Varangerhalvøya nasjonalpark låg bruksintensitet. Dette er et vanskelig utgangspunkt for å sette i verk en effektiv brukerundersøkelse, siden en risikerer at det er langt mellom brukerne både i tid og i rom, og svært få entydige innfallsporter i form av stier/veier.

Forvalterne identifiserte bare tre ganske tydelige innfallsporter og konklusjonen ble derfor å bruke totalt tre svarkasser, nemlig i Komagdalen, i Nattfjelldalen, og i Syltefjorddalen. Alle tre kassene ble plassert om lag i nasjonalpark-grensa (se **figur 2.2**), og slik at de fikk ei god plassering i forhold til synlighet og god sjanse for utfylling av skjema. Det ble laget nye registreringskasser for anledningen, som var spesielt robuste for vær og vind. De ble laget med et rammeverk nederst slik at en slapp å grave beina ned i bakken; ramma ble stabilisert ved å legge på steiner (se bilde på framsida). I tillegg ble det lagt ut skjema på to åpne hytter: Telegrafhytta i Sandfjorddalen og Bjørnskardhytta midt inne i nasjonalparken. Det ble også gjennomført et par dager med personlig intervju: Høyelva den 4. juli (start laksefiske) og Jakobselvkrøken/Bergebydalen 9. september (starten på rypejakta). For sikkerhets skyld ble selve skjemaet kopiert opp på vannfast papir.

Det er bare Nattfjelldalen og Komagdalen som har så høye registreringstall at vi trekker fram disse innfallsportene i egne presentasjoner. Syltefjorddalen får bare en kort presentasjon.

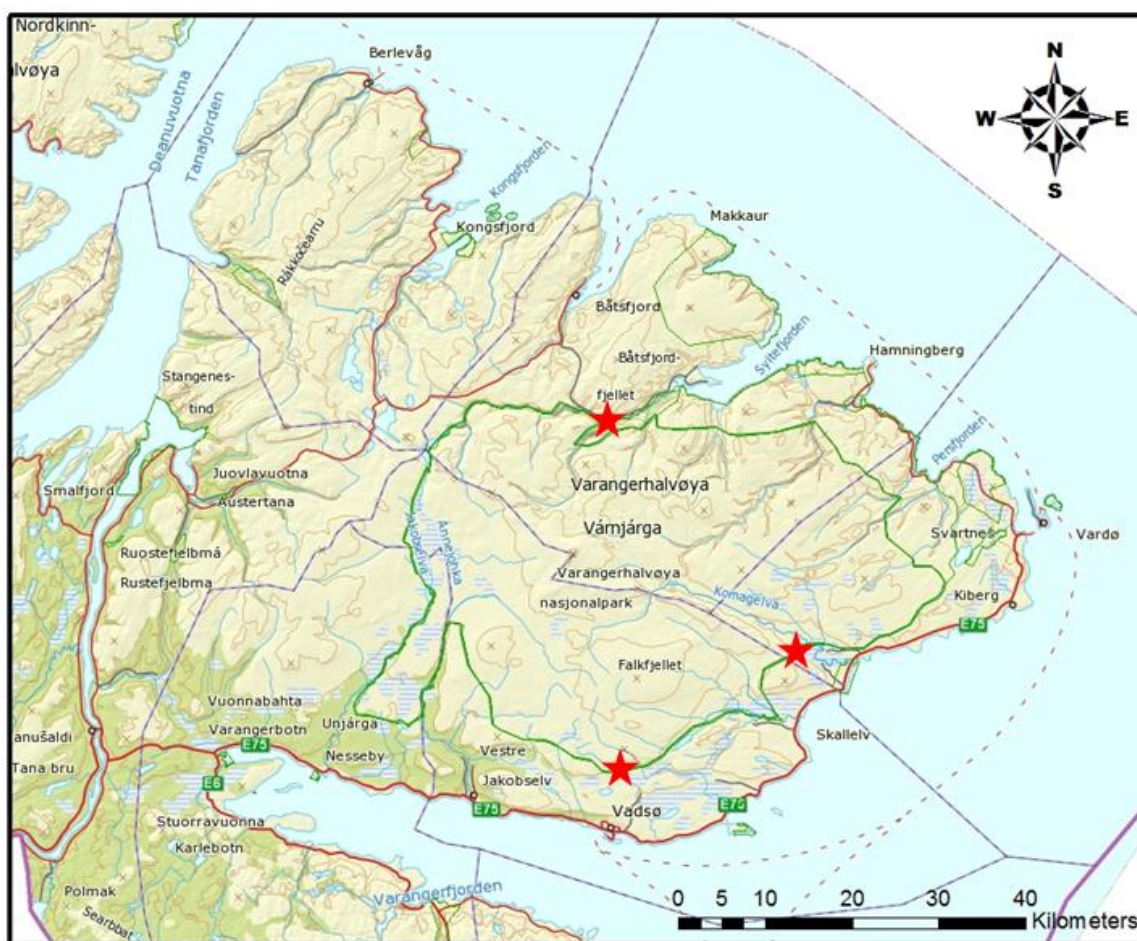
Hovedfunnene for hele nasjonalparken og de to viktigste registreringskassene blir presentert som et sett indikatorer med bakgrunn i spørreskjemaet, som sier noe om de viktigste karaktertrekkene

ved de enkelte innfallsportene (se **tabell 2.1** for Hallingskarvet). Dette er en standard indikatorsett som er brukt for å tolke karaktertrekk ved de besøkende.

Antall utfylte skjemaer og registreringsperioder for Varangerhalvøya fordelt seg slik:

Nattfjelldalen	(27/6-4/10)	82 skjema
Komagdalen	(25/6-3/10)	80 «
Syltefjorddalen	(26/6-9/10)	24 «
Bjørneskardhytta	(6/7-29/8)	19 «
Telebu	(23/7-27/9)	8 «
Jakobselvkroken	(9/9)	6 skjema/intervju
Høyelva	(4/7)	3 « «
Totalt		222 skjema

Figur 2.2 Plasseringspunkt for de tre svarkassene (røde stjerner) rundt Varangerhalvøya nasjonalpark.

3 Resultater for Hallingskarvet nasjonalpark

3.1 Noen generelle trekk ved de besøkende

Hvor kommer de besøkende fra? Det er en overvekt av norske besøkende, og i overkant av ¾ av de besøkende er fra Norge. Ser vi nærmere på fordelingen av de besøkende på fylker, er det Hordaland (36 %) som står for den desidert største andelen etterfulgt av Oslo (19 %), Buskerud (15 %) og Akershus (14 %) (**figur 3.1**). Det er interessant å se at det er representanter fra alle fylkene i Norge i datamaterialet. Av de i overkant 24 % som var utenlandske besøkende i de 7 innfallsportene ble det totalt registrert 32 ulike nasjonaliteter. De fleste er fra Tyskland (33 %) og Nederland (22 %), og ellers en del fra Danmark (9 %) og Sverige (7 %). Bostedanalysen viser at det er mange som kommer langveis fra, enten dette er Bergens- og Osloregionen i Norge, eller fra utlandet.

Tabell 3.1. Nøkkeltall om de besøkende som har de 7 innfallsportene i studien som utgangspunkt for turen.

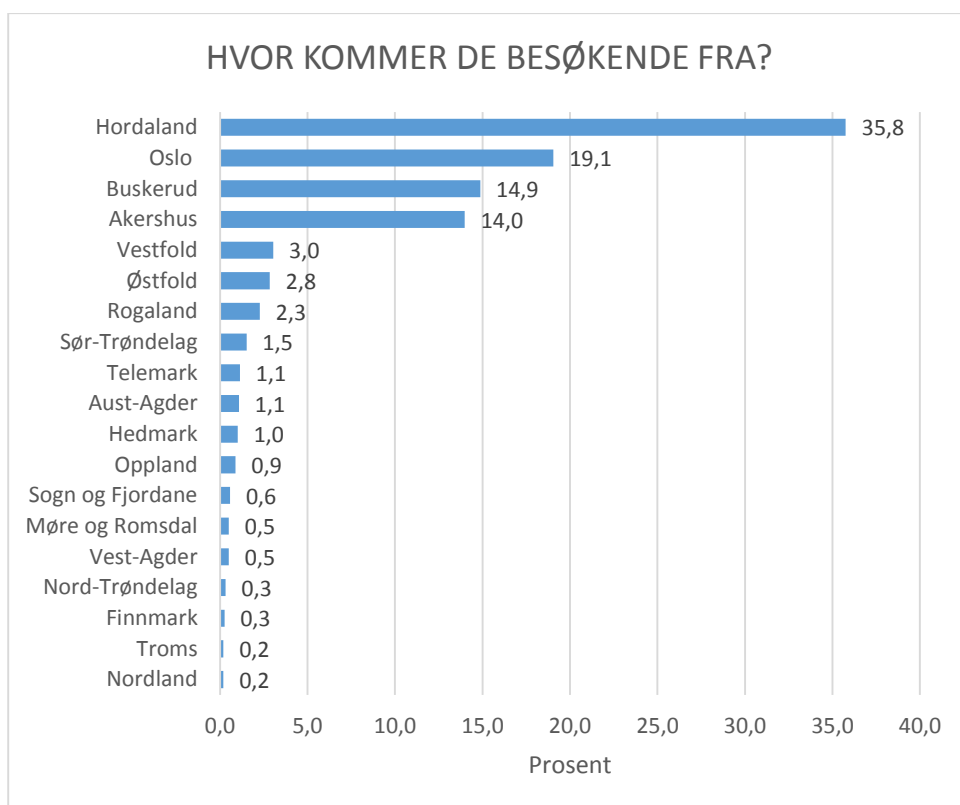
HALLINGSKARVET NASJONALPARK			
Antall innsamlede skjema 2014: 2141			
Andel nordmenn (N=2111)	75,5	Andel som går utenfor sti (N=2092)	2,0
Andel førstegangsbesøkende (N=2141)	28,7	Andel lav-purister (N=1863)	69,3
Andel som er på dagstur (N=1988)	82,9	Andel mellom-purister (N=1863)	22,1
Varighet dagstur (gj.snitt timer) (N=1462)	3,8	Andel høy-purister (N=1863)	8,6
Varighet flerdagerstur (gj.snitt dager) (N=340)	6,3	Andel som overnatter i nasjonalparken (N=2090)	19,6
Andel som er med på organisert tur (N=2112)	2,9	Kvinneandel (N=2128)	54,3
Andel som går bare på sti (N=2092)	77,6	Andel som går alene (N=2013)	13,1
Andel som går både på og utenfor sti (N=2092)	20,4	Andel som går med barn under 15 år i følget (N=2098)	29,5

Når det gjelder demografi, er det en liten overvekt av kvinner som har svart på undersøkelsen (54 %), og gjennomsnittsalderen for begge kjønn er på 45 år. Dette et tall som indikerer at det er mange godt voksne som besøker nasjonalparken. Det er overraskende høy andel som har med barn under 15 år i følget (30 %). Dette er den høyeste andel som er registrert i denne type undersøkelse. For eksempel er tilsvarende andel 16 % i Rondane nasjonalpark.

Når det gjelder andre karaktertrekk ved de besøkende, viser det seg at det er en lav andel som er på organisert tur (3 %). De aller fleste besøker området for å gå en fottur (96 %) og de er på dagstur (83 %). Andelen som er på fottur er høy til tross for at respondentene hadde flere valg på hovedformål med turen. Varigheten på dagsturen varierer mye, men hele 50 % går en kort dagstur med varighet på 3 timer eller mindre. Korte flerdagersturer dominerer totalt for de som er på flerdagerstur. Når det gjelder andel som har krysset av for å ha overnattet i nasjonalparken (20 %) er denne større enn de som oppgir at de er på flerdagerstur. Dette betyr at mange som overnatter på hytte eller i nærområdet, har oppgitt at de overnatter i nasjonalparken. Foruten fottur, er det en noen som har vært på fisketur, jaktur, sykkelur og bær- og soppturer.

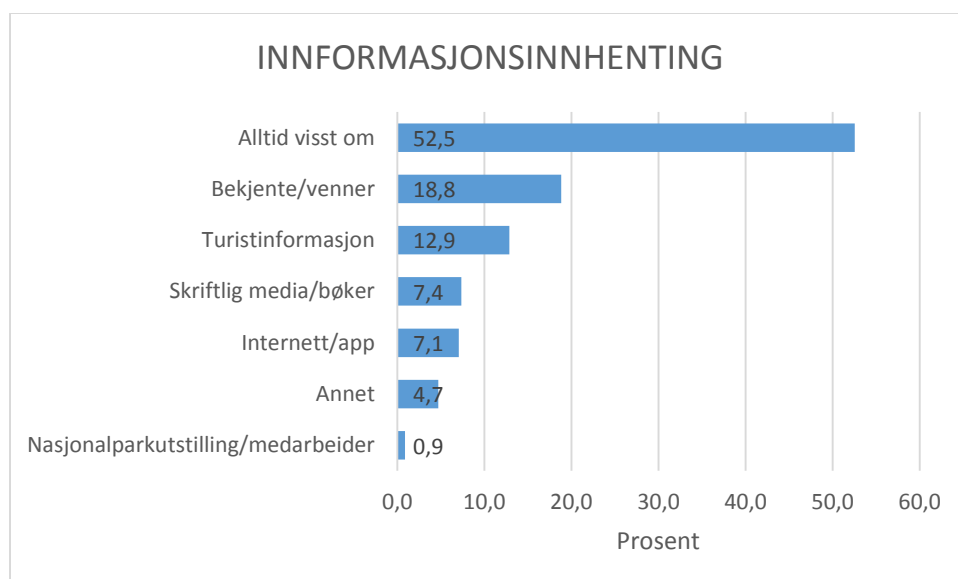
En stor andel av de registrerte hadde vært i området tidligere (71 %): 29 % av de besøkende er med andre ord førstegangsbesøkende. Hele 64 % hadde brukt området sommerstid, mens 55 % hadde vært der om vinteren tidligere. Det er stor forskjell mellom utlendinger og nordmenn når det gjelder førstegangsbesøkende. Hele 73 % av utlendingene er førstegangsbesøkende, mens tilsvarende tall for nordmenn kun er 15 %.

Figur 3.1 De norske besøkendes bosted, fordelt på fylker (N=1580).

I alt 78 % oppgir at de hovedsakelig går på merkede/tydelige stier i nasjonalparken, og bare 2 % oppgir at de går hovedsakelig utenfor tydelige stier. Vi kan si at det er en betydelig andel, 20 %, som går både på og utenfor merkede/tydelige stier. Hallingskarvet er et område der forholdsvis mange går utenfor stisystemet. Kun 13 % av de besøkende oppgir at de går alene. Hallingskarvet nasjonalpark er typisk et sted man besøker sammen med andre.

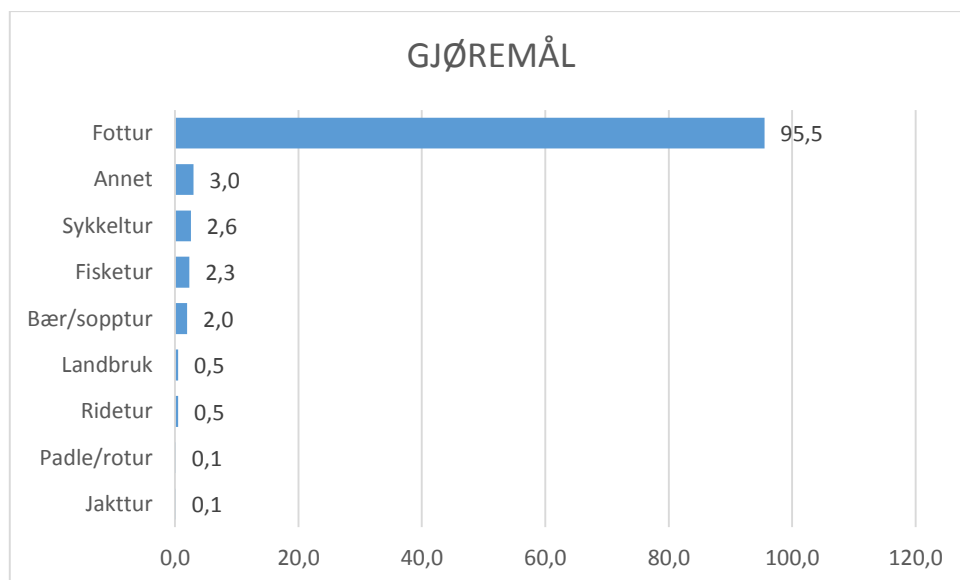

Figur 3.2 Informasjonsinnhenting (oppgitt i prosent, N=2141). Det var mulig å krysse av for flere informasjonskanaler.

Når det gjelder informasjonsinnhenting for besøket er det kategorien «alltid visst om» som har høyest frekvens, etterfulgt av bekjente/venner og turistinformasjon (figur 3.2).

Når det gjelder purisme og ønske om tilrettelegging ser vi at de besøkende til Hallingskarvet på generelt basis ønsker noe mindre grad av tilrettelegging enn det som for eksempel er tilfelle i Rondane nasjonalpark. På lik linje med for eksempel Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark, er det en forholdsvis stor andel av de besøkende som ønsker lite tilrettelegging og som gjerne går utenfor merkede stier – se ellers diskusjonen i kapittel 6. Dette er viktig informasjon for forvaltningen, der man i enkelte lokaliteter skal være forsiktig med stor grad av tilrettelegging, informasjon og service.

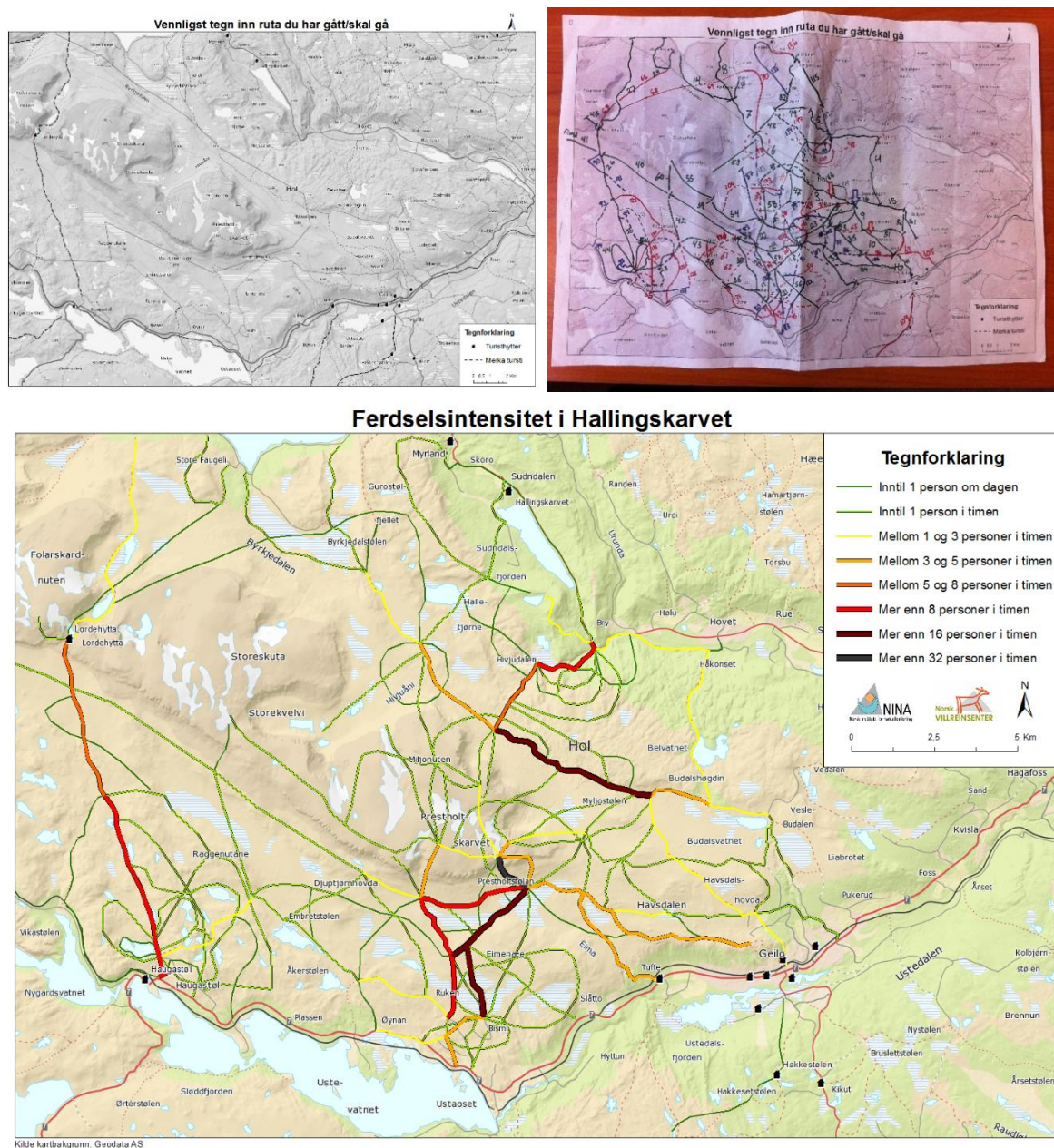
Datamaterialet viser at de som besøker Hallingskarvet er veldig fornøyd med besøket, og at idealområdet for turbesøk i stor grad samsvarer med det de finner i Hallingskarvet. Gjennomsnittskår for om Hallingskarvet samsvarer med «idealområdet» er 4,165 (N=1670, std. avvik 0,8577), og hele 40 % oppgir at det er fullt samsvar (verdi 5).

Figur 3.3 Prosentfordeling for hovedformål med turen. Respondenten kunne kryss av for flere gjøremål. Kategorien «Annet» utgjør en rekke ulike gjøremål (N=2141).

3.2 Ferdselsintensitet

Nedtegnelser av turruter og data fra automatiske tellere er brukt til å lage et intensitetskart for studieområdet i Hallingskarvet.

Figur 3.4. Kartet øverst til venstre viser baksiden av spørreskjemaet og der respondenten ble bedt om å tegne inn ruta de har gått eller planlegger å gå. Øverst til høyre er alle de nedtegnete rutene nedtegnet manuelt på kartet. Kartet nederst viser digitalisering av turrutene og bruksintensitet i løpet av sommeren i Hallingskarvet nasjonalpark (Utarbeidet av Ingrid Nerhoel, Villreinsenteret nord).

3.3 Forskjeller mellom innfallsportene

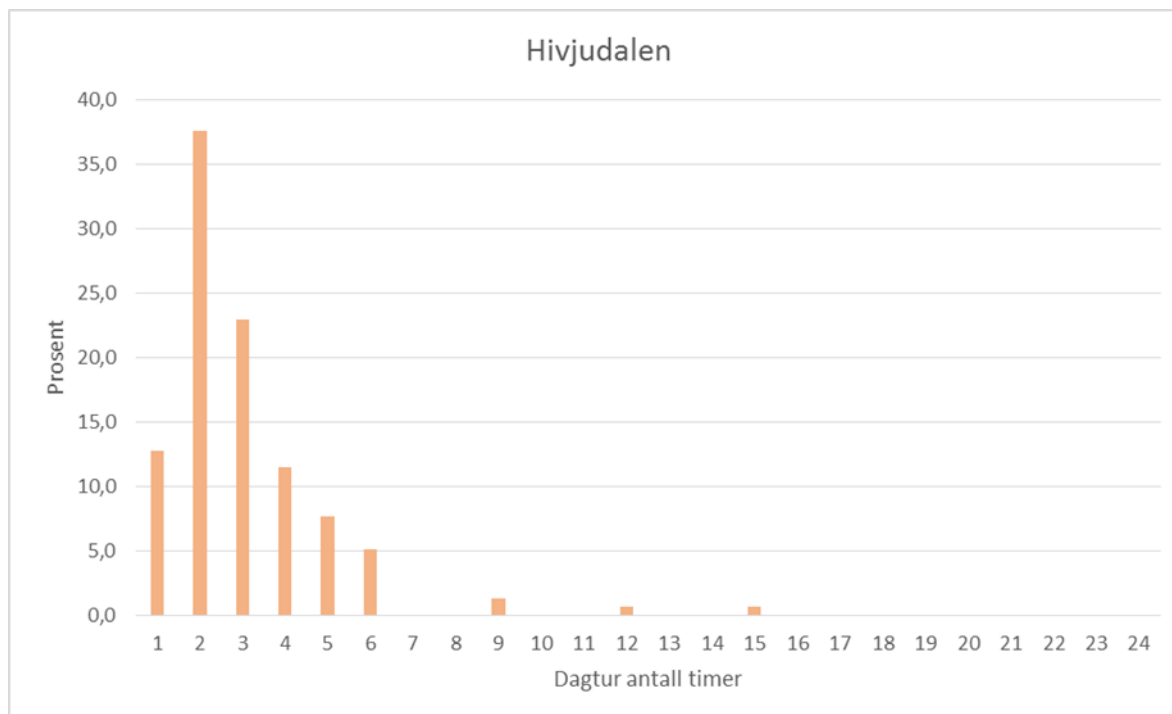
Hivjudalen

I alt 322 skjemaer ble samlet inn i denne lokaliteten. Det som kjennetegner denne lokaliteten er en stor andel utlendinger og førstegangsbesøkende. Dette er den lokaliteten med desidert størst andel utlendinger blant de 7 innfallsportene. Det er mange som er på rundreise eller på bilferie som tar en stopp i denne lokaliteten for en kortere tur. En stor andel er på dagstur, av en relativ kort varighet på 3 timer. Hele 73 % av de som har svart i kassa går en tur med kortere varighet

enn 3 timer. Det er interessant å observere at det er stor andel det vi kaller mellom- og lavpurister. Dette indikerer at de besøkende er opptatt av å ha en stille og fredelig tur i urørt natur, uten veldig mye tilrettelegging og få andre besøkende. Likevel er det 87 % som oppgir at de kun følger merkede stier på turen de er på. Dette skyldes i stor grad at det er få alternativer for å gå utenfor merket sti i et bratt og vanskelig tilgjengelig landskap i Hivjudalen. Mange har fossen og det spektakulære landskapet som en viktig del av naturopplevelsen på turen. Det er også verdt å merke seg at det er en stor andel familier med barn under 15 år. Dette krever en spesiell tilnærming i forhold til tilrettelegging og informasjon.

Tabell 3.2 Nøkkeltall om de besøkende som har Hivjudalen som utgangspunkt for turen

HIVJUDALEN			
Antall innsamlede skjema 2014: 322			
Andel nordmenn (N=318)	41,2	Andel som går utenfor sti (N=308)	1,6
Andel førstegangsbesøkende (N=322)	55,0	Andel lav-purister (N=280)	67,1
Andel som er på dagstur (N=278)	72,3	Andel mellom-purister (N=280)	23,9
Varighet dagstur (gj.snitt timer) (N=157)	3,0	Andel høy-purister (N=280)	8,9
Varighet flerdagerstur (gj.snitt dager) (N=77)	8,8	Andel som overnatter i nasjonalparken (N=309)	22,3
Andel som er med på organisert tur (N=313)	2,2	Kvinneandel (N=318)	51,9
Andel som går bare på sti (N=308)	86,7	Andel som går alene (N=305)	11,8
Andel som går både på og utenfor sti (N=308)	11,7	Andel som går med barn under 15 år i følget (N=312)	31,4

Figur 3.5 Dagsturlengde i timer med utgangspunkt i Hivjudalen (N=322).

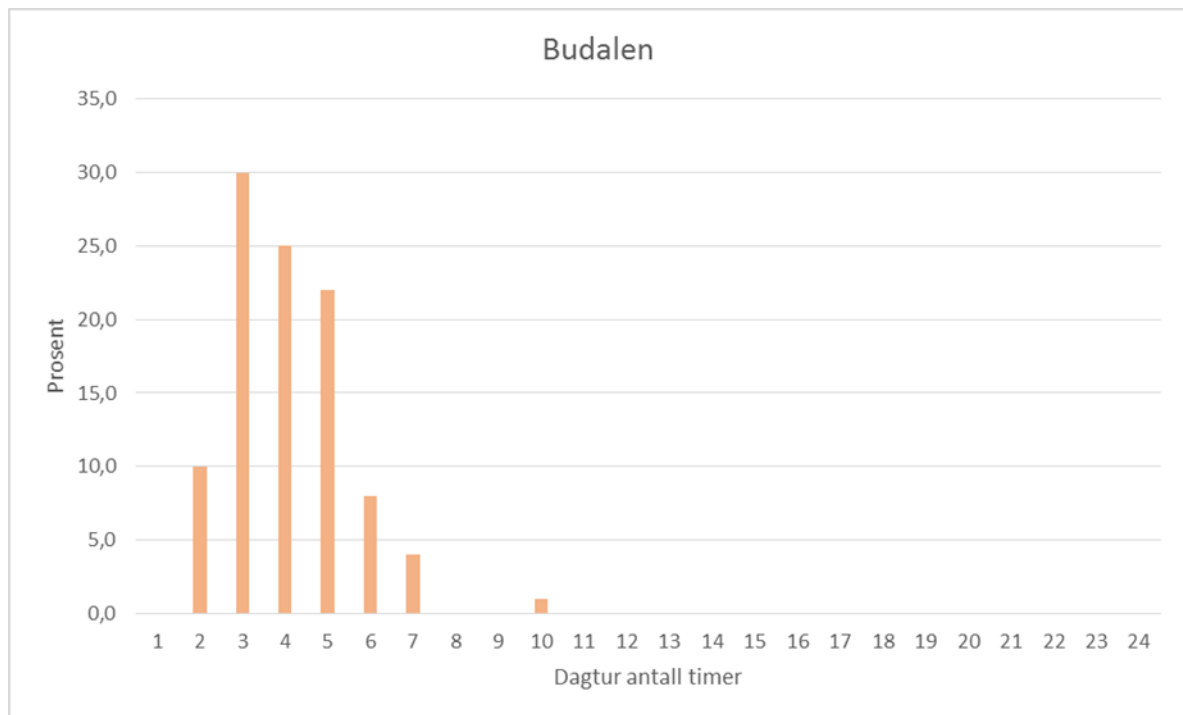
Budalen

I Budalen ble det samlet inn 131 skjemaer i løpet av sesongen. Dette er en lokalitet som skiller seg mye fra Hivjudalen, og som står som rake motsetning til denne selv om det er «nabolokaliteter». Budalen brukes hovedsakelig av nordmenn som er på dagstur, og det er en overvekt av hyttefolk og lokalbefolkning. Vegen innover er åpen for biltrafikk og man kan komme seg langt inn i fjellet på en enkel måte. Dette betinger tilgang på bil og også kjennskap i området. Hele 87 % av de besøkende er på dagstur i området, og det er kun 9 % som oppgir at de er i lokaliteten for første gang. Det blir gjennomført relativt lange dagsturer med utgangspunkt i Budalen, ofte på 3 timer eller mer. Mange av de besøkende har brukt lokaliteten i mange år. Vi ser videre i tabellen at også er en stor andel som går utenfor merkede stier, og dette også indikerer at det er lokalkjente personer som bruker området. Videre er det interessant å se at en veldig stor andel av de besøkende til denne lokaliteten, ideelt sett, ønsker lav grad av tilrettelegging og også det å møte mange andre mennesker på turen er ikke ønskelig. De er det vi kaller purister, som søker seg litt vekk fra allfarveg for å ha en uforstyrret tur i urørt landskap. 20 % oppgir at de går alene på turen, og 19 % av følgene oppgir å ha med barn under 15 år.

Tabell 3.3 Nøkkeltall om de besøkende som har Budalen som utgangspunkt for turen

BUDALEN			
Antall innsamlede skjema 2014: 131			
Andel nordmenn (N=130)	87,7	Andel som går utenfor sti (N=130)	4,6
Andel førstegangsbesøkende (N=131)	9,2	Andel lav-purister (N=119)	59,7
Andel som er på dagstur (N=125)	87,2	Andel mellom-purister (N=119)	26,1
Varighet dagstur (gj.snitt timer) (N=100)	4,1	Andel høy-purister (N=119)	14,3
Varighet flerdagerstur (gj.snitt dager) (N=16)	4,5	Andel som overnatter i nasjonalparken (N=130)	9,2
Andel som er med på organisert tur (N=130)	3,1	Kvinneandel (N=131)	46,6
Andel som går bare på sti (N=130)	73,1	Andel som går alene (N=127)	19,7
Andel som går både på og utenfor sti (N=130)	22,3	Andel som går med barn under 15 år i følget (N=129)	19,4

Figur 3.6 Dagsturlengde i timer med utgangspunkt i Budalen (N=131).

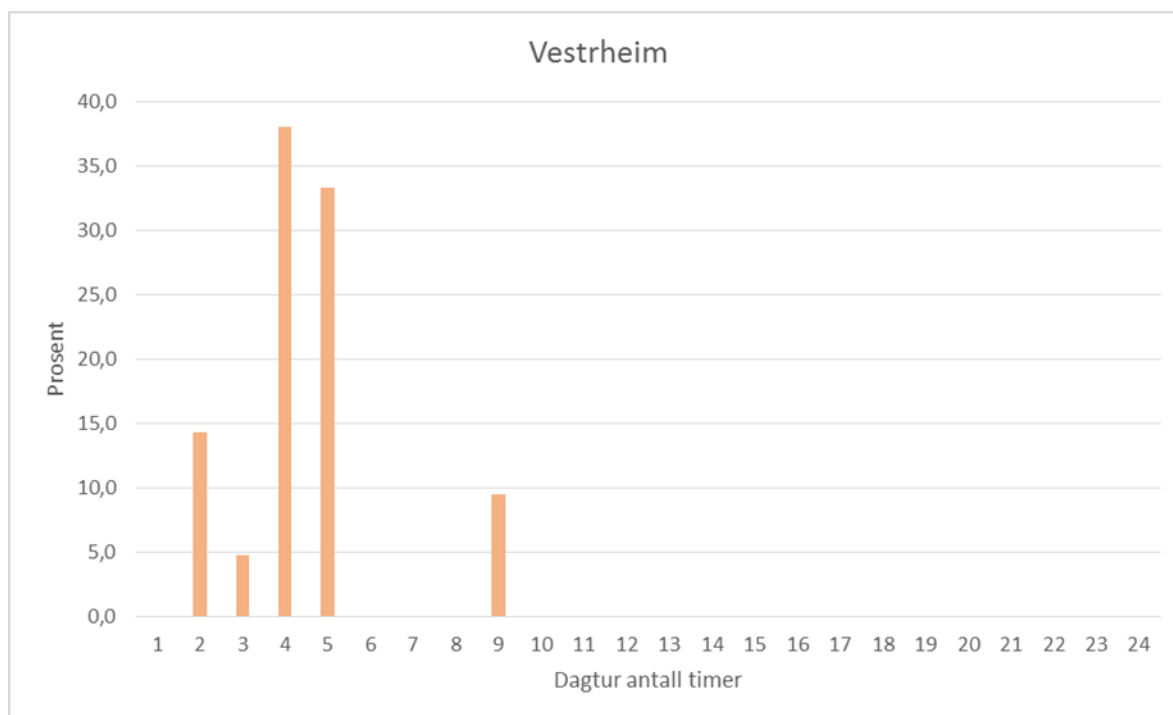
Vestrheim

I denne lokaliteten ble det kun samlet inn 30 skjemaer. Hva dette skyldes er diskutert i metodekapittelet. Med et så lavt antall respondenter vil tilfeldigheter på hvem som har svart på undersøkelsen har større betydning for de prosentatsene som er oppgitt i tabellen. Derfor skal vi være litt forsiktig med å tolke resultatene. De mest entydige trekkene fra denne lokaliteten er at det er at det er mange som oppgir at de går utenfor merkede og tydelige stier. Dette kan skyldes at det er et lavt tilbud av merkede stier i området, og at de besøkende selv finner turruter utenfor stisystemet. Vi ser også at mange er på dagstur av en ganske lang varighet, så det kan være et behov for å utvikle rundturer/dagsturer til viktige attraksjoner i området. Men med et så lavt antall skjemaer som n=30, er vi usikre på hvor mange folk som bruker lokaliteten. Dette tallet tyder på at det er få folk i området rundt Vestrheim.

Tabell 3.4 Nøkkeltall om de besøkende som har Vestrheim som utgangspunkt for turen

VESTRHEIM			
Antall innsamlede skjema 2014: 30			
Andel nordmenn (N=30)	80	Andel som går utenfor sti (N=30)	3,3
Andel førstegangsbesøkende (N=30)	20,0	Andel lav-purister (N=26)	73,1
Andel som er på dagstur (N=29)	72,4	Andel mellom-purister (N=26)	19,2
Varighet dagstur (gj.snitt timer) (N=21)	4,4	Andel høy-purister (N=26)	7,7
Varighet flerdagerstur (gj.snitt dager) (N=8)	6,4	Andel som overnatter i nasjonalparken (N=30)	33,3
Andel som er med på organisert tur (N=30)	3,3	Kvinneandel (N=30)	53,3
Andel som går bare på sti (N=30)	60,0	Andel som går alene (N=30)	20,0
Andel som går både på og utenfor sti (N=30)	36,7	Andel som går med barn under 15 år i følget (N=30)	20,0

Figur 3.7 Dagsturlengde i timer med utgangspunkt i Vestrhein (N=30).

Prestholtseter

Hele 900 skjemaer ble samlet inn fra Prestholtseter. Dette er den desidert mest besøkte av de 7 lokalitetene, og dette er bekreftet gjennom tellinger av de besøkende i perioden 2010-2014. I løpet av samme periode har det vært gjennomført storstilte tilretteleggingstiltak i denne lokaliteten, inkludert steinlagte trappetrinn til utsiktspunkt på toppen, og i 2014 også steinlegging av rundløype. SNO sine tellinger viser at besøkstallene har økt voldsomt i samme periode.

I denne lokaliteten er det flest nordmenn som er på en dagstur av ganske kort varighet, på inntil 4 timer. Av utlendinger er det nesten 30 nasjonaliteter som besøker lokaliteten. Tallene viser at de fleste går til toppen og ned igjen samme veg. Dette vil si at de aller fleste følger merket sti. Noen går utenfor stien i toppområdet, mens kun 2 % av de besøkende oppgir å gå bare utenfor sti. De sistnevnte er trolig folk som har spesielle behov knyttet til landbruk eller for eksempel ekstremsport. Andel lav-purister er forholdsvis høyt i lokaliteten, og dette tyder på de besøkende, ideelt sett, er positive til tilrettelegging og det å møte mange andre mennesker på tur. Dette gjenspeiler nok i stor grad forventningen man har for denne lokaliteten, med sterk grad av tilrettelegging og populært turmål. Det kanskje mest interessante er den meget høye andelen med små barn i følget. Prestholtseter er i stor grad det vi kan kalle en «sosial» lokalitet, med stor andel som går i følge og også stor andel barnefamilier.

Tabell 3.5 Nøkkeltall om de besøkende som har Prestholtseter som utgangspunkt for turen

PRESTHOLTSETER			
Antall innsamlede skjema 2014: 900			
Andel nordmenn (N=886)	73,3	Andel som går utenfor sti (N=874)	2,2
Andel førstegangsbesøkende (N=900)	33,8	Andel lav-purister (N=761)	74,8
Andel som er på dagstur (N=838)	87,6	Andel mellom-purister (N=761)	18,8
Varighet dagstur (gj.snitt timer) (N=637)	3,4	Andel høy-purister (N=761)	6,4
Varighet flerdagerstur (gj.snitt dager) (N=104)	6,1	Andel som overnatter i nasjonalparken (N=871)	13,9
Andel som er med på organisert tur (N=885)	3,6	Kvinneandel (N=895)	54,2
Andel som går bare på sti (N=874)	78,6	Andel som går alene (N=835)	7,5
Andel som går både på og utenfor sti (N=874)	19,2	Andel som går med barn under 15 år i følget (N=880)	36,5

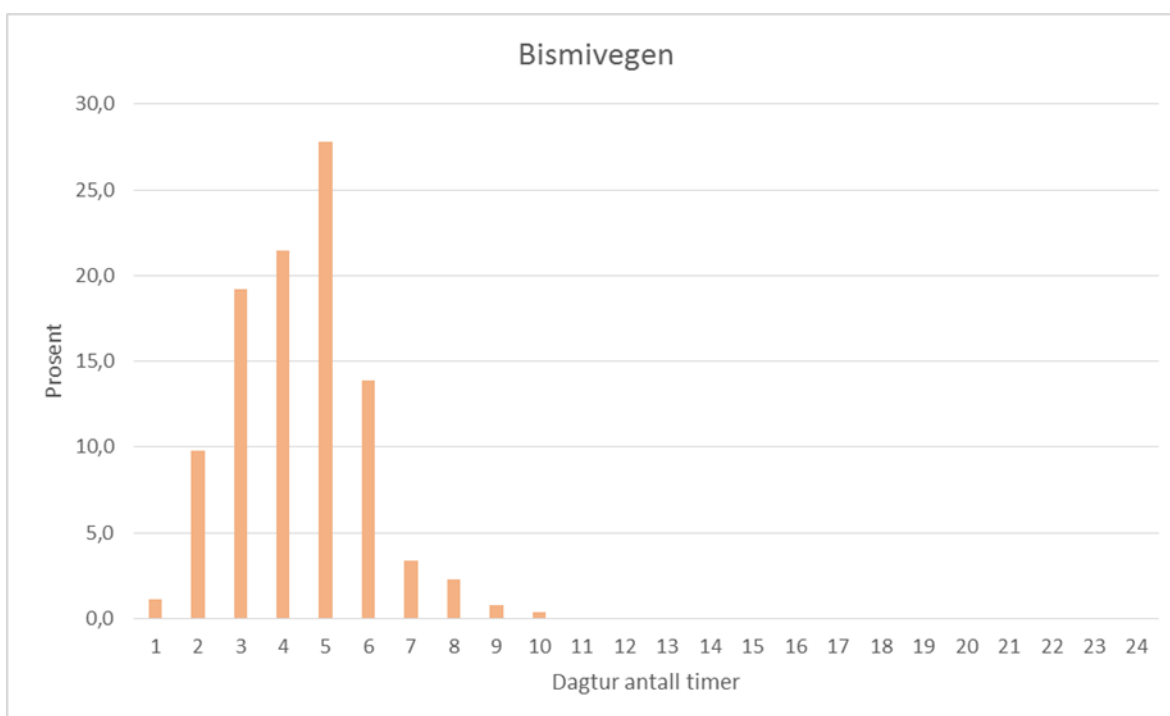
Figur 3.8 Dagsturlengde i timer med utgangspunkt i Prestholtseter (N=900).

Bismivegen

Det ble samlet inn 357 skjemaer fra innfallsporten ved Bismivegen. Lokalteten har en stor andel av nordmenn, og mange av de kommer fra Bergens- og Oslo-regionen. Dette tyder på at det er mange hytteiere som har stedet som utgangspunkt for turen. De aller fleste er på dagstur, og turen har en lang varighet på i gjennomsnitt 4.4 timer. Hele 70 % går en dagstur av varighet på 4 timer eller mer. Vi ser også at det er en stor andel i denne lokaliteten som bare følger merkede stier, og tilsvarende få som går noe særlig utenfor stisystemet. De som besøker lokaliteten er da også forholdsvis positive til tilrettelegging og det å møte andre mennesker. Kvinneandelen er høy i denne lokaliteten, og det er også høyt tall på andel barn i følget.

Tabell 3.6 Nøkkeltall om de besøkende som har Bismivegen som utgangspunkt for turen

BISMIVEGEN			
Antall innsamlede skjema 2014: 357			
Andel nordmenn (N=350)	93,1	Andel som går utenfor sti (N=350)	1,1
Andel førstegangsbesøkende (N=357)	13,2	Andel lav-purister (N=319)	72,1
Andel som er på dagstur (N=332)	86,4	Andel mellom-purister (N=319)	21,3
Varighet dagstur (gj.snitt timer) (N=266)	4,4	Andel høy-purister (N=319)	6,6
Varighet flerdagerstur (gj.snitt dager) (N=45)	4,6	Andel som overnatter i nasjonalparken (N=352)	24,1
Andel som er med på organisert tur (N=353)	1,4	Kvinneandel (N=354)	57,3
Andel som går bare på sti (N=350)	81,7	Andel som går alene (N=332)	16,3
Andel som går både på og utenfor sti (N=350)	17,1	Andel som går med barn under 15 år i følget (N=352)	28,7

Figur 3.9 Dagsturlengde i timer med utgangspunkt i Bismivegen (N=357).

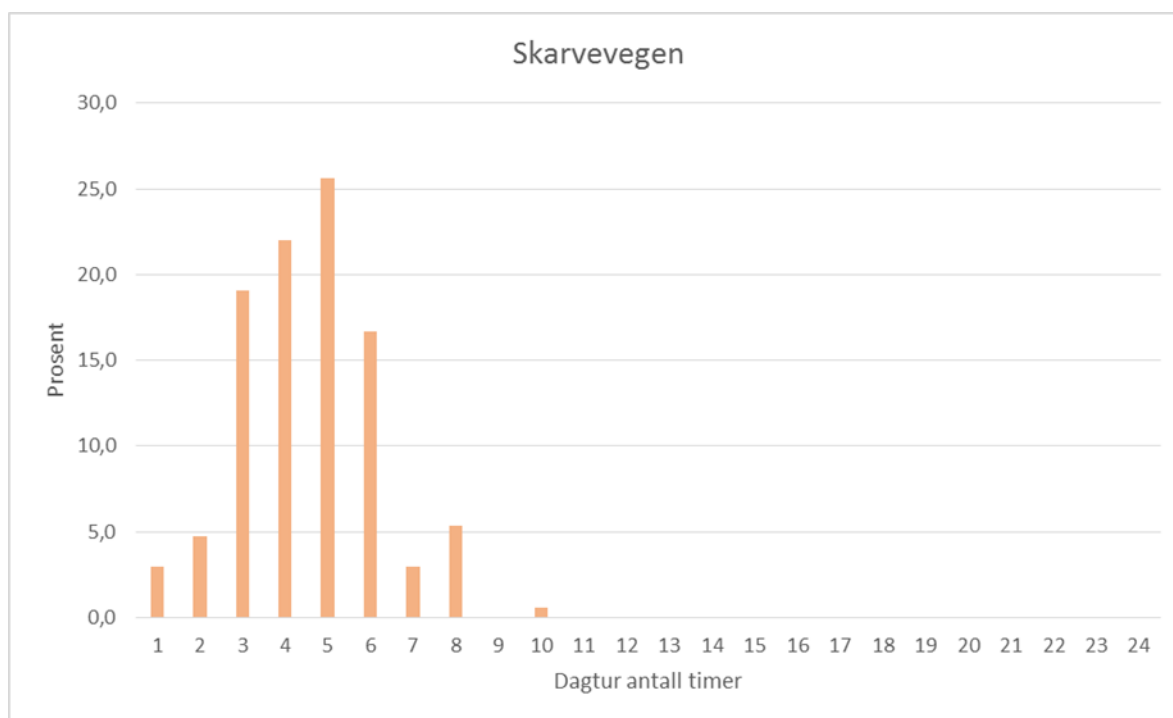
Skarvevegen

I denne lokaliteten ble det samlet inn 219 besvarelser. Bismivegen og Skarvevegen er to nabo-lokaliteter som ligger i kort avstand fra hverandre, og som er to parallelle merkede stier som går innover mot Prestholtseter og Hallingskarvet. Karaktertrekkene ved lokaliteten er da også ganske like. Det er en stor andel nordmenn som er på dagstur av lang varighet, 4,6 timer i gjennomsnitt. Hele 73 % går en dagstur av varighet på 4 timer eller mer. De besøkende kommer hovedsakelig fra Bergens- og Oslo-regionen, noe som indikerer stor andel hytteeiere. Det er en større andel fra lokalbefolkningen i denne lokaliteten enn Bismivegen. Vi ser også det er langt flere som går utenfor sti med utgangspunkt i Skarvevegen enn Bismivegen, og tilsvarende er det større andel høy-purister. Dette indikerer at det er flere besøkende i denne lokaliteten som ikke

ønsker særlig stor grad av tilrettelegging. Hvis man skal velge tilretteleggingstiltak og valget står mellom Bismivegen og Skarvevegen, vil tilrettelegging med utgangspunkt i Bismivegen treffe bedre enn Skarvevegen. Det er høy kvinneandel. Det er færre barn i følget her enn med utgangspunkt i Bismivegen.

Tabell 3.7 Nøkkeltall om de besøkende som har Skarvevegen som utgangspunkt for turen

SKARVEVEGEN			
Antall innsamlede skjema 2014: 219			
Andel nordmenn (N=217)	91,2	Andel som går utenfor sti (N=218)	1,8
Andel førstegangsbesøkende (N=219)	11,9	Andel lav-purister (N=191)	63,4
Andel som er på dagstur (N=211)	82,9	Andel mellom-purister (N=191)	24,1
Varighet dagstur (gj.snitt timer) (N=168)	4,6	Andel høy-purister (N=191)	12,6
Varighet flerdagerstur (gj.snitt dager) (N=36)	5,6	Andel som overnatter i nasjonalparken (N=219)	27,4
Andel som er med på organisert tur (N=219)	2,3	Kvinneandel (N=218)	58,3
Andel som går bare på sti (N=218)	67,0	Andel som går alene (N=212)	19,8
Andel som går både på og utenfor sti (N=218)	31,2	Andel som går med barn under 15 år i følget (N=214)	17,3

Figur 3.10 Dagsturlengde i timer med utgangspunkt i Skarvevegen (N=219).

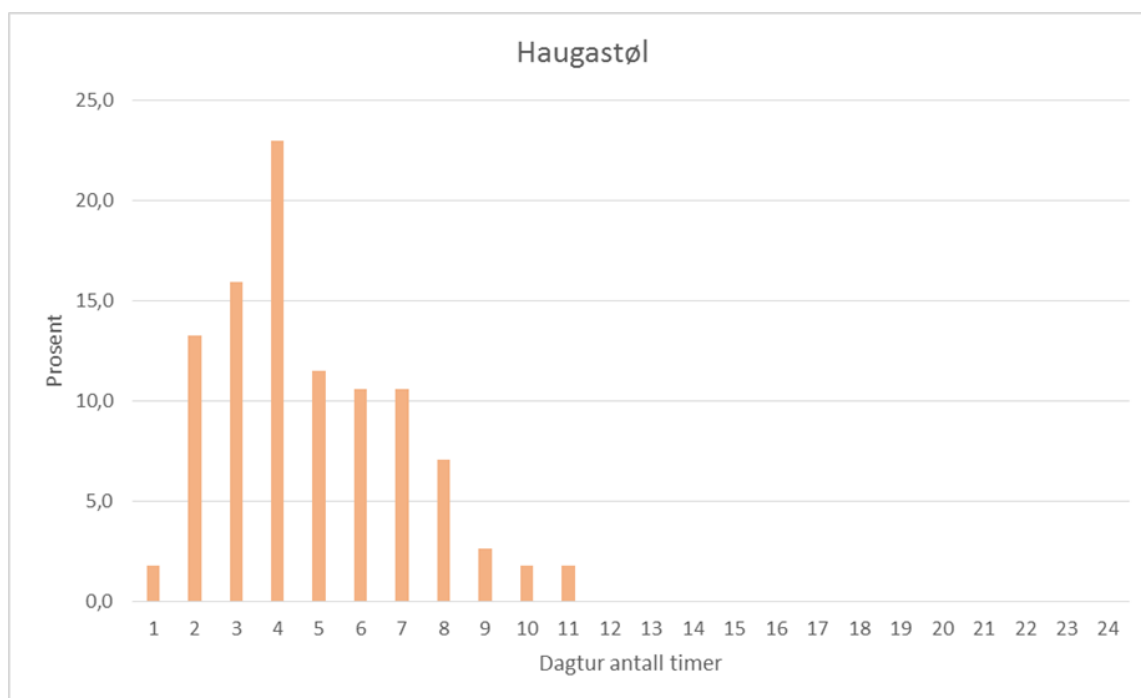
Haugastøl

Det ble samlet inn 182 besvarelser fra Haugastøl. Lokaliteten skiller seg fra de andre lokalitetene på en rekke parametere. På Haugastøl er det stor andel nordmenn, og forholdsvis mange er på flerdagerstur (31 %) av en ganske lang varighet (5.3 dager i gjennomsnitt). Også dagsturene har

en forholdsvis lang varighet med utgangspunkt i denne lokaliteten. Flerdagersturen går opp på Hallingskarvet og også videre over til Raggsteindalen. Vi ser også at det er en stor andel som går delvis utenfor merkede stier. Dette tyder på at det er mange som starter turen på det T-merka stinettet, men som på et eller annet tidspunkt går av stien og ut i terrenget. Dette gjelder både dagsturer og flerdagersturer. For flerdagersturer kan dette være at de går av stien oppe på selve Hallingskarvet. Mange oppgir at de overnatter i nasjonalparken, og dette tallet er nok mer reelt her enn i andre lokaliteter fordi det er færre hytter i nærheten av nasjonalparken. Det er stor andel høy-purister i lokaliteten, noe som indikerer at det er mange av de besøkende som ønsker lav grad av tilrettelegging og som heller ikke ønsker å møte så mange andre mennesker på turen. Dette underbygges av at det også er mange som går alene på turen inn fra Haugastøl. I forhold til de andre lokalitetene er det relativt lav andel av følgene som har barn under 15 år.

Tabell 3.8 Nøkkeltall om de besøkende som har Haugastøl som utgangspunkt for turen

HAUGASTØL			
Antall innsamlede skjema 2014: 182			
Andel nordmenn (N=180)	83,9	Andel som går utenfor sti (N=182)	1,6
Andel førstegangsbesøkende (N=182)	23,6	Andel lav-purister (N=167)	55,7
Andel som er på dagstur (N=175)	69,1	Andel mellom-purister (N=167)	30,5
Varighet dagstur (gj.snitt timer) (N=113)	4,8	Andel høy-purister (N=167)	13,8
Varighet flerdagerstur (gj.snitt dager) (N=54)	5,3	Andel som overnatter i nasjonalparken (N=179)	29,6
Andel som er med på organisert tur (N=182)	3,8	Kvinneandel (N=182)	54,4
Andel som går bare på sti (N=182)	68,1	Andel som går alene (N=172)	22,1
Andel som går både på og utenfor sti (N=182)	30,2	Andel som går med barn under 15 år i følget (N=181)	16,6

Figur 3.11 Dagsturlengde i timer med utgangspunkt i Haugastøl (N=182).

3.4 Sammenlignet med tilsvarende tall fra 2010

I 2010 ble det gjennomført en svarkasseundersøkelse i hele Nordfjella villreinområde med i alt 28 svarkasser. Det var kun 2 av svarkassene i 2010 som hadde identisk plassering i 2014, nemlig Haugastøl og Prestholtseter. I 2010 var det utplassert svarkasser i Budalen og Vestrheim, men forskjellig plasseringen i lokaliteten gjør det er vanskelig å sammenligne tallene.

Haugastøl

Svarkassen var plassert på tilnærmet samme plass i 2010 og 2014. Resultatene fra 2010 er rapportert tidligere (Andersen m.fl. 2011, Wold m.fl. 2012). I 2010 ble det samlet inn 340 skjemaer, mot 182 i 2014. Vi ser av tabellen at mange av parameterne er ganske like i 2010 og 2014: andel nordmenn, førstegangsbesøkende, organisert tur og kvinneandel. Vi ser likevel noen utviklingstrekk i dataene som er verdt å legge merke til. Dataene viser at lokaliteten har endret seg mot å være en lokalitet som i sterkere grad tiltrekker seg høy-purister i den forstand at de ønsker mindre grad av tilrettelegging og også i mindre grad å møte andre mennesker på turen i 2014 enn i 2010. Vi ser også at det er større andel i 2014 som går både på og utenfor merkede stier enn i 2010. Vi tolker dataene dithen at det kan se ut som om trafikken inn Haugastøl har avtatt noe i perioden, og at lokaliteten tiltrekker seg en større andel av folk som ønsker lav grad av tilrettelegging i 2014 enn i 2010. Dette kan ha noe med utviklingen av Prestholtseter å gjøre, slik at de som ønsker sterk tilrettelegging og attraksjoner knyttet til det å komme opp på Hallingskarvet har fått bedre tilbud der enn inn fra Haugastøl.

Tabell 3.9 Nøkkeltall om de besøkende som har Haugastøl som utgangspunkt for turen i 2010 og 2014.

Parameter	2014 (n=182)	2010 (n=340)
Andel nordmenn	83,9	83,0
Andel førstegangsbesøkende	23,6	21,4
Andel som er på dagstur	69,1	61,2
Varighet dagstur (gj.snitt timer)	4,8	5,2
Varighet flerdagerstur (gj.snitt dager)	5,3	5,1
Andel som er med på organisert tur	3,8	3,3
Andel som går bare på sti	68,1	77,8
Andel som går både på og utenfor sti	30,2	19,2
Andel som går utenfor sti	1,6	3,0
Andel lav-purister	55,7	68,9
Andel mellom-purister	30,5	26,1
Andel høy-purister	13,8	4,9
Andel som overnatter i nasjonalparken	29,6	42,8*
Kvinneandel	54,4	51,0
Andel som går alene	22,1	12,1
Andel som går med barn under 15 år i følget	16,6	18,2

* Området vist på kartet var langt større i 2014 og var ikke knyttet til nasjonalparkgrensen

Prestholtseter

Svarkassen var plassert på tilnærmet samme sted i 2010 og 2014. I 2014 sto kassen ca. 200 meter lenger inn langs veien. I 2010 ble det samlet inn 352 skjemaer, mens tilsvarende tall for 2014 var 900. I 2010 var det i perioder noen problemer med svarkassa, men i forhold til besøkstallene fra telleren til SNO representerer økningen i antall skjemaer også økningen i antall besøkende. I denne lokaliteten har det skjedd en stor grad av tilrettelegging og service, og det har blitt en turistattraksjon som mange kjenner til. Dette gir seg klare utslag i datamaterialet vi har

fra 2010 og 2014. Det har blitt flere utlendinger, flere nasjonaliteter og andelen som er på dagstur har økt. Vi ser også at dagsturlengden har økt noe. De klareste endringene er at de som kommer til Prestholtseter i enda større grad er knyttet til og ønsker tilrettelegging. Dette ser vi både på purismetallene og på om de følger merkede stier eller ikke. De besøkende er mer opptatt av god service og tilrettelegging i dag enn i 2010. Andelen av folk som går alene er redusert og andel barn i lokaliteten har økt i perioden.

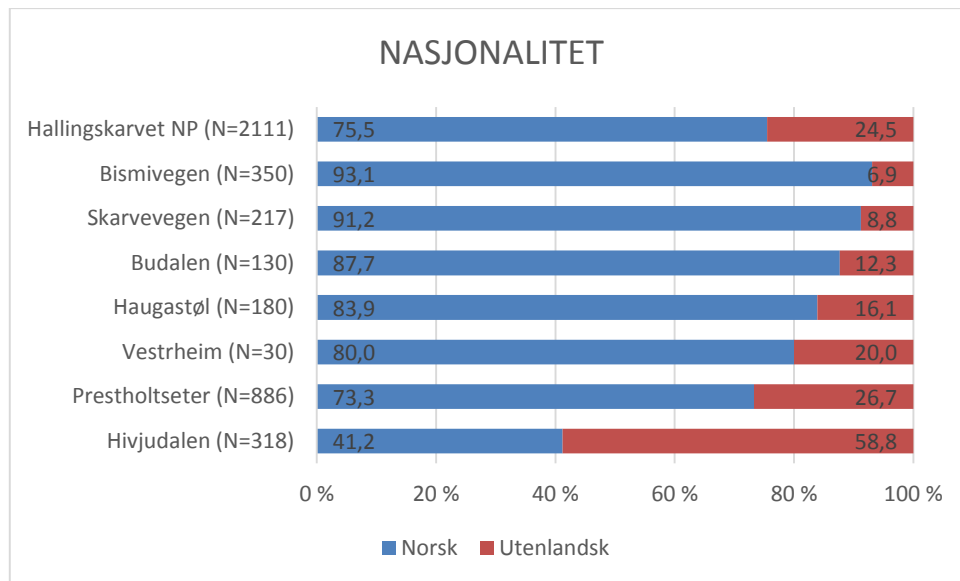
Tabell 3.10 Nøkkeltall om de besøkende som har Prestholtseter som utgangspunkt for turen i 2010 og 2014.

Parameter	2014 (n=900)	2010 (n=352)
Andel nordmenn	73,3	79.4
Andel førstegangsbesøkende	33,8	28.5
Andel som er på dagstur	87,6	82.7
Varighet dagstur (gj.snitt timer)	3,4	2.7
Varighet flerdagerstur (gj.snitt dager)	6,1	4.2
Andel som er med på organisert tur	3,6	2.4
Andel som går bare på sti	78,6	83.5
Andel som går både på og utenfor sti	19,2	15.9
Andel som går utenfor sti	2,2	0.6
Andel lav-purister	74,8	71.3
Andel mellom-purister	18,8	24.9
Andel høy-purister	6,4	3.8
Andel som overnatter i nasjonalparken	13,9	41.9
Kvinneandel	54,2	51
Andel som går alene	7,5	15.6
Andel som går med barn under 15 år i følget	36,5	32.9

* Området vist på kartet viser hele Nordfjella villreinområdet i 2014 og var ikke knyttet til nasjonalparkgrensen.

3.5 Forskjeller mellom innfallsportene og hele nasjonalparken

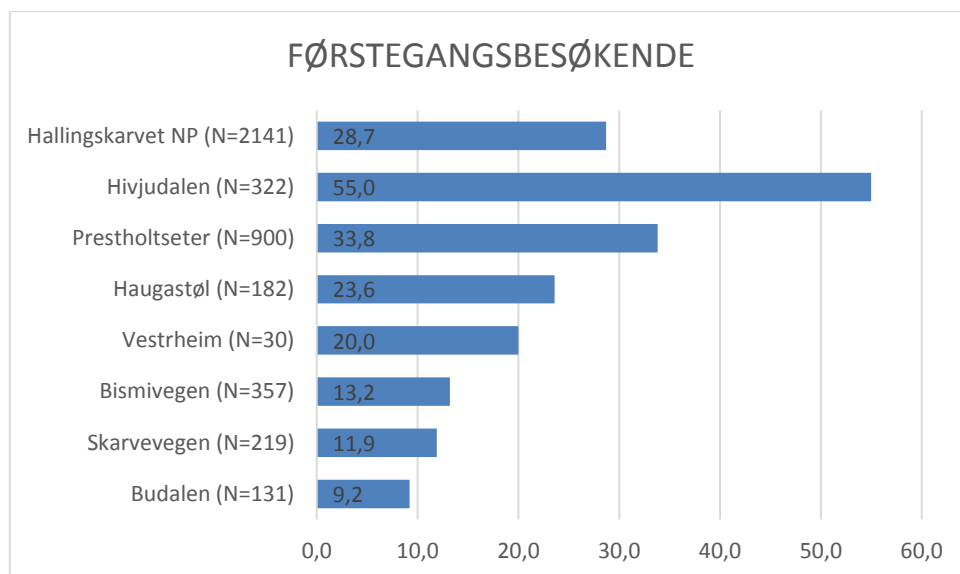
Det er stor forskjell i andelen utlendinger som bruker de ulike innfallsportene (se **figurene 2.1 og 3.4**). Bismivegen og Skarvevegen er ikke uventet innfallsporter med få utlendinger, siden de ligger vanskelig tilgjengelig innerst i blindveger og i hyttefelt. Noe mer overraskende er det at det også ved Haugastøl er relativt sett få utlendinger, til tross for at kassa var plassert i nærheten av Haugastøl stasjon. Mange av de utlendingene som responderte på svarkassa på Haugastøl var i tillegg på flerdagerstur på veg over mot Raggsteindalen. Inn Budalen var også andelen utlendinger lav, og lavere enn i den nærliggende svarkassa ved Vestrheim. Størst andel utlendinger var det på Prestholtseter og Hivjudalen, begge med over 25 %. Hivjudalen har desidert størst andel utlendinger, og hele 59 % av de som responderte i svarkassa var utlendinger. Dette er blant de høyeste andelenene vi har registrert i en lokalitet i Sør-Norge (bare Kongsvold på Dovrefjell har tilsvarende tall). Prestholtseter har likevel det aller største antallet av utlendinger.

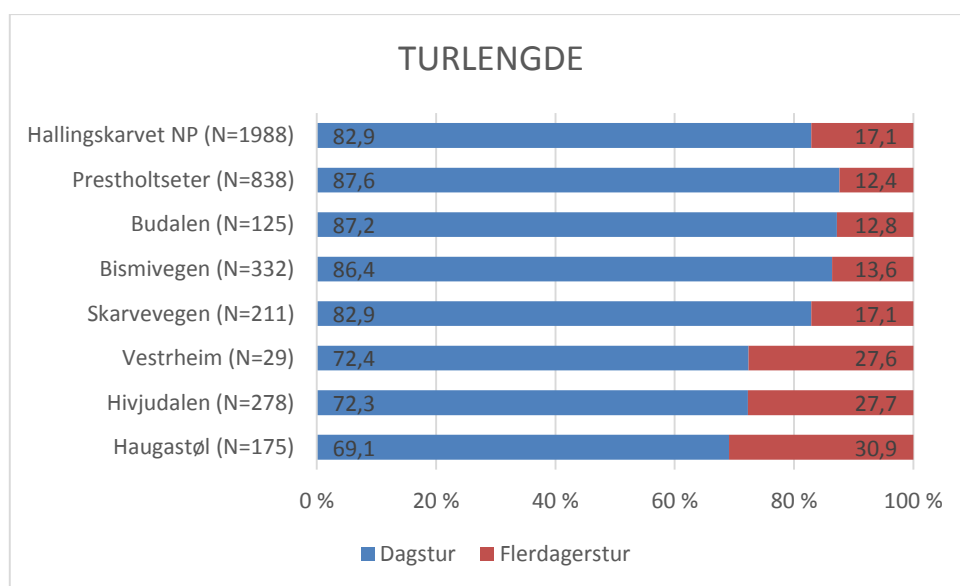
Figur 3.12 Oversikt over andelen norske og utenlandske respondenter ved de ulike innfallsporene i Hallingskarvet i 2014.

Det er også store aldersmessige forskjeller mellom de ulike kassene. I kassa i Budalen var gjennomsnittsalderen hele 53 år, mens tilsvarende tall fra Haugastøl var 39 år. De andre svarkassene har en gjennomsnittlig alder som er i overkant av 40 år.

Ved Budalen, Skarvevegen og Bismivegen har de aller fleste vært i Hallingskarv-området tidligere. Det andre ytterpunktet er Hivjudalen, der 55 % besøker området for første gang. Også Prestholtseter har en relativ stor andel førstegangsbesøkende med 34 %. Denne indikatoren sier noe om mulighetene for å kanalisere brukerne der det er stor andel førstegangsbesøkende. En felles erfaring på tvers av mange studier viser at det eksisterer en sterk sammenheng mellom friluftslivutøvernes erfaring og kunnskap og deres respons på informasjon, tilretteleggingstiltak og service. Førstegangsbesøkende til et område og uerfarne friluftslivutøvere er lettest å påvirke i så måte (Roggenbuck & Manfredi 1990, Roggenbuck 1992). En person som har brukt et område en rekke ganger, vil sannsynligvis velge å stole på egen erfaring framfor den informasjonen vedkommende mottar fra andre. Med økende erfaringsnivå er det også en tendens til at tida som brukes på å bearbeide et budskap blir mindre, i tillegg til at det altså er vanskeligere å endre en holdning som i utgangspunktet er stabil. Er man kjent i et område fra før, er det også sannsynlig at T-merking eller ikke T-merking vil ha liten betydning for om en velger å bruke en bestemt sti. Hivjudalen og Prestholtseter er de lokalitetene som responderer sterkest på ytterligere tilrettelegging og informasjon.

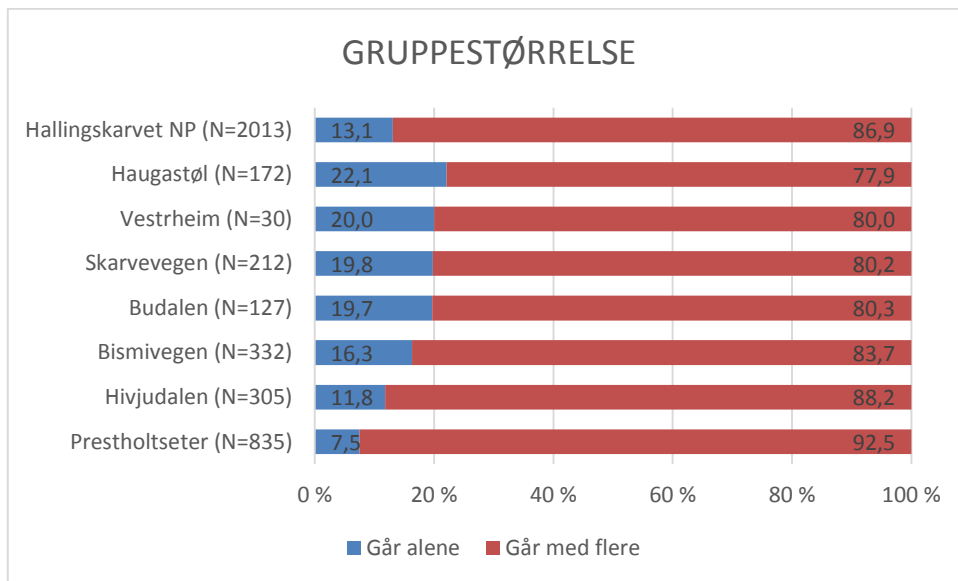
Figur 3.13 Andel (%) førstegangsbesøkende ved de ulike innfallsportene til Hallingskarvet i 2014.

Figur 3.14 Oversikt over andelen respondenter som var dagstur og flerdagerstur ved de ulike innfallsportene i Hallingskarvet i 2014.

Det er stor forskjell på hvordan de ulike innfallsportene brukes. Mens hele 88 % av de som registrerte seg i kassa ved Prestholtseter var på dagstur, var andelen ved Haugastøl 70 %. Det generelle bildet fra Hallingskarvet er at andelen på dagstur er høy i alle områder. Lengden på dagsturene varierer også mellom innfallsportene. Dagsturer fra Hivjudalen varte kortest (i gjennomsnitt 3 timer), mens dagsturer fra Haugastøl varte lengst (i gjennomsnitt 4.8 timer). Haugastøl er også den innfallsporten hvor det er flest av de lengste dagsturer, dvs. over 6 timer. Også fra Bismivegen og Skarvevegen var det lange dagsturer, med henholdsvis 4.5 og 4.3 timer varighet i gjennomsnitt. Dette vil si at en stor andel av de besøkende i disse to lokaliteter og

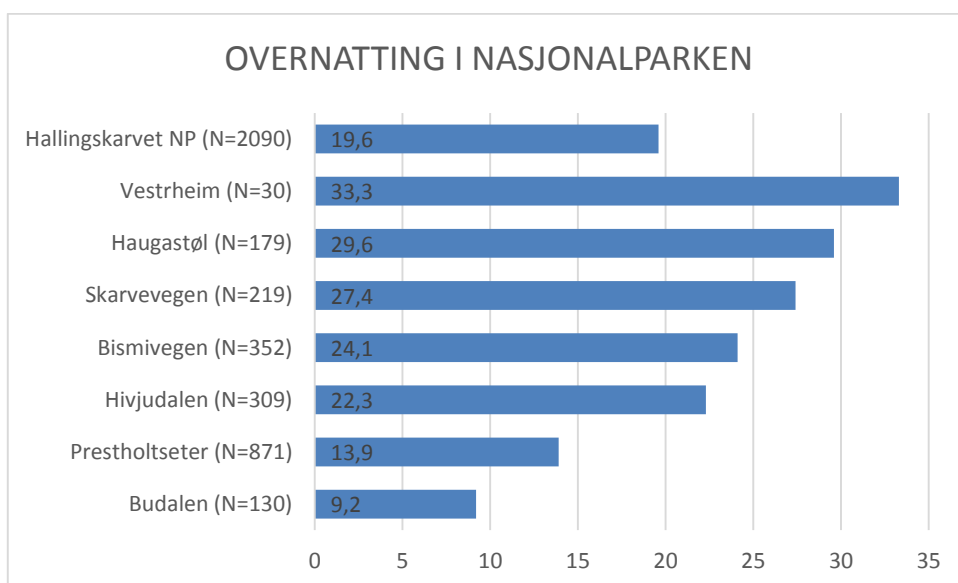
Haugastøl har mulighet til å gå langt inn i fjellet. Siden lokalitetene ligger et godt stykke fra nasjonalparkgrensen, vil turen likevel ikke gå så langt inn i nasjonalparken.

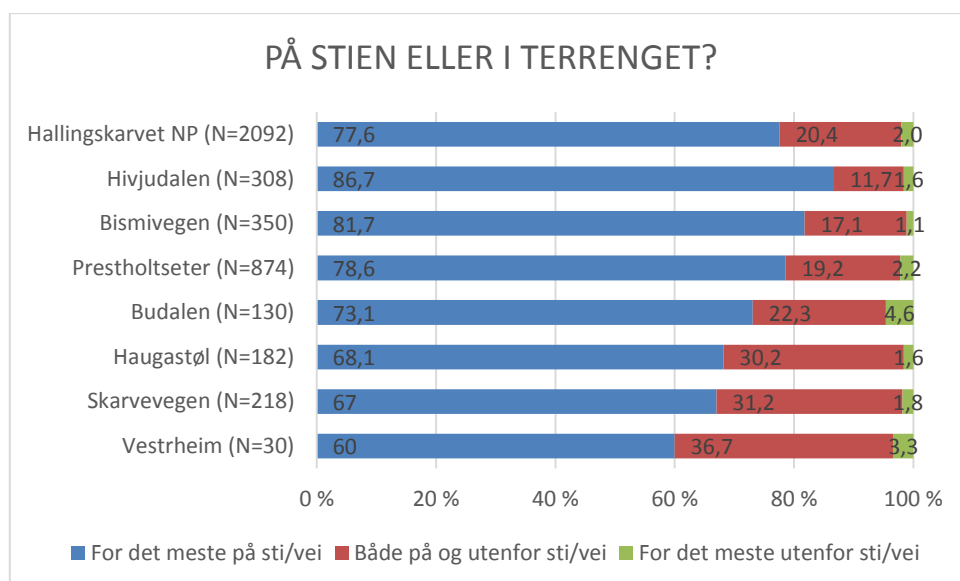
Figur 3.15 Andelen respondenter som gikk alene eller med flere ved de ulike innfallsportene i Hallingskarvet i 2014.

Når det gjelder gruppestørrelse, ser vi at Haugastøl er den lokaliteten der flest går alene, mens Prestholtseter og Hivjudalen er typiske lokaliteter for sosiale aktiviteter i gruppe.

Vi spurte også om overnatting i fjellet, og for Vestrheim (lav svarprosent) og Haugastøl var det stor andel som skulle overnatte i nasjonalparken. Det viste seg at dette spørsmålet gir rom for misforståelse, siden det var vanskelig å identifisere grensene for nasjonalparken på kartet i skjemaet og mange er ikke klar over om man er innafor eller utenfor nasjonalparken. Mange av de som oppgir at de overnatter i nasjonalparken med utgangspunkt i Skarvevegen og Bismivegen, overnatter nok i virkeligheten i privat hytte i nærheten. Når få har oppgitt at de overnatter med utgangspunkt i Prestholtseter og Budalen skyldes det at dette er typiske dagsturlokaliteter. Budalen er en viktig dagsturlokalitet for lokalbefolkning og hyttefolk i nærheten.

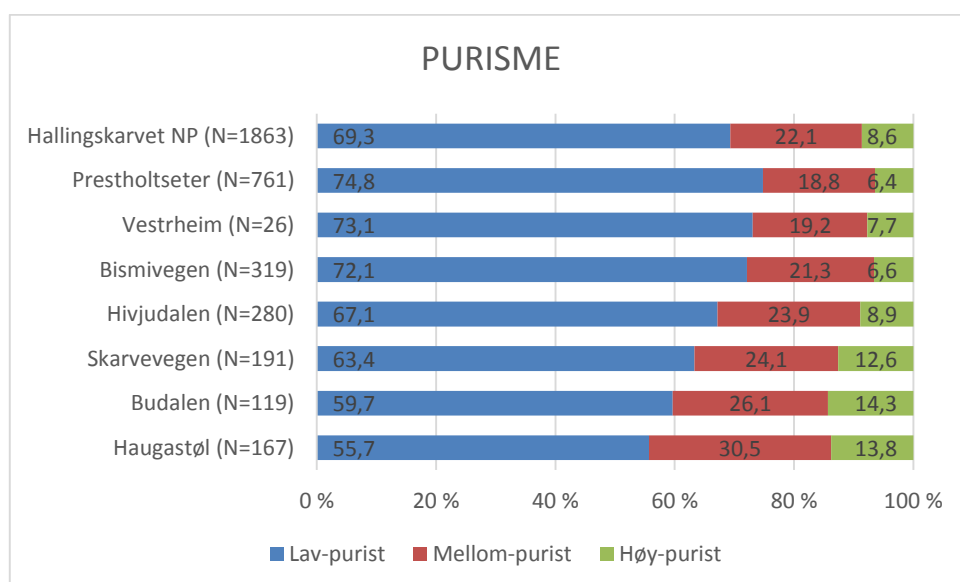

Figur 3.16 Andelen respondenter ved de ulike innfallsportene til Hallingskarvet i 2014 som overnattet i nasjonalparken.

Figur 3.17 Andelen respondenter ved de ulike innfallsportene til Hallingskarvet i 2014 som 1) gikk for det meste på sti/vei, 2) både på og utenfor sti/vei og 3) for det meste utenfor sti/vei.

Hivjudalen, Bismivegen og Prestholtseter er de innfallsportene der flest oppgir at de stort sett følger merkede stier. Likevel, nesten 20 % av de besøkende på Prestholtseter oppgir at de går utenfor merka sti i tillegg. Det generelle bildet for Hallingskarvet sammenlignet med andre nasjonalparker er at det er en relativ stor andel av de besøkende som også går utenfor merkede eller tydelige stier. Spesielt ved Vestrheim er det mange som går utenfor merkede stier, og også ved Haugastøl og Skarvevegen er andelen som går utenfor sti stor. Likevel, det er svært få som bare går utenfor sti i terrenget. Av de som oppgir å gå bare utenfor merkede stier, er det hovedsakelig lokalbefolkning og hytteeiere.

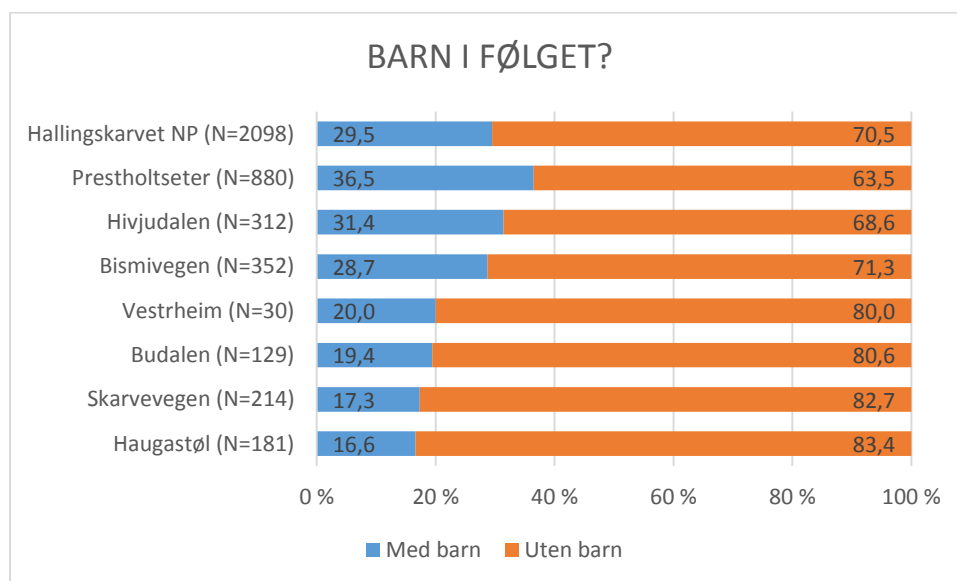

Figur 3.18 Andelen respondenter ved de ulike innfallsportene til Hallingskarvet i 2014 som ble klassifisert til 1) lav-purist, 2) mellom-purist og 3) høy-purist.

Når det gjelder det vi kaller purisme, er dette knyttet til i hvilken grad de besøkende ønsker ulike former for tilrettelegging og det å møte andre mennesker på turen. Det er klare forskjeller i purismegrad mellom nordmenn og utlendinger, der utlendinger (middelerdi 3.41, n=428) er mer

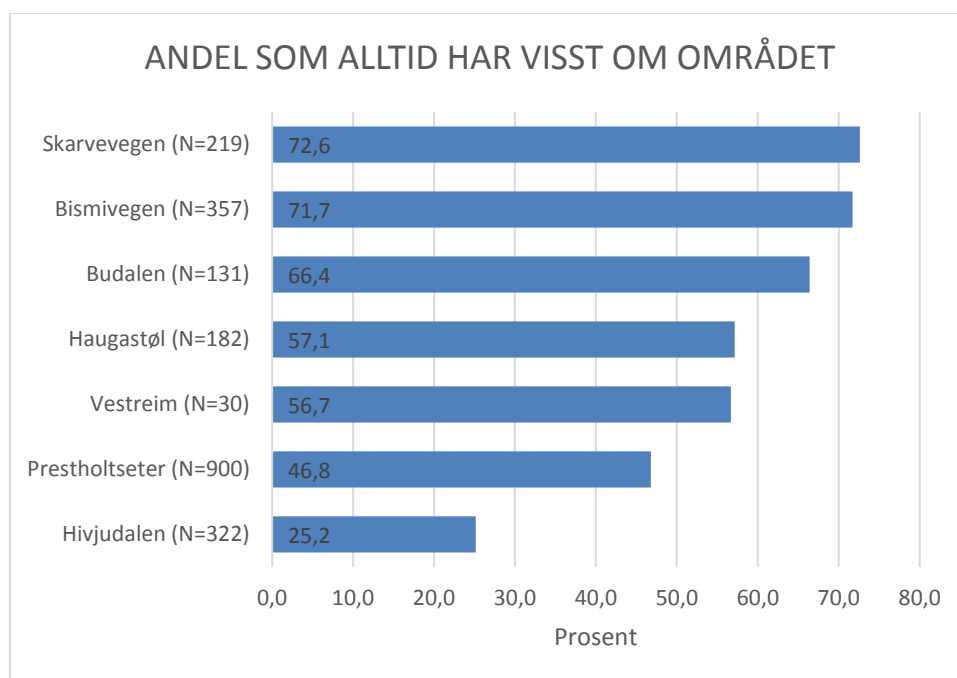
puristiske enn nordmenn (middelverdi 3.06, n=1414). Andel høypurister er 11.5 % blant utledninger, mens den er på 7.7 % for nordmenn.

Vi kan si det er sterkest ønske om tilrettelegging, ideelt sett, blant de som besøker Prestholtseter, Vestrheim og Bismivegen. Over 70 % av de som besøker disse lokalitetene etterspør ideelt sett å gå turer i områder der det er god tilrettelegging. Når det gjelder Vestrheim er dette tallet noe usikkert på grunn av lav svarprosent, men det kan også være et uttrykk for at de som kommer til Vestrheim ønsker flere merkede stier og tilrettelegging enn det som er tilfelle i dag. I motsatt tilfelle ønsker de besøkende ved Haugastøl og Budalen lav grad av tilrettelegging. Her har vi større andel det vi kaller høy-purister, og som ønsker å gå en tur i områder med lite tilrettelegging og også lite andre folk å møte på turen. Purismegrad gir god indikasjon til forvaltningsmyndighet hvor de bør iverksette tilretteleggingstiltak i forhold til de besøkendes ønsker og behov.

Figur 3.19 Fordelingen av de som har barn i følget eller ikke (N=2140)

Informasjon om det er barn i følget kan ha stor verdi når man skal tenke tilrettelegging og informasjon i tilknytning til nasjonalparken. Det er generelt svært høy andel barn i de lokalitetene som inngår i undersøkelsen i Hallingskarvet nasjonalpark. Vi ser av fordelingen at det er flest barn i følge på Prestholtseter og Hivjudalen, og her er det viktig å ha et spesielt stort fokus på barn. Legg også merke til den store forskjellen det er mellom Skarvevegen og Bismivegen når det gjelder barn i følget, selv om disse lokalitetene ligger nærme hverandre. Bismivegen bør ha et større fokus på barn enn Skarvevegen. Haugastøl har forholdsvis lav andel barn.

Figur 3.20 Prosentandel av respondenter på respektive kasselokaliteter som oppgir at de alltid har kjent til området (spm. 7)

I forhold til spørsmålet om hvor man har hentet informasjon om området før turen, bruker vi den vanligste kategorien «alltid visst om» som en indikator på tilhørighet. Dette er da besøkende som kjenner godt til området fra før, enten ved at de er lokalbefolkning, eller har brukt området tidligere ved privat hytte eller overnattingsbedrift. Vi ser at Skarvevegen, Bismivegen og Budalen har størst andel besøkende som alltid har visst om området. For Skarvevegen og Bismivegen må dette tolkes til å være overvekt av hytteeiere, mens for Budalen har man større andel fra lokalbefolkningen. Prestholtseter, og spesielt Hivjudalen har flest besøkende som henter informasjonen fra andre kanaler.

Hvor informasjonen om området er hentet fra varierer stort mellom utlendinger og nordmenn. I alt 62 % av nordmenn kjente til området fra før og i tillegg var det 17 % som hadde fått informasjon om Hallingskarvet fra venner og bekjente. Blant utlendinger var det kun 8 % som kjente til området fra før og 12 % som fikk informasjon fra venner og bekjente. For utlendinger var internett/App (ca. 20 %) og skriftlige kilder (ca. 15 %) viktige kilder for informasjon, men det var turistinformasjon som var den viktigste kilden og utgjorde i alt omlag 24 %.

3.6 Avledninger om bruk og forvaltning av Hallingskarvet

Vi bruker dette kapittelet til å diskutere det vi kaller forvaltningens handlingsrom i de enkelte lokaliteter, med basis i datagrunnlaget som er presentert tidligere. Handlingsrommet beskriver i hvilken grad forvaltningen kan påvirke de besøkende med «push-pull» strategier, enten ved at de styrer ferdselen ved å begrense mulighetene (push) eller ved å etablere nye muligheter på steder som er godt egnet for det (pull). På denne måten kan forvaltningen kombinere bedre tilrettelegging for de besøkende med å øke tilbudet, samtidig som de kanalisere bruken bort fra områder der bruken er problematisk. Vi mener det er mye å gå på i forhold til dette i Hallingskarvet nasjonalpark. Dette kan være manipulering av sti- og løypesystemet, hytter, eller annen infrastruktur og tilrettelegging, eller det kan være å oppfordre til atferd gjennom informasjonstiltak.

Hvordan man ønsker å bruke datagrunnlaget som er samlet inn i denne undersøkelsen, handler om hvilke mål forvaltningen i Hallingskarvet har for ønsket utvikling av nasjonalparken. Er målet å øke antall besøkende eller at de som besøker nasjonalparken skal ha bedre opplevelser, vil

dette kreve tiltak som tilfredsstillende de besøkende sine ønsker og behov gjennom informasjon, tilrettelegging og service. Er målet å opprettholde, begrense eller «flytte» bruken fordi den er i konflikt med verneverdiene, vil kunnskapen kunne brukes for å predikere hvordan de besøkende responderer på ulike tiltak og virkemidler. Virkemidler for å håndtere de besøkende deler vi her inn i informasjon- og formidlingstiltak, fysiske tilretteleggingstiltak og servicetilbud. I forhold til å avveie bruken mot verneverdiene kan man i prinsippet begrense mulighetene for å redusere bruken eller ved å etablere nye muligheter på steder eller tider det er egnet for det. Vi skiller her mellom tilretteleggingstiltak for å øke attraksjonen eller tilretteleggingstiltak for å kanalisere bruken. I så måte er utvikling av Prestholtseter et godt eksempel for diskusjon.

Prestholtseter er en av de lokalitetene der vi har best dokumentasjon på endrete besøkstall som følge av tilrettelegging; besøkstallene har økt stort med økt tilrettelegging. Økte trafikkstall med økt utvikling av infrastruktur er interessant å få dokumentert i seg selv. Hovedspørsmålet er likevel, i hvilken grad dette har virket kanaliserende som et avbøtende tiltak for villrein? Har denne trafikken kommet i tillegg (Tilrettelegging=økt trafikk) til den trafikken som var der tidligere, eller har dette medført at bruken har samlet seg til Prestholtseter fra andre steder (=kanalisering). Hvis bruken har kommet i tillegg til det som var før i området betrakter vi dette som et tilretteleggingstiltak for økte attraksjoner og turisme i området. Vi ser på resultatene fra Hallingskarvet og Haugastøl i 2010 og 2014, at bruken har endret seg i begge lokaliteter. De som besøker Prestholtseter i 2014 har et positivt syn på tilrettelegging, service og også det å møte andre mennesker på turen, og i enda større grad enn det som var tilfelle i 2010. Haugastøl derimot har gått i en annen retning, og de som går inn fra Haugastøl i dag er mer skeptiske til tilrettelegging og service og ønsker heller ikke å møte mange andre besøkende på turen. Det kan se ut som at en del av de som tidligere gikk inn Haugastøl reiser heller til Prestholtseter eller andre steder. Med en slik tolkning kan det dermed se ut til at Prestholtseter kanaliserer trafikken, i tillegg til at lokaliteten har fått mange nye besøkende i løpet av kort tid. Trafikken inn Prestholtseter er svært knyttet til merkede stier. Villreinsens trekk går rundt på sørsiden av Hallingskarvet. Hvis målet i forvaltningen av nasjonalparken er å unngå flere tverrforbindelser fra randsonen og inn på selve Hallingskarvet, har Prestholtseter virket svært kanaliserende. Tilretteleggingen ved Prestholtseter har ført til et voldsomt turisttilfang og som en stor attraksjon i området, men virker samtidig kanaliserende i området ved at folk reiser til Prestholtseter i stedet for å gå tur i nærliggende områdene.

Vi vurderer kunnskap om de besøkende som har kommet inn fra undersøkelsen som ble gjennomført i 2014 opp mot virkemidlene informasjon- og formidling, fysiske tilretteleggingstiltak og service. Det er spesielt spørsmål 8 i spørreskjemaet som omhandler holdning til tilrettelegging, informasjon og det å møte andre på turen som gir viktig inngang for en slik vurdering på lokalitetsnivå. Hivjudalen har slik vi leser dataene et stort potensial for å skape et enda bedre tilbud for de besøkende med tilrettelegging og informasjon. Det er mange utlendinger og mange som er der for første gang, og de fleste går en kort dagstur opp dalen. De besøkende etterspør stor grad av tilrettelegging når det gjelder merking, informasjon og fysiske tiltak som klopplegging og bruer. Det er også stor andel barn i lokaliteten som krever en spesiell tilrettelegging. Samtidig ser vi at en stor andel av de besøkende ikke ønsker å møte mange andre besøkende på turen. Området ligger langt ut i randsonen, og i forhold til oppgitt turlengde er det svært få av de besøkende som kommer i berøring med villreinområder. Handlingsrommet for forvaltningen i lokaliteten er stor for å utvikle et bedre tilbud til de besøkende gjennom bedre tilrettelegging og informasjon om turmuligheter, naturhistorie, kulturhistorie etc., og å etablere eventuelle nye tilbud med rundturer eller kortere turer til andre attraksjoner i området. Denne lokaliteten indikerer at det er stort behov for å utvikle tilbudet av kortere gåturer / rundturer i Hallingskarvområdet.

Budalen har en stor andel av besøkende som er lokalkjente, enten det er hytteeiere eller fra lokalbefolkningen. De besøkende her etterspør enkel tilrettelegging av merkede stier, skilting og enkle fysiske tiltak som klopplegging etc. Handlingsrommet for forvaltningen til å endre bruken i lokaliteten eller brukertilfredsheten er begrenset. Lokalitetens nærhet til villreinsens leveområder og nasjonalpark gjør at det trolig ikke er ønskelig å markedsføre og øke ferdselen i området. Det

vil også i fremtiden være en del som går viktig forbindelseslinje og flerdagerstur over til Raggs-teindalen.

De som har skrevet seg inn i svarkassa på Vestrheim ønsker seg sterk grad av tilrettelegging, og dette kan være et signal om at det er behov for å utvikle flere merkede stier i området som kanaliserer de besøkende. De besøkende her er blant annet positive til bedre service og at det etableres flere turisthytter med servering i området. Det var kun 30 skjemaer som ble samlet inn, så det kan være tilfeldigheter som gir utslag i materialet.

Prestholtseter har et stort handlingsrom for å videreutvikle tilbudet til de besøkende. Dette er jo ettertrykkelig bevist gjennom siste års tilretteleggingstiltak. Prestholtseter er sterkt tilrettelagt og får besøkende som setter pris på denne tilrettelegging. Dette vil også si at det er brukere av Hallingskarvet som i stor grad unngår denne lokaliteten; de som ønsker mindre grad av tilrettelegging og som ønsker å gå mer alene. De som besøker Prestholtseter følger eksisterende infrastruktur i stor grad, synes det er helt greit med andre besøkende, og trafikken er sterkt kanalisierende. Etablering av rundtur sommeren 2014, vil ytterligere befeste det gode tilbudet på Prestholtseter, som i sin tur har en attraksjonskraft som vil tiltrekke seg enda flere besøkende fremover. Man må forvente at trafikkgrunnlaget flater ut etterhvert. De som besøker lokaliteten er opptatt av service og matservering, så her kan det være et potensial for fremtiden. Det kan også være et stort potensial for å legge forholdene enda bedre til rette for barn. Mer enn hvert tredje følge har barn under 15 år med seg.

Bisimivegen har stor andel av folk som kjenner godt til området fra før, hytteeiere og lokalbefolkning. De er opptatt av enkel tilrettelegging i form av merkede stier, skilting og enkel fysisk tilrettelegging. De ønsker på mange måter at området skal være som det er, med unntak av at det er etterspørsel etter hytter med matservering i området. De besøkende følger merkede stier i stor grad, og de går veldig ofte i følge med andre. Legg merke til at det er stor andel barn i følge i denne lokaliteten, og potensiale for å tilrettelegge for barn er stor. Alt i alt, handlingsrommet for å utvikle tilbudet til de besøkende i denne lokaliteten er middels, og spesielt gjelder dette tilrettelegging for barn og muligens også etablering av hytte med matservering.

Skarvevegen har på mange måter store likhetstrekk med lokaliteten Bismivegen, vet at det er stor andel nordmenn og lokalkjente. Vi ser imidlertid noen forskjeller som går på at de som bruker innfallsporten Skarvevegen går lengre turer, mer utenfor merkede stier, og er mer puristiske. Dette vil si at de ønsker mindre grad av tilrettelegging enn Bismivegen. Det er også langt flere som går alene på tur og det er langt færre barn i lokaliteten. Skarvevegen og Bismivegen er to nærliggende lokaliteter, men skiller seg på noen vesentlige punkter når det gjelder type brukere. Når det gjelder handlingsrommet forvaltningen har til å påvirke de besøkende er potensialet langt større ved Bismivegen enn Skarvevegen.

Haugastøl er den lokaliteten som skiller seg ut ved å være mest puristisk og har besøkende som i minst grad ønsker tilrettelegging og det å møte andre besøkende på turen. Det er flest flerdagersturer, folk går ofte alene, mange overnatter i nasjonalparken, går utenfor sti og det er den lokaliteten med færrest barn. Alt dette tilsier at handlingsrommet forvaltningen har til å påvirke de besøkende gjennom tilretteleggingstiltak og informasjon er begrenset. De besøkende skal langt inn i fjellet, oppå Skarvet, og går ofte av stien der og overnatter i telt eller hytte. Den merkede stien opp fungerer som en transportetappe. Ferdselen har også endret seg etter at Prestholtseter er utviklet som en stor attraksjon i området, og det kan tyde på at Haugastøl fungerer som et alternativ for de som ønsker en tur til Skarvet uten altfor mye tilrettelegging og andre besøkende.

4 Resultater for Varangerhalvøya nasjonalpark

4.1 Noen generelle trekk ved de besøkende

Tabell 4.1 De viktigste data for den registrerte bruken av Varangerhalvøya nasjonalpark, 2014 (tall i prosent, når ikke annet er oppgitt).

VARANGERHALVØYA NASJONALPARK			
Antall innsamlede skjema 2014: 222			
Andel nordmenn (N=218)	80,3	Andel som går utenfor sti (N=218)	20,6
Andel førstegangsbesøkende (N=222)	31,1	Andel lav-purister (N=192)	47,9
Andel som er på dagstur (N=206)	64,6	Andel mellom-purister (N=192)	29,2
Varighet dagstur (gj.snitt timer) (N=115)	5,2	Andel høy-purister (N=192)	22,9
Varighet flerdagerstur (gj.snitt dager) (N=73)	4,8	Andel som overnatter i nasjonalparken (N=218)	30,3
Andel som er med på organisert tur (N=217)	3,2	Kvinneandel (N=220)	49,1
Andel som går bare på sti (N=218)	39,4	Andel som går alene (N=209)	23,0
Andel som går både på og utenfor sti (N=218)	39,9	Andel som går med barn under 15 år i følget (N=218)	5,0

Tabell 4.1 summerer de viktigste funnene fra undersøkelsen. Utover det som kan leses ut av tabellen så er det slik at 60 % (128 av 214) av de besøkende er lokale/regionale (Øst-Finnmark); de er bosatt i områder som har postnummer 9800 eller høyere. (Dersom resten av Finnmark (postnummer 9500-9799) inkluderes er det bare to ekstra respondenter som kommer til).

I grove tall er altså 3 av 5 fra Øst-Finnmark, en femtedel fra resten av landet (utenom Finnmark) og den siste femtedelen er utlendinger (der finnene er den største gruppa med 35 % (N=15) av utlendingene). Elleve «utland» er representert og i tillegg til Finland er dette (i fallende mengde) Tyskland, Frankrike, Sveits, Nederland, Polen, Portugal, Danmark, Italia, Sverige og Russland.

Bruken gjennom registreringssesongen (fra 25. juni og ut september) fordeler seg ganske jevnt og med de største og like store andeler i juli og august: Juni 11 %, Juli 35 %, August 36 %, og September 18 %. Den eneste dagen med et tosifret registrert besøkstall er søndag 24. august, med 10 registrerte besøkende totalt. Siste datoen med et utfylt kort er 29. september.

Fra **tabell 4.1** ser vi ellers at 65 % er på dagstur, som i snitt varer litt over 5 timer. De som er på flerdagers tur er i snitt ute i fem dager, og de fleste (30 respondenter) har (delvis) overnatta i telt, men også noen i åpne hytter, i lavvo, gapahuk, under åpen himmel og i bilen. Bare 7 personer (3 %) er med på organiserte turer, og f.eks. er det bare to av disse som representerer organiserte fuglekikkings-turer. De andre er skoletur, arbeidskollegaer, organisert av kirka, og Foreningen til besøkelse av Norges nasjonalparker. Selv om det er lite stier i området er det «bare» 21 % som sier de først og fremst går utenfor tydelige stier/veier.

Vi ser at 23 % går alene på tur. Men i gjennomsnitt er det 2,7 personer i turfølget til hver av de som har fylt ut kort. Vi vet ikke hvor mange i hvert turfølge som har fylt ut kort, men når vi summerer hvor mange alle disse enkeltpersonene og turfølgene representerer så får vi 566 personer (som et minimum, siden ikke alle har svart på spørsmålet).

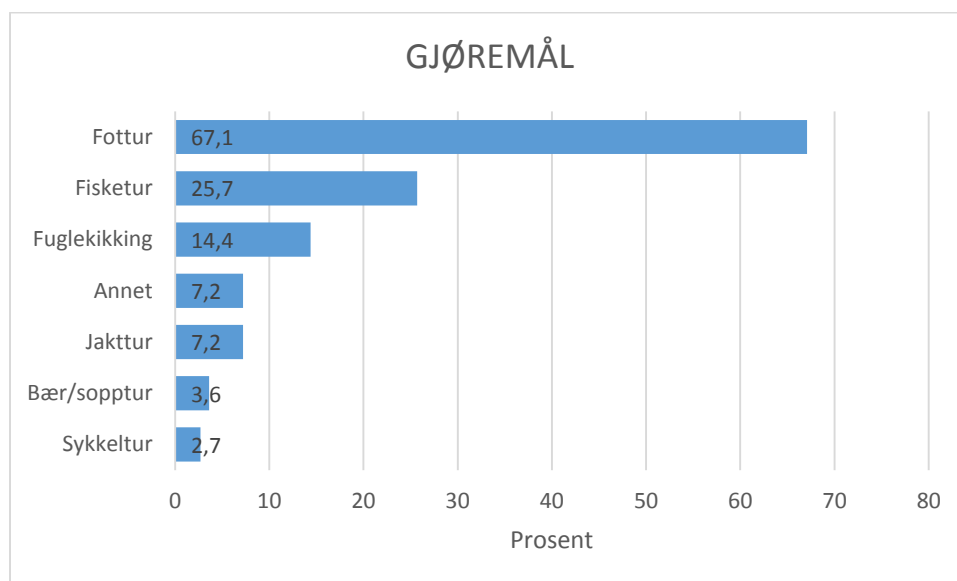
Alderen varierer fra 15 til 79 år, og med gjennomsnitt på 46,5 år.

Selv blant brukerne i en så lite tilrettelagt nasjonalpark som Varangerhalvøya så sier nær halvparten at de (i sitt «idealområde») setter pris på tilrettelegging (≈ lav-purister, som utgjør 48 %). Men det er likevel slik at gjennomsnittssvaret på om Varangerhalvøya nasjonalpark samsvarer med eget «idealområde» er 4,0 (N=180), på en skala der 5 = Fullt samsvar (det er 38 % som

svarer 5). Er dette uttrykk for at folk har «svart i ørska»? Sannsynligvis ikke. Når vi ser nærmere på hvilke tilretteleggingsformer som særlig mange er positive til (i sitt «idealområde») så er det skilting ved stistart/-kryss, stokklegging i våte parti, og stimerking, altså tiltak som i stor grad gjør det lettere/tryggere å gå og å finne fram dit en skal. Ett av de omspurte tilretteleggingstiltaka var også de fleste direkte negative til, nemlig «...hytter med matservering og oppredde senger». Blant de åtte variablene som skal kartlegge purismegrad så er det den siste (...at du kan gå i milevis uten å møte et menneske) som gjennomsnittet er særlig positive til – dvs. at det er på dette spørsmålet at respondentene er mest puristiske. Når vi i tillegg tar hensyn til at 70 % av brukerne er kjent her fordi de har vært i området (dels mange ganger) før, så er det å forvente at de har svart som de har gjort.

Hvordan er det så med purismegraden for de som er i området for første gang? Da er andelen lav-purister 45,6 %, mellom-purister 33,3 % og høy-purister 21,1 %. Det er altså ikke så stort avvik mellom de erfarne brukerne av Varangerhalvøya og førstegangsbrukerne.

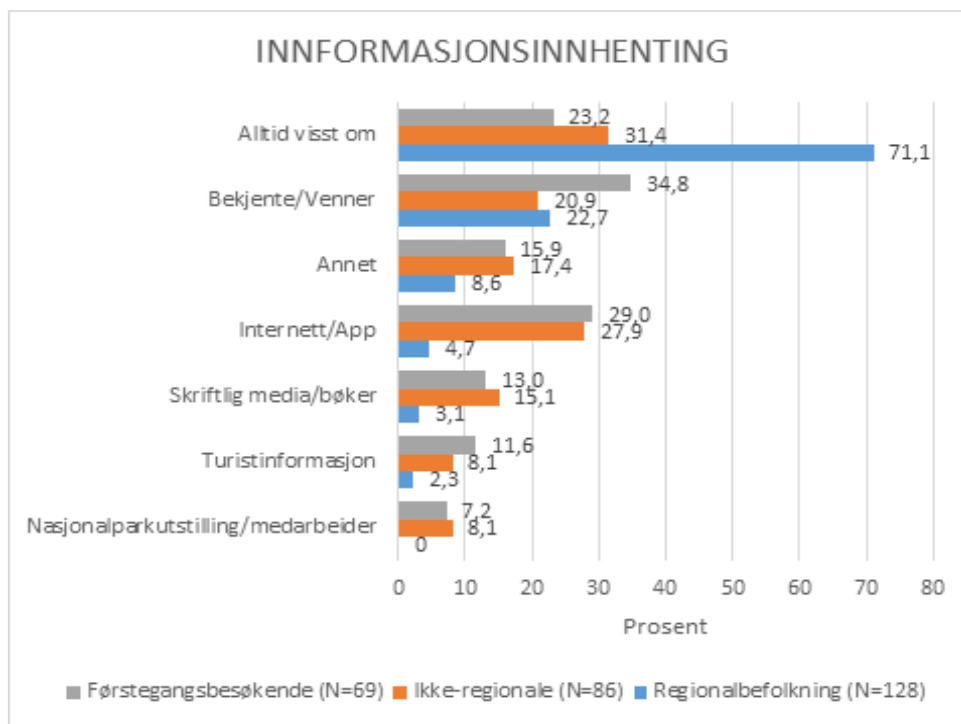
Den klart viktigste aktiviteten er fottur (**figur 4.1**), som vel 2/3 krysser av for. Nest viktigst er fisketur, og her er det ikke mulig å skille innlandsfiske fra laksefiske. På tredje plass kommer fuglekikking, mens jakt er registrert med 7 %. Bær, sopp og sykkelstur er registrert med noen få personer. Det er vel sannsynlig at særlig bærplukking (multe) er underrepresentert, men kanskje ikke i forhold til hvor svarkassene er plassert? Når det gjelder prosentfordeling mellom ulike aktiviteter/gjøremaal, så kunne det krysses av for flere (summen er altså større enn 100 %). «Annet» utgjør flere ulike gjøremaal, og det er ingen spesielle som går igjen og flere av dem kan også kategoriseres som fottur (spasertur, besøke nasjonalparken, være ute/se på i naturen osv). Det var ingen som kryssa av for *ridetur* eller *padle/rotur*.

Figur 4.1 Gjøremaal/aktiviteter i Varangerhalvøya nasjonalpark, 2014. N=222

Hvor finner folk informasjon om nasjonalparken (**figur 4.2**)? Med så mange lokale og gjenbrukere er det som forventet, at de fleste «alltid har visst om» området (her var det mulig å krysse av for flere informasjonskanaler). Dette er faktisk også den viktigste kategorien for de som ikke er finnmarkinger. Men det er viktig å merke seg den relativt høye andelen tilreisende som har fått informasjon over internettet. Når vi plukker ut førstegangsbrukerne så fordeler svarene seg mer utover, men det er altså flere som krysser av for bekjente/venner (35 %) enn for internett/app (29 %). Blant utlendingene er det internett/app som er den klart mest avkryssa kategorien (om lag halvparten av utlendingene). Svarene deres fordeler seg på mange kategorier informasjon,

men Turistinformasjon er den nest viktigste (omlag en fjerdedel). I faktiske tall er det flere utlendinger enn nordmenn som har kryssa av for Internett/app, turistinformasjon, media/bøker og nasjonalparkutstilling/-medarbeidere.

Figur 4.2 Hvor har brukerne fått informasjon om parken (N=214, derav 128 fra Øst-Finnmark – kalt Regionalbefolkning).

4.2 Hovedlokalitetene

Komagdalen

Tabell 4.2 De viktigste data for de som er registrerte i Komagdalen, Varangerhalvøya nasjonalpark, 2014 (tall i prosent, når ikke annet er oppgitt).

KOMAGDALEN

Antall innsamlede skjema 2014: 80

Andel nordmenn (N=77)	64,9	Andel som går utenfor sti (N=80)	13,9
Andel førstegangsbesøkende (N=80)	41,3	Andel lav-purister (N=62)	37,1
Andel som er på dagstur (N=74)	66,2	Andel mellom-purister (N=62)	38,7
Varighet dagstur (gj.snitt timer) (N=42)	5,3	Andel høy-purister (N=62)	24,2
Varighet flerdagerstur (gj.snitt dager) (N=25)	5,4	Andel som overnatter i nasjonalparken (N=79)	27,8
Andel som er med på organisert tur (N=77)	3,9	Kvinneandel (N=78)	52,6
Andel som går bare på sti (N=80)	51,9	Andel som går alene (N=77)	26,0
Andel som går både på og utenfor sti (N=80)	34,2	Andel som går med barn under 15 år i følget (N=79)	6,3

Og utover det som **tabell 4.2** viser: Den viktigste aktiviteten i Komagdalen er fotturer (61 % av respondentene). Fuglekikking og fisketurer er omtrent like omfattende, med henholdsvis 35 og 34 %. Av de totalt 32 (i hele nasjonalparkmaterialet) som har kryssa av på fuglekikking så er 28 registrert i Komagdalen. Det er sannsynlig at dette kan tilskrives den nye Komagdalen fuglesti på 4,5 km, og med utplasserte poster med informasjon og fugle-illustrasjoner.

På spørsmål om området samsvarer med «idealområdet» er gjennomsnittet litt lavere (snitt = 3,8) enn for gjennomsnittet i nasjonalparken (snitt = 4,0).

Nattfjelldalen

Tabell 4.3 De viktigste data for de som er registrerte i Nattfjelldalen, Varangerhalvøya nasjonalpark, 2014 (tall i prosent, når ikke annet er oppgitt).

NATTFJELLDALEN			
Antall innsamlede skjema 2014: 82			
Andel nordmenn (N=81)	86,4	Andel som går utenfor sti (N=80)	13,8
Andel førstegangsbesøkende (N=82)	24,4	Andel lav-purister (N=75)	58,7
Andel som er på dagstur (N=77)	87,0	Andel mellom-purister (N=75)	24,0
Varighet dagstur (gj.snitt timer) (N=60)	4,7	Andel høy-purister (N=75)	17,3
Varighet flerdagerstur (gj.snitt dager) (N=10)	5,2	Andel som overnatter i nasjonalparken (N=80)	11,3
Andel som er med på organisert tur (N=80)	5,0	Kvinneandel (N=82)	61,0
Andel som går bare på sti (N=80)	37,5	Andel som går alene (N=76)	23,7
Andels som går både på og utenfor sti (N=80)	48,8	Andel som går med barn under 15 år i følget (N=80)	5,0

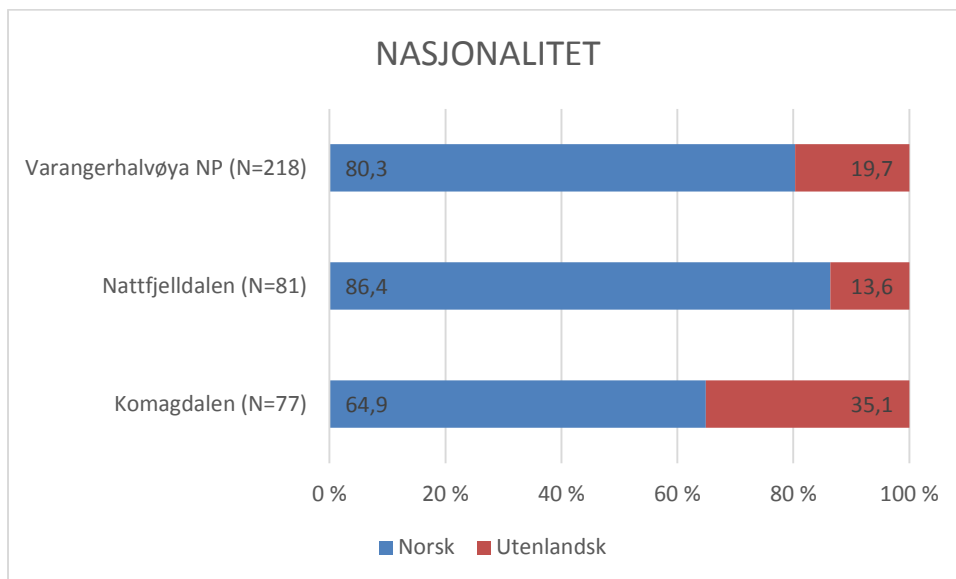
Kassa i Nattfjelldalen skiller seg fra Komagdalen ved at andelen nordmenn er svært høy (86 %, mot 65 % i Komagdalen), og andelen førstegangsbesøkende er «tilsvarende» lavere (24 %, mot 41 % i Komagdalen). Tallene viser også at dette først og fremst er en dagsturlokalitet, særlig for Vadsø's befolkning, og da blir også andelen som overnatter i parken lav (11 %). Her er andelen lav-purister klart høyere enn i Komagdalen (59 %, mot 37 % i Komagdalen). Kvinneandelen er noe høyere enn i Komagdalen.

Syltefjord (N=24).

Denne kassa hadde altså bare 24 utfylte kort. Derfor gir vi kun et kort bilde av mønsteret her. Nesten «alle» (4 av 5) som er registrert i Syltefjordkassa kommer fra Båtsfjord. Nesten alle er på fisketur (20 stk) og resten på fottur/fuglekikking, og 21 av 24 er menn. Syltefjord-brukerne er i hovedsak (71 %) lav-purister. På spørsmål om området samsvarer med «idealområdet» er gjennomsnittet lavere (snitt = 3,7) for Syltefjord enn for gjennomsnittet i nasjonalparken (snitt = 4,0).

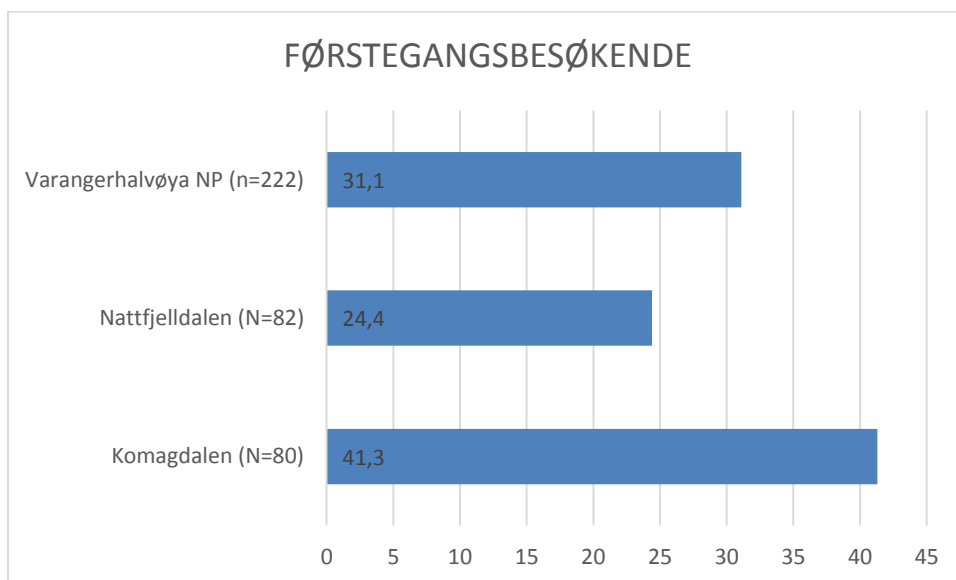
4.3 Forskjeller mellom innfallsportene og hele nasjonalparken

Her sammenligner vi tall fra de to viktigste innfallsportene med gjennomsnittsfunn for hele nasjonalparken.

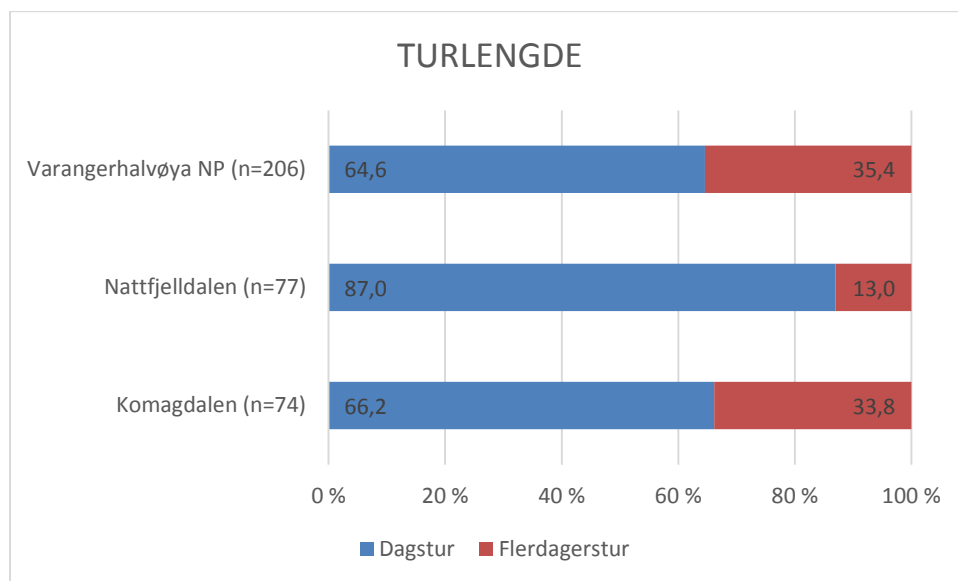
Figur 4.3 Hvordan nordmenn og utlendinger fordeler seg

Den aller største andelen utlendinger er registrert i Komagdalen. Dette har sammenheng med at over halvparten av utlendingene har registrert seg som fuglekikkere (oftest kombinert med fottur) og da er Komagdalen den viktigste lokaliteten.

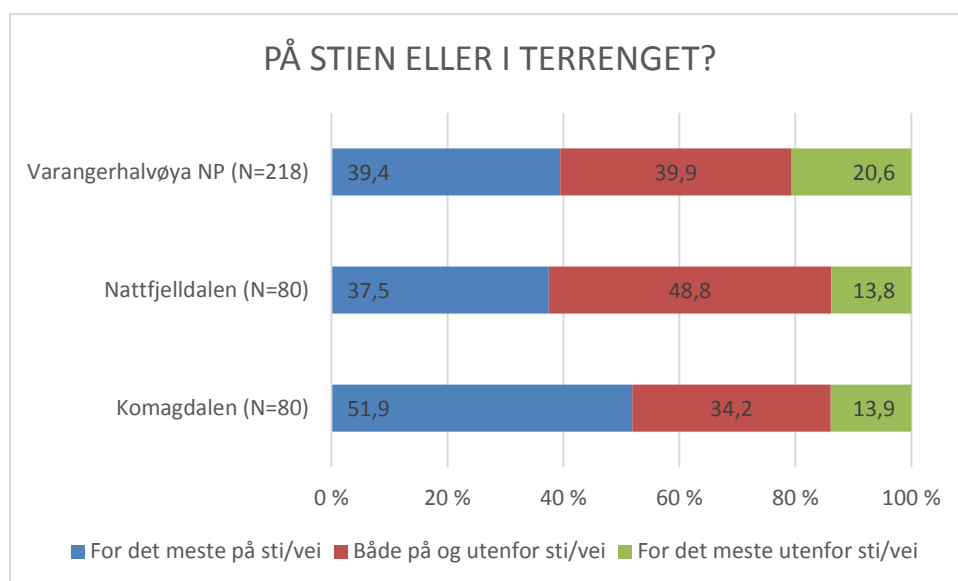
Figur 4.4 Andelen førstegangsbesøkende

Det er særlig få førstegangsbesøkende i Nattfjelldalen og særlig mange i Komagdalen. Dette henger nok klart sammen med at Nattfjelldalen er å regne som et nærturområde (og derfor gjenbruksområde) for Vadsø.

Figur 4.5 Fordelinga mellom dagsturer og flerdagersturer

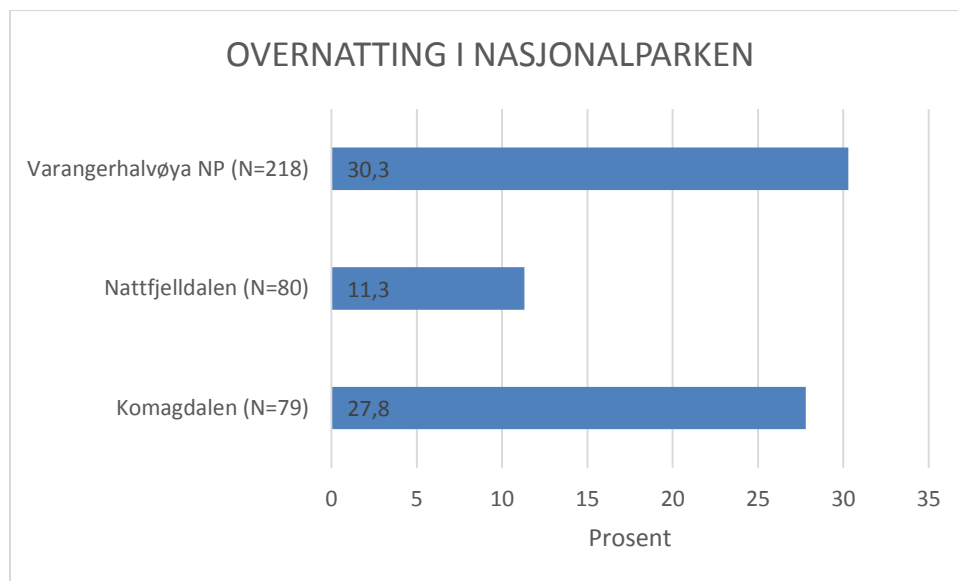
Den mest typiske dagsturlokaliteten er som forventa Nattfjelldalen, med sin nære lokalisering til Vadsø. Komagdalen skiller seg lite fra gjennomsnittet i nasjonalparken.

Figur 4.6 Andeler som går langs stier og i terrenget

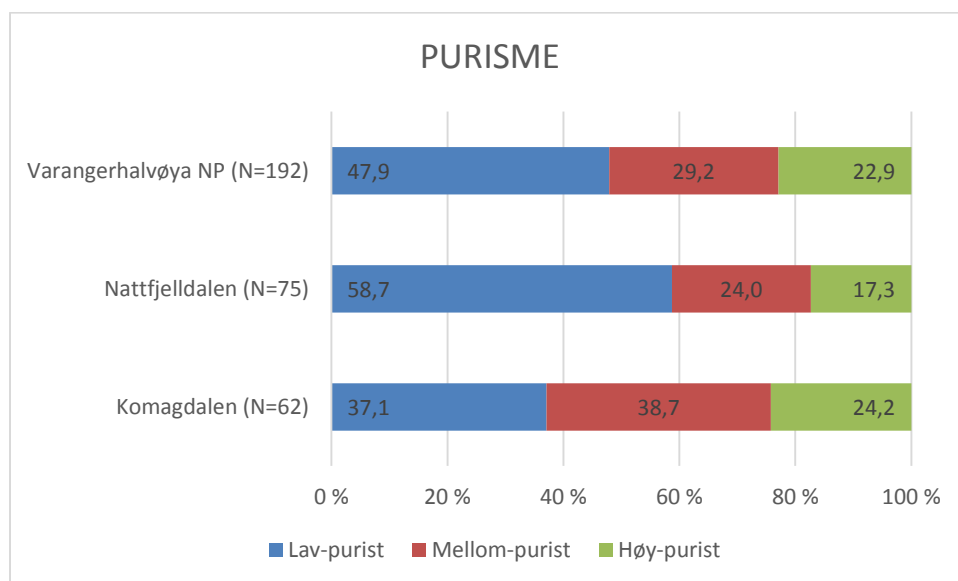
Det er større andel som først og fremst har gått «for det meste på sti/vei» i Komagdalen. Nattfjelldalen ligger nesten på linje med gjennomsnittet for hele nasjonalparken. Nå er også Komagdalen den meste definerte innfallsporten til området, med bilveg inn til en opparbeidet parkeringsplass og tydelig sti derfra og fram til og forbi svarkassa. Når det gjelder kassa i Nattfjelldalen, så er var den plassert mye lenger fra parkeringsplassen, og med en mindre entydig sti derfra og fram til svarkassa/nasjonalparkrensa.

Figur 4.7 Andeler som overnatter i nasjonalparken

Nattfjelldalen er en typisk dagstur-lokalitet, mens Komagdalen er både dét og innfallsport for de som skal på overnattingstur. Men vi ser altså at de som har registrert seg andre steder har større andel flerdagersbrukere enn også Komagdalen.

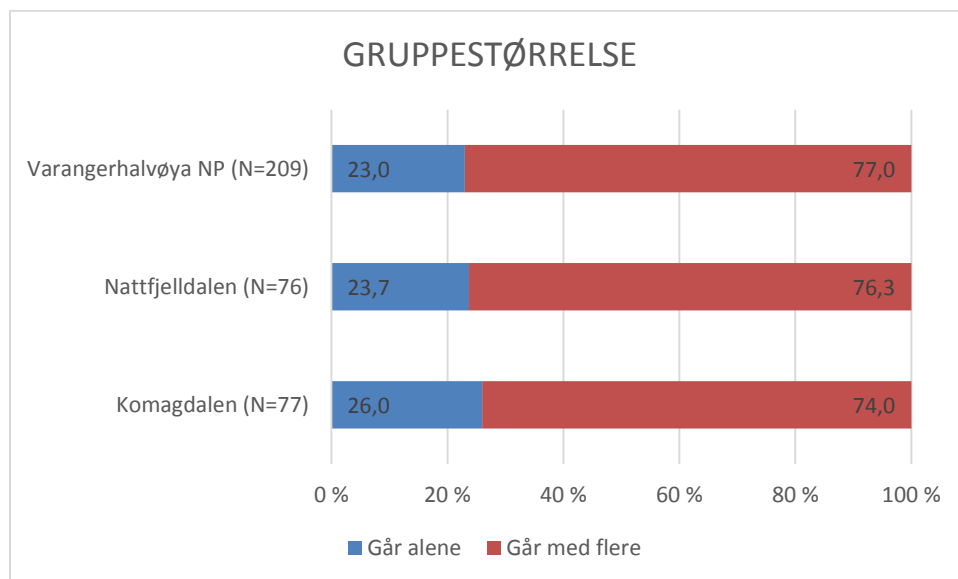

Figur 4.8 Fordelinga på de tre nivåene av purismegrad

De mest puristiske brukerne finner vi i Komagdalen, mens Nattfjelldalen har de minst puristiske (dvs. de som setter mest pris på tilrettelegging). Dette har nok sammenheng med at utlendingene er mer puristiske (altså mindre tilhengerer av tilrettelegging) enn nordmennene, og de er særlig mange i Komagdalen. For alle utlendingene i materialet (som har svart på purismespørsmålene, N= 34), så fordeler de seg slik: Lav-purister 26,5 %, mellom-purister 44,1 % og høy-purister 29,4 %.

Her er det også relevant å vise til kapittel 5.2 og funnene fra kassa i Syltefjorddalen; den bekrefter det samme «hjemlands-mønsteret» for hvem som er minst/mest puristisk. Her er det mannlige

lokale fiskere som dominerer bruken og de viser en stor overvekt av lav-puristiske holdninger: 71 % er lav-purister.

Figur 4.9 Fordelinga mellom de som går alene og de som går i grupper

Andelen som går alene og andelen som går sammen med andre er omtrent den samme uavhengig av hvor de har registrert seg.

4.4 Avledninger om bruk og forvaltning av Varangerhalvøya

Det er ikke spesielle biologiske utfordringer som er lagt inn som geografiske føringer for hvordan brukerundersøkelsen skulle gjennomføres på Varangerhalvøya. Det har først og fremst vært snakk om å klare gjennomføre en brukerundersøkelse ved hjelp av «kassetmetoden»/utlagte skjema, på best mulig måte. Derfor vil også dette diskusjonskapitlet forankres i hovedfunn og geografiske mønster i selve brukerundersøkelsen.

Det kanskje mest påfallende med bruken av Varangerhalvøya nasjonalpark er den veldige dominansen av lokalbefolkning; i hvert fall i dette materialet. Tallene sier at 60 % av brukerne er lokalbefolkning (Øst-Finnmark), 20 % fra resten av Norge (utenom Finnmark) og de siste 20 % er utlendinger. Nå er det ikke gjort bortfallstudier ved de tre utplasserte svarkassene på Varangerhalvøya, så vi vet egentlig ikke hvem (dvs. hvilke brukergrupper) som eventuelt har gått forbi uten å fylle ut kort og som derfor blir underrepresentert. Og vi vet heller ikke hvor representative våre funn er sammenligna med «den faktiske» barmarksbruken av hele Varangerhalvøya. Dette er rett og slett et spesielt utfordrende område å gjøre brukerundersøkelser i.

Funn som er gjort i andre nasjonalparker/fjellområder tilsier imidlertid at lokalbefolkningen gjerne er den vanskeligste gruppa å få til å fylle ut et «besøkskort» (Kaxrud Wilberg 2010, Vistad 1995), og begrunnelsen er gjerne at de lokale ikke oppfatter at slike undersøkelser gjelder dem, men de tilreisende. Dersom dette resonnementet er gyldig også for Varangerhalvøya, så er heller lokalbefolkningen underrepresentert enn overrepresentert. Det er særlig kassene i Nattfjelldalen og i Syltefjorddalen som har høy andel lokalbefolkning, mens kassa i Komagdalen har de fleste tilreisende, inkludert utlendingene.

Isolert sett, så er det tilsynelatende et misforhold «mellom området og dets brukere», all den tid dette er et lite tilrettelagt område for friluftsliv og turisme, og purisme-skåren viser at nesten 50

% av brukerne er lav-purister, og altså setter ganske stor pris på fysisk tilrettelegging «i sitt idealområde». Likevel er det slik at bare 6 % (svar = 1 eller 2) svarer at Varangerhalvøya nasjonalpark *ikke samsvarer* med deres «idealområde», og 18 % svarer *hverken samsvar eller ikke samsvar* (= 3). Dvs. at 3 av 4 mener det er *godt samsvar* (= 4 eller 5) mellom deres idealområde og Varangerhalvøya. I kapittel 4.1 har vi ført et resonnement for hvorfor dette faktisk gir mening. De viktigste tilretteleggingstiltakene (i «idealområdet») for brukerne av Varangerhalvøya er skilting ved stistart/-kryss, stokklegging i våt myr, og stimerking, altså vel så mye kanaliserings- og trygghetstiltak som servicetiltak. Nå er det slik at de aller fleste av brukerne har tidligere erfaring fra området, og slik sett er det lite behov for veivisning og trygghet for egen del. De vet hva de går til, og de er fornøyd med området – det er vel derfor de bruker det?!

Men resultatene kan trolig også tolkes slik at de fleste «etablerte», lokale/norske brukerne ikke ville reagere negativt om det ble noe mer omfattende bruk av kanaliseringstiltak (stimerking og -skilting) eller stokklegging i våte områder – om det så var som service til brukerne eller for å skåne naturkvaliteter (f.eks. myr eller hekkeområder for fugl).

Det er imidlertid verdt å merke seg at utlendingene er mer puristiske, enn de norske, og altså mer skeptiske til fysisk tilrettelegging. Og dette er helt i tråd med tidligere funn i sør-norske nasjonalparker (f.eks. Vistad & Vorkinn 2012). Om en vil satse på å trekke til seg mer utlendinger, så skal en ikke umiddelbart tenke at disse trenger mer tilrettelegging. Trolig er noe av attraksjonen (for utlendinger) ved et slikt område som Varangerhalvøya nasjonalpark at det ikke er særlig tilrettelagt med turistfasiliteter.

5 Kort diskusjon om utvalgte resultater, og om metoder for brukerundersøkelser

Her har vi presentert funn fra to vesensforskjellige nasjonalparker – både fra naturens side, og når det gjelder tilgjengelighet, tilrettelegging, bruk og størrelse. Det gir et interessant utgangspunkt for å diskutere variasjonen og grunnlaget for arbeidet med reiseliv og nasjonalparker i Norge.

5.1 Om utvalgte resultater

Informasjonsinnhenting:

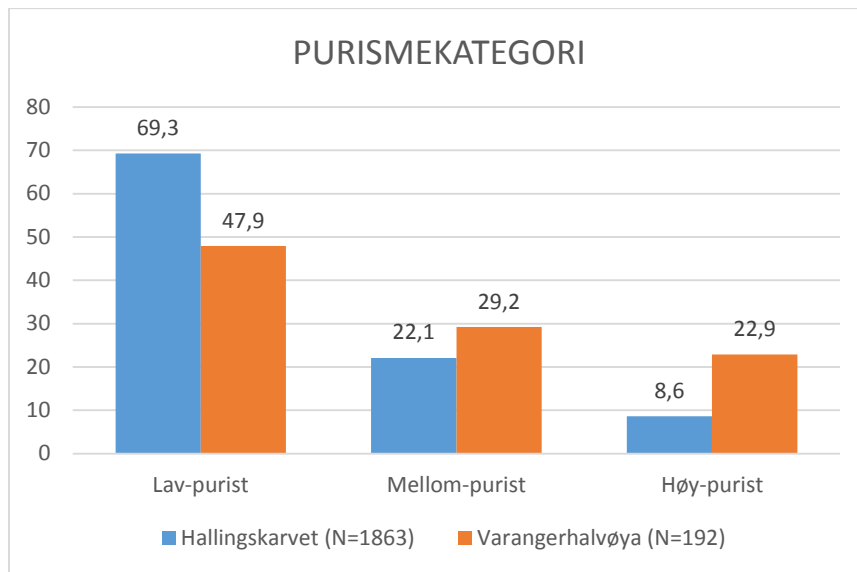
Begge områdene har mange gjenbrukere og lokale/regionale brukere. Derfor er også kategoriene 'alltid visst om' og 'bekjente/venner' de største informasjonskategoriene. Når det gjelder utlendinger så er det flere viktige informasjonskilder; internett/app er selvsagt viktig begge steder og den viktigste kilden for utlendinger på Varangerhalvøya. Men turistinformasjoner er også svært viktige og den som flest utlendinger har kryssa av for i Hallingskarvet. Også skriftlige medier og nasjonalparkutstillinger er oppgitt som informasjonskilde av ganske mange utlendinger.

Purismegrad:

De kartlagte holdningene til tilrettelegging og til den sosiale situasjonen (som i kombinasjon blir kalt purismegrad) er egentlig en kartlegging av **hvem brukerne er**, og ikke av hvordan de vil ha det i de to respektive nasjonalparkene.¹ For det vi spør om er hvordan de vil ha det i sitt «ideal-område». Etterpå følger så spørsmålet om hvordan «idealet» samsvaret med området der de er nå. Og dette samsvaret er veldig høyt, for begge områdene.

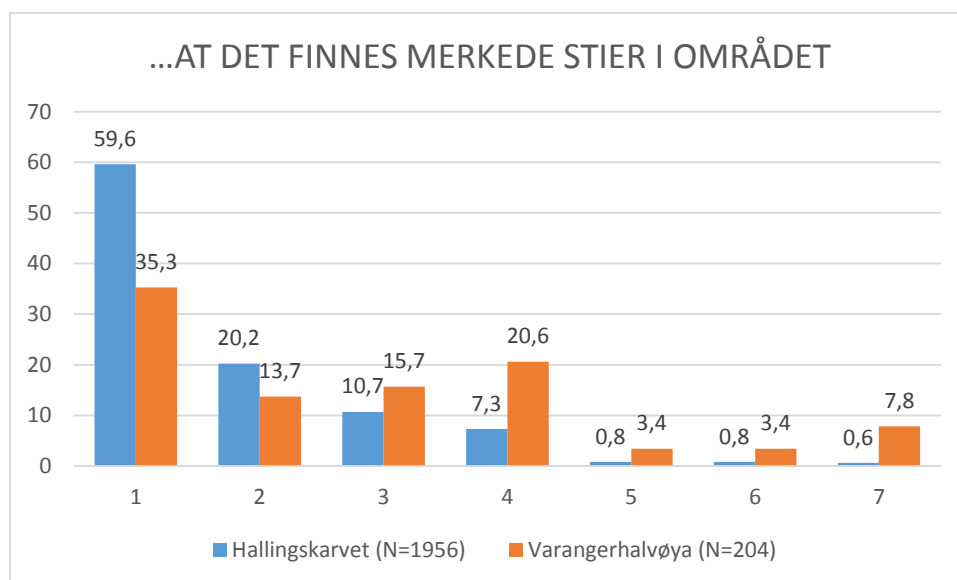
Det interessante her er at brukergruppene i de to nasjonalparkene er ganske forskjellige, med en langt mer puristisk brukerpopulasjon på Varangerhalvøya enn i Hallingskarvet. I begge områder så er lav-puristene den største gruppa, men andelen mellom- og høy-purister er langt større på Varangerhalvøya enn i Hallingskarvet (**figur 5.1**). Dette viser at norske nasjonalparkbrukere ikke er en homogen gruppe, når det gjelder f.eks. preferanser for fysisk tilrettelegging. Dette er et viktig budskap til forvaltningen når en skal vurdere både tiltak for å imøtekomme brukerne og om en vil iverksette tiltak som innebærer å få brukerne til å endre adferd av hensyn til å skåne/skjerme naturkvaliteter.

¹ Rent metodisk og tolkingsmessig er det likevel sannsynlig at de som svarer er påvirket av at de nå er på tur et bestemt sted, som igjen vil påvirke svarene.

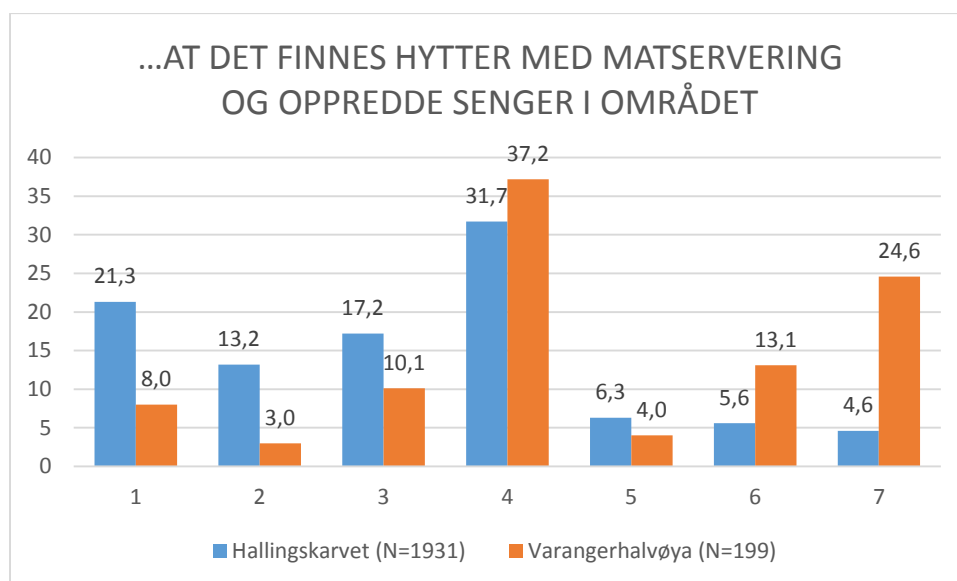

Figur 5.1 Fordeling på de tre purisme-kategoriene i de to studieområdene.

I dette tilfellet er det slik at preferansen for fysisk tilrettelegging er langt høyere blant brukerne av Hallingskarvet enn blant brukerne av Varangerhalvøya. Men det er likevel slik at også mange av Varangerbrukerne har forholdsvis høy preferanse for særlig merka stier, god skilting og stokklegging i våt myr. I **figur 5.2** viser vi forskjellen (for hele materialet) for begge de to områdene når det gjelder preferanse for merka stier. Vi ser at brukerne i Hallingskarvet markerer mye sterkere preferanse for slike stier, men også Varangerbrukerne har et tyngdepunkt i den enden av skalaen. I **figur 5.3** viser vi hvordan de samme gruppene vurderer hytter med matservering og senger. Der ser vi at Hallingskarvet har tyngdepunktet i den positive enden av skalaen, mens Varanger har det i den negative enden.

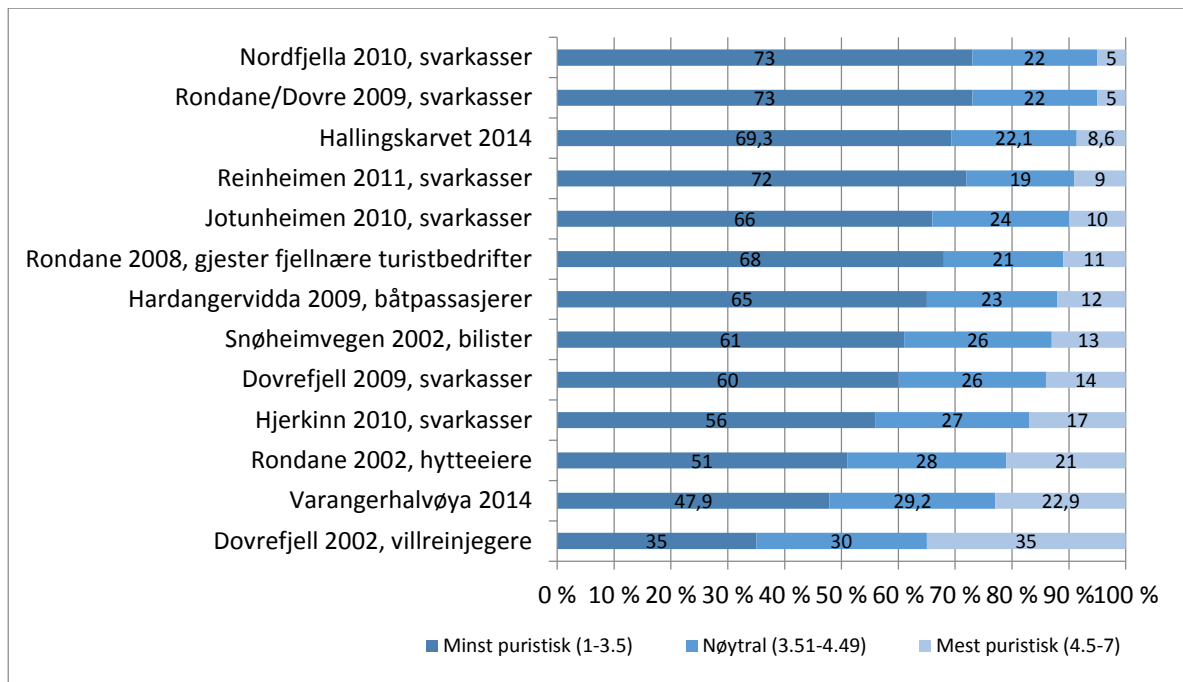
Figur 5.2 Hvor mange som synes det er positivt/negativt med merka stier i sitt «idealområde», fordelt på de to studieområdene. (1=svært positivt, 4=nøytralt, 7=svært negativt)

Figur 5.3 Hvor mange som synes det er positivt/negativt med hytter med matservering og oppredde senger i sitt «idealområde», fordelt på de to studieområdene. (1=svært positivt, 4=nøytralt, 7=svært negativt)

Et annet funn som er gyldig for begge parkene, er at utlendingene er mer puristiske enn nordmennene. I Hallingskarvet hadde utlendingene en middelerdi på 3,41 (n=428) mens gjennomsnitts nordmannen hadde verdien 3,06 (n=1414). På Varangerhalvøya var det samme fordelingsmønsteret men **begge gruppene var mer puristiske på Varangerhalvøya enn i Hallingskarvet**: Utlendinger skåra her 4,09 (n=34) og nordmenn 3,56 (n=157).

Som en oppsummering viser vi til **figur 5.4** som presenterer purismegraden for 13 fjellområder fra 2002 og fram til i dag, og der undersøkelsene er sortert med de minst puristiske øverst og de mest puristiske nederst. Vi ser at Hallingskarvet havner nesten øverst, mens Varangerhalvøya er nesten nederst. Og i forhold til reiselivsutvikling er det også viktig å minne det allerede nevnte mønsteret: der det er blanda brukergrupper er utlendinger mer puristiske enn nordmenn (Vistad & Vorkinn 2012).

Figur 5.4 Purismeskåre, fordelt på tre grupper, for 13 fjellområder – i hovedsak nasjonalparker – for perioden 2002 og fram til våre to undersøkelser i Hallingskarvet og på Varangerhalvøya.

5.2 Om undersøkelsesmetoden

De ulike metodene for å fremskaffe mer kunnskap om brukerne av fjellområder, er diskutert i flere rapporter og artikler (se Vorkinn 2014). En generell anbefaling er at metodene skreddersys til det enkelte område, fordi områdene er svært forskjellige med hensyn på kunnskapsnivå, type brukere, samt forvaltningsmål og -utfordringer. På den andre siden er det jo et poeng å standardisere metodene for å få til enklere gjennomføring og for å kunne sammenligne områder. Men det er liten gevinst i å insistere på en standardisert metode dersom den ikke gir en godt bilde av bruken og brukerne i et område.

Lokale brukere og tilreisende

Undersøkelser viser at lokale brukere ser ut til i mindre grad å registrere seg i svarkasser enn tilreisende (Fredman m.fl. 2009, Kaxrud Wilberg 2010). Gradienten fra lokale brukere til tilreisende, er en av de viktigste kunnskapene man kan ha om et område i forhold til hva forvaltningen kan gjøre av tiltak. Lokalbefolkning bruker området basert på lokalkjennskap og tradisjoner, og har ofte atferd som avviker mye fra tilreisende. Lokalkjente har også ofte flere alternativer å velge mellom pga stor lokalkunnskap, og bruker i mindre grad tilrettelegging og infrastruktur som er innrettet mot turister. Tilreisende derimot er mer henvist til tilrettelegging, infrastruktur og informasjon som finnes på stedet, og bruker denne i større grad. Slik sett er det i mange tilfeller enklere å iverksette tiltak mot tilreisende enn mot lokalkjente. I andre tilfeller kan nettopp de lokale være en målgruppe forvaltningen ønsker å nå gjennom tiltak. Personlige intervjuer på stedet eller en tverrsnittsundersøkelse blant lokalbefolkningen vil gi supplerende kunnskap om lokalbefolkningen i de tilfeller dette er målet med undersøkelsen.

Når det er lite bruk; hva er den gode metoden?

Vi mener svarkasser er best egnet som hovedmetode for å skaffe til veie kunnskap om de besøkende til fjellområder (se Vorkinn 2014, om fordeler og ulemper). Denne metoden fungerer

tilfredsstillende i de fleste lokaliteter. Men for lokaliteter med liten bruk og/eller veldig stor lokal bruk kan representativiteten bli lav. Det er likevel slik at for lokaliteter med liten bruk er det svært vanskelig å nå brukerne og oppnå representativitet også med andre metoder. I områder med stor lokal bruk kan intervju på stedet, evt. en tverrsnittsundersøkelse blant lokalbefolkningen gi verdifull tilleggsinformasjon. Sekundær informasjon fra bomavgift, jakt- og fiskekort, samle informasjon fra turoperatører, overnattingsstatistikk kan evt. supplere, men det er vanskelig å si noe om representativiteten til denne type data.

Kassemetoden er en billig og ganske effektiv metode, så lenge bruken ikke er alt for omfattende, er geografisk forutsigbar, og følger stier/veger. Den er særlig økonomisk effektiv når bruken er liten, men følger stier. I vårt tilfelle er det derfor særlig Varangerhalvøya som er utfordrende – fordi bruken er relativt liten, fordelt på et veldig stort område, og at en i liten grad kommer inn i nasjonalparken gjennom noen opplagte innfallsporter. Men dette gjør at det også er vanskelig å peke på det ene gode alternativet, for det finnes sannsynligvis ikke ett klart bedre alternativ. Denne sommeren forsøkte en å intervju personlig, på utvalgte dager. Dette gis en positiv vurdering av de som intervjuet, men i antall skjema gav de to dagene bare 9 skjema (som riktignok representerte 35 brukere).

Dette reiser et annet spørsmål; skal undersøkelsen rette seg mot enkeltpersoner eller mot grupper? I dag er det ikke lagt noen spesiell oppfordring på svarkassene om det ene eller det andre. Og i områder som Varangerhalvøya nasjonalpark er det så få brukere at hvert enkelt utfylt skjema er viktig. Slik sett burde det være en oppfordring at alle som passerer bes fylle ut et skjema. Og flere spørsmål i skjemaet er jo «personlige» spørsmål. I områder med mye bruk (og fare for kødanning ved kassa) kan det være OK med én som fyller ut, og slik sett representerer gruppa. Men da bør dette også stå som oppfordring på selve kassa. Det er f.eks. vanskelig å regne seg om fra antall utfylte skjema til hvor mange (grupper og personer) disse representerer, når en ikke vet om én eller flere fra hver gruppe har fylt ut. Det kan i tilfeller med spesielt stor trafikk være aktuelt å sette opp flere svarkasser etter hverandre i lokaliteten, evt. dele ut skjema manuelt på dager med stor utfart.

Samspeilet svarkasser, automatiske tellere og ferdselskart.

Kombinasjon svarkasser og automatiske tellere vil gi utfyllende informasjon om svarprosenten i undersøkelsen. Det er mye som tyder på at selv om folk bruker forskjellige innfallsporter og steder i fjellområdet fyller de ut kun ett svarkort i løpet av sommeren (Vorkinn 2011). Videre, hvis vi forutsetter at like mange fyller ut skjema på veg inn i området som på veg ut av området, slik situasjonen var på Hallingskarvet, kan vi finne svarprosenten direkte med å bruke antall skjema eller antall personer skjemaene representerer i forhold til tallene avlest på telleren i samme periode. Den vanligste metoden for å beregne svarprosenten er å anta at en person som fyller ut et skjema gjør dette på vegne av en gruppe, og der antall personer er spesifisert i besvarelsen. I slike tilfeller har vi en svarprosent i svarkasser i fjellområder i Sør-Norge som varierer fra i underkant av 10 % til opp mot 40 %, med et middel på ca. 20 %. Dette vil si at ca. hver femte gruppe eller enkeltperson som går inn i området svarer på skjemaet i svarkassa. Men det er viktig å huske på at svarprosent på slike nivåer uansett er beheftet med utvalgsfeil og skjevheter, og det er da viktigere å identifisere skjevheter i materialet enn å beregne en svarprosent. Derfor er det helt nødvendig å få mer kunnskap om de som ikke velger å stoppe å svare på skjemaene fremover, med manuell utdeling av skjema og bortfallstudier i utvalgte lokaliteter. En viktig gradient for bortfallstudiene er gradienten i forhold til tilhørighet, f. eks.: lokalbefolkning, hyttefolk, norske turister og utenlandske turister.

Den samme vurderingen gjelder også representativiteten for intensitetskartet (**figur 3.4**). Dette tar jo utgangspunkt i de som svarer på skjemaet i svarkassa og nedtegner ruten de har gått eller planlegger å gå. Det er da avgjørende at de viktigste innfallsportene til området er dekt opp med svarkasser. De rutene som er nedtegnet danner det potensielle stinettet (merkede og umerkede) i området, og antall sammenfallende ruter gir høyere bruksintensitet på kartet. Det er vanlig å kalibrere de nedtegnete turrutene med de automatiske tellere, og bruke et viktig stisegment som referanse. I tilfelle Hallingskarvet ble den automatiske telleren ved Prestholtsæter brukt som referanseteller. Ved å ha utplassert tellere på andre stisegmenter i området er det da mulig å si noe om representativiteten, og vanligvis er samsvaret mellom modellen (stiintensitetskartet) og de virkelige tellingene på utvalgte stisegment, ca. 70-80 % i løpet av sesongen. Konklusjonen for representativiteten i intensitetskartene blir at den er god for de som svarer i svarkassa på de utvalgte lokalitetene, men igjen, de som ikke svarer blir verken hørt eller får sin rute nedtegnet.

For Varangerhalvøya ble ikke inntegna ferdselsruter overført til et ferdsels- og intensitetskart. Det er ikke fordi området har lågt bruksomfang, men dels fordi nasjonalparken/halvøya er så stor at kartet måtte lages i liten målestokk. Derfor hadde den største brukergruppa (dagsturene) vanskelig for å finne og tegne inn traseen sin på kartet. Dessuten mangler området/kartet i stor grad stier som «tegneren» kan knytte turen sin til. For de relativt få som har gått lengre turer inn i / gjennom nasjonalparken, kunne det godt ha vært tegna ferdselskart, men turtraseene måtte i så fall knyttes til andre terrengелеmenter enn stier, og ville derfor miste presisjon. Ved eventuell framtidig bruk av slike kart i områder som Varangerhalvøya, så må en på forhånd avklare hva som skal være formålet med ferdselskart. Kanskje kan det være aktuelt å bruke mindre og tilpassa kartutsnitt for området rundt hver registeringskasse? Men da mister en i tilfelle helheten for de som er på langtur.

6 Litteratur

- Andersen, O., Gundersen, V. & L. C. Wold. 2011. Ferdsel i Nordfjella. Resultater fra ferdselstelling og brukerundersøkelser. NINA-Rapport 703. 60 s. + vedlegg
- Fredman, P., Romild, U., Emmelin, L. & Yuan. M. 2009. Who are the non-compliers? An analysis of non-compliance with on-site monitoring methodology at Fulufjället National Park. Forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring. Rapport nr 9.
- Gundersen, V., Wold, L.C. & Vistad, O.I. 2014. Karaktertrekk ved de besøkende til innfallsporter i Rondane og Dovre nasjonalparker. NINA Minirapport 522. 39 s. + vedlegg
- Gundersen, V., Olsson, T., Strand, O., Mackay, M., Panzacchi, M. & B.van Moorter. 2013. Nordfjella villreinområde – konsekvens av planforslag for villrein, friluftsliv og reiseliv - NINA Rapport 956. 71 s.
- Kajala, L. (ed.), Almik, A., Dahl, R., Dikšaitė, L., Erkkonen, J., Fredman, P., Jensen, F. S., Karoles, K., Sievänen, T., Skov-Petersen, H., Vistad, O. I. & Wallsten, P. 2007. Visitor monitoring in nature areas – a manual based on experiences from the Nordic and Baltic countries. TemaNord 534. Copenhagen: Nordic Council of Ministers / Stockholm: Swedish Environmental Protection Agency
- Kaxrud Wilberg, K.A. 2010 Bortfallstudie i Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark. En test av selvregistreringskasser som metode for registrering av ferdsel i naturområder. Masteroppgave. Ås: INA-UMB. 39 s + vedlegg.
- Strand, O., V. S. Gundersen, O., M. Panzacchi, O. Andersen, T. Falldorf, R. Andersen, B. Van Moorter, P. Jordhøy & K. Fangel 2010. Ferdsel i villreinens leveområder. Norsk Institutt for naturforskning. NINA-Rapport 551: 101 pp.
- Strand, O., Jordhøy, P., Mossing, A., Knudsen, P. A., Nesse, L., Skjerdal, H., Panzacchi, M., Andersen, R. & Gundersen, V. 2011. Villreinen i Nordfjella. Status og leveområde. NINA Rapport 634. 71 s. + vedlegg.
- Vistad, O. I. 1995. I skogen og i skolten - En analyse av friluftsliv, miljøoppleveling, påverknad og forvaltning i Femundsmarka, med jamføringer til Rogen og Långfjället. Dr. grads-avhandling i geografi, Universitetet i Trondheim.
- Vistad, O.I. & Vorkinn, M. 2012. The Wilderness Purism Construct – Experiences from Norway with a simplified version of the purism scale. *Forest Policy and Economics* 19/39-47
- Vorkinn, M. 2013. Nasjonal standard for besøksregistrering i nasjonalparker. Oppsummering av norske og internasjonale erfaringer, anbefalinger for et norsk system. Lillehammer: Fylkesmannen i Oppland.
- Vorkinn, M. & Andersen, O. 2010. Besøkende i Rondane og Dovre nasjonalparker – sommeren 2009. Resultater fra selvregistreringskasser og automatiske ferdselstellere. NINA Lillehammer.
- Wold, L. C., Gundersen, V., Nerhoel, I., Strand, O. Panzacchi, M., Dokk, J. G. & O. Andersen. 2012. Friluftsliv og turisme i Nordfjella villreinområde - NINA Rapport 850. 37 s.

Vedlegg

Spørreskjema for Hallingskarvet nasjonalpark

Hallingskarvet nasjonalpark 2014

1) Dato:

Dag

Mnd

2a) Hvor er du bosatt?

Norge (Postnr. og sted) .....

Utenlands (Land) .....

b) Ditt kjønn og din alder: 1 ☐ Kvinne: .....år 2 ☐ Mann: ..... år

3 a) Hva er hovedformålet med denne turen? (sett gjerne flere kryss)

- 1 ☐ Fottur 2 ☐ Fisketur 3 ☐ Jakttur 4 ☐ Sykkeltur
 5 ☐ Ridetur 6 ☐ Bær- eller sopptur 7 ☐ Bade 8 ☐ Padle-/rotur
 9 ☐ Annet, hva?.....

b) Varighet på turen ..... dager/ eller (når dagstur): .....timer

c) Hvordan har du/skal du ferdes på denne turen? (sett ett kryss)

- 1 ☐ For det meste langs merkede/tydelige stier/veier
 2 ☐ Både på og utenfor merkede/tydelige stier/veier
 3 ☐ For det meste utenfor merkede/tydelige stier/veier

d) Er dette kortet fylt ut på tur inn eller ut av området?

- 1 ☐ På tur inn i området 2 ☐ På tur ut av området

4a) Hvor mange er du sammen med på denne turen (inkl. deg selv)?.....pers.

b) Er turen en "organisert" tur? (Skoleklasse, speidergruppe, DNT/turlag el. l.)

- 1 ☐ Nei 2 ☐ Ja, hva slags gruppe?.....

c) Er det barn under 15 år med i reisefølget?

- 1 ☐ Nei 2 ☐ Ja .....antall barn. Alder yngste barn: ..... år.

5) Skal du, eller har du overnatta innåfor nasjonalparken (se kartet) på denne turen?

1 ☐ Nei

2 ☐ Ja, og hvordan overnatter du? .....

6) Hvor mange somre/vintre har du vært i dette fjellområdet tidligere?

1 ☐ Ingen

1 ☐ Sommer:..... antall

1 ☐ Vinter:.....antall

7) Hvordan fikk du informasjon om Hallingskarvet nasjonalpark? (sett gjerne flere kryss)

1 ☐ Alltid visst om

2 ☐ Bekjente/Venner

3 ☐ Internett/App

4 ☐ Skriftelig media/bøker

5 ☐ Turistinformasjon

6 ☐ Nasjonalparksenter

7 ☐ Annet, hva? .....

8) Se nå litt bort fra denne turen. Tenk deg at du skal gjennomføre en flertimers tur i et skogs- /fjellterreng om sommeren. Tenk deg at området er slik DU helst vil ha det – som om det var ditt "idealområde" for en slik tur (ring inn ett tall for hver linje)

Ville det være positivt eller negativt for deg:	Svært negativ			Nøy-tralt	Svært positivt		
... at det finnes tilrettelagte leirplasser med do, ved, bål, søppeldunker	1	2	3	4	5	6	7
... at du kan bli kvitt søppel i utplasserte søppeldunker	1	2	3	4	5	6	7
... at det finnes merkede stier i området	1	2	3	4	5	6	7
...at det er god skilting ved stistart og stikryss i området	1	2	3	4	5	6	7
... at det er lagt ned trestokker til å gå på der stien går over våt myr	1	2	3	4	5	6	7
... at det finnes hytter med matservering og oppredde senger i området	1	2	3	4	5	6	7
... at du møter mange andre friluftsfolk i løpet av turen	1	2	3	4	5	6	7
... at du kan gå milevis uten å møte et menneske	1	2	3	4	5	6	7

9) For deg som kjenner Hallingskarvet fra før, eller er i ferd med å avslutte turen: Hvordan samsvarer nasjonalparken med ditt «idealområde», som svart over? (sett ett kryss)

Samsvarer absolutt ikke 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ Fullt samsvar

10) Vi ønsker å sende ut et spørreskjema til et utvalg av de som har brukt Hallingskarvet i sommer. Det er fint om du kunne tenke deg å gi ytterligere innspill til framtidig forvaltning av nasjonalparken, så vennligst oppgi email-adressa di under. På forhånd takk!

Email-adresse (BRUK BLOKKBOKSTAVER):

Spørreskjema for Varangerhalvøya nasjonalpark

Varangerhalvøya nasjonalpark 2014

1) Dato:

Dag

Mnd

2a) Hvor er du bosatt?

Norge (Postnr. og sted) .....

Utenlands (Land) .....

b) Ditt kjønn og din alder: 1 ☐ Kvinne: .....år 2 ☐ Mann: ..... år

3 a) Hva er hovedformålet med denne turen? (sett gjerne flere kryss)

1 ☐ Fottur2 ☐ Fisketur3 ☐ Jakttur4 ☐ Sykkeltur5 ☐ Ridetur6 ☐ Bær- eller sopptur7 ☐ Fuglekikking8 ☐ Padle-/rotur9 ☐ Annet, hva? .....

b) Varighet på turen ..... dager/ eller (når dagstur): .....timer

c) Hvordan har du / skal du ferdes på denne turen? (sett ett kryss)

1 ☐ For det meste langs merkede/tydelige stier/veier2 ☐ Både på og utenfor merkede/tydelige stier/veier3 ☐ For det meste utenfor merkede/tydelige stier/veier

d) Er dette kortet fylt ut på tur inn eller ut av området?

1 ☐ På tur inn i området2 ☐ På tur ut av området

4a) Hvor mange er du sammen med på denne turen (inkl. deg selv)? .....pers.

b) Er turen en "organisert" tur? (Skoleklasse, spillergruppe, DNT/turag el. l.)

1 ☐ Nei2 ☐ Ja, hva slags gruppe? .....

c) Er det barn under 15 år med i reisefølget?

1 ☐ Nei2 ☐ Ja .....antall barn. Alder på yngste barn er .....år.

5) Skal du, eller har du, overnatta innafor nasjonalparken (se kartet) på denne turen?

1 ☐ Nei

2 ☐ Ja, og hvordan overnatter du?.....

6) Hvor mange somre/vintre har du vært i dette fjellområdet tidligere?

1 ☐ Ingen

1 ☐ Sommer:..... antall

1 ☐ Vinter:.....antall

7) Hvordan fikk du informasjon om Varangerhalvøya nasjonalpark? (sett gjerne flere kryss)

1 ☐ Alltid visst om

2 ☐ Bekjente/Venner

3 ☐ Internett/App

4 ☐ Skriftlig media/bøker

5 ☐ Turistinformasjon

6 ☐ Nasjonalparkutstilling/-medarbeider o.l.

7 ☐ Annet, hva?.....

8) Se nå litt bort fra denne turen. Tenk deg at du skal gjennomføre en flertimers tur i et skogs- /fjellterreng om sommeren. Tenk deg at området er slik DU helst vil ha det – som om det var ditt "idealområde" for en slik tur (ring inn ett tall for hver linje)

Ville det være positivt eller negativt for deg:	Svært negativ			Nøytralt			Svært positivt
	1	2	3	4	5	6	7
... at det finnes tilrettelagte leirplasser med do, ved, bål, søppeldunker	1	2	3	4	5	6	7
... at du kan bli kvitt søppel i utplasserte søppeldunker	1	2	3	4	5	6	7
... at det finnes merkede stier i området	1	2	3	4	5	6	7
...at det er god skilting ved stistart og stikryss i området	1	2	3	4	5	6	7
... at det er lagt ned trestokker til å gå på der stien går over våt myr	1	2	3	4	5	6	7
... at det finnes hytter med matservering og oppredde senger i området	1	2	3	4	5	6	7
... at du møter mange andre friluftsfolk i løpet av turen	1	2	3	4	5	6	7
... at du kan gå milevis uten å møte et menneske	1	2	3	4	5	6	7

9) For deg som kjenner Varangerhalvøya fra før, eller er i ferd med å avslutte turen: Hvordan samsvarer nasjonalparken med ditt «idealområde», som svart over? (sett ett kryss)

Samsvarer absolutt ikke 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ Fullt samsvar

10) Vi ønsker å sende ut et spørreskjema til et utvalg av de som har brukt Varangerhalvøya i sommer. Det er fint om du kunne tenke deg å gi ytterligere innspill til framtidig forvaltning av nasjonalparken, så vennligst oppgi email-adressa di under. På forhånd takk!

Email-adresse (BRUK BLOKKBOKSTAVER):

Norsk institutt for naturforskning (NINA) er et nasjonalt og internasjonalt kompetansesenter innen naturforskning. Vår kompetanse utøves gjennom forskning, utredningsarbeid, overvåking og konsekvensutredninger.

NINAs primære aktivitet er å drive anvendt forskning. Stikkord for forskningen er kvalitet og relevans, samarbeid med andre institusjoner, tverrfaglighet og økosystemtilnærming. Offentlig forvaltning, næringsliv og industri samt Norges forskningsråd og EU er blant NINAs oppdragsgivere og finansieringskilder.

Virksomheten er hovedsakelig rettet mot forskning på natur og samfunn, og NINA leverer et bredt spekter av tjenester gjennom forskningsprosjekter, miljøovervåking, utredninger og rådgiving.

ISSN:1504-3312
ISBN: 978-82-426-2729-2

Norsk institutt for naturforskning

NINA Hovedkontor

Postadresse: Postboks 5685 Sluppen, 7485 Trondheim

Besøks/leveringsadresse: Hogskoleringen 9, 7034 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00, Telefaks: 73 80 14 01

E-post: firmapost@nina.no

Organisasjonsnummer 9500 37 687

<http://www.nina.no>

Samarbeid og kunnskap for framtidens miljøløsninger